ZARYS
STANU I DZIAŁALNOŚCI
TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
W LATACH 1907 — 1932

ORAZ

SPRAWOZDANIE
ZA ROK 1931
(XXV ROK ISTNIENIA)

WILNO 1932

ZARYS

STANU I DZIAŁALNOŚCI

TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

W LATACH 1907 — 1932

ORAZ

SPRAWOZDANIE

ZA ROK 1931

(XXV ROK ISTNIENIA)

TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

WILNO 1932

Drukarnia „ZORZA" Wilno, Wileńska 15.

ZARYS DZIAŁALNOŚCI

TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

W LATACH 1907 — 1932

MCMVII—MCMXXXII

Po zamknięciu przez rząd rosyjski w r. 1865 Wileńskiej Komisji Archeologicznej i rozproszeniu jej zbiorów, przez lat przeszło 40 Wilno było pozbawione polskiej instytucji naukowej. Dopiero w r. 1906, gdy stosunki polityczne w zaborze rosyjskim uległy niejakiej zmianie na lepsze, można było poważnie pomyśleć o nawiązaniu do tradycji słynnej komisji Tyszkiewiczowskiej. Dzięki usiłowaniom niektórych osób, a przedewszystkiem Alfonsa Parczewskiego, ówczesnego posła kaliskiego do Dumy Państwowej, oraz nieżyjących obecnie: zasłużonego badacza przeszłości Wilna dr. Władysława Zahorskiego i filantropa Józefa Montwiłła — idea założenia w Wilnie towarzystwa naukowego zaczęła przybierać formy realne. Została wydana w tej sprawie odezwa do społeczeństwa, którą podpisali: Eliza Orzeszkowa, Józef Hłasko, Czesław Jankowski, Józef Montwiłł, Alfons Parczewski, Wawrzyniec hr. Puttkammer, Władysław hr. Tyszkiewicz i Władysław Zahorski. Już *w dniu 22 października 1906 r.* odbywa się (w lokalu Towarzystwa opieki nad dziećmi, przy ul. M. Pohulance—obecnie szkoła powszechna „Świt") z udziałem kilkudziesięciu osób, a pod przewodnictwem ś. p. Montwiłła, *zebranie organizacyjne Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie,* na którem wybrano komisję z ośmiu osób celem ostatecznego opracowania statutu T-wa i poczynienia starań o zatwierdzenie tegoż przez władze. Pierwszymi członkami powstającego Towarzystwa, którzy w dniu tym zapisali się na liście, byli: Ludwik Abramowicz, Piotr Bagieński, Ludwik Czarkowski, Józef Hłasko, Eustachy Jahilnicki, Czesław Jankowski, Franciszek Jurjewicz, Zygmunt Karpowicz, Jan Klott, Witold Kopeć, Stanisław Kościałkowski, Marja Kwintowa, Jan Łuckiewicz, ks. Stanisław Maciejewicz, Józef Montwiłł, Kazimierz Noiszewski, Alfons Parczewski, Kazimierz Podernia, Cezary Staniewicz, Ignacy Strzemiński, Wacław Gizbert Studnicki, Restytut Sumorok, Kazimierz Szafnagel, Władysław hr. Tyszkiewicz, Lucjan Uziębłło, Witold Węsławski, ks. Tadeusz Zawadzki, Władysław Zahorski. Opracowany i przedstawiony władzom *statut T-wa został w dniu 29 (16) stycznia 1907 r.* zarejestrowany przez Wileński Urząd Gubernjalny do spraw stowarzyszeń i związków *i w dn. 23 (10) marca t. r. mogło się odbyć pierwsze ogólne zebranie członków To-*

warzystwa Przyjaciół Nauk, na którem obrano Zarząd w składzie: ks. prałat Jan Kurczewski—Prezes, dr. Władysław Zahorski—Wiceprezes, Józef Montwiłł — Skarbnik, dr. Stanisław Kościałkowski — Sekretarz, oraz członkowie: dr. Ludwik Czarkowski, Ludwik Abramowicz i dr. Cezary Staniewicz. Jako kandydata obrano p. Zygmunta Hryniewicza.

Niebawem Towarzystwo zyskuje szeroką popularność wśród społeczeństwa polskiego zarówno w samem Wilnie, jako też na całym niemal terenie Litwy historycznej, czego wyrazem jest liczne zapisywanie się na członków Towarzystwa oraz hojne ofiary w gotówce, zabytkach bibljograficznych, muzealnych i archiwalnych, dzięki którym zbiory T-wa mnożą się z wielką szybkością. Likwiduje swą działalność i wciela się do Towarzystwa Przyjaciół Nauk, przekazując mu swą skromną bibljotekę, istniejące w Wilnie od lat kilku „Kółko miłośników starożytności", o charakterze ściśle prywatnym.

Działalność Towarzystwa postępuje w kilku kierunkach: a) *gromadzenie i porządkowanie zbiorów,* b) *działalność wydawnicza* — już w r. 1907 ukazuje się pierwszy rocznik Towarzystwa—i c) *urządzanie posiedzeń miesięcznych,* na których *wygłaszano komunikaty i referaty z różnych dziedzin wiedzy;* posiedzenia te bywają niekiedy bardzo liczne. Wielką przeszkodą w rozwoju T-wa jest narazie brak lokalu; posiedzenia Zarządu odbywają się — dzięki uczynności ś. p. Montwiłła—w Wileńskim Banku Ziemskim, walne zaś zgromadzenia i posiedzenia miesięczne — w lecznicy oftalmicznej hr. Przeździeckich na Nowym Świecie, w Towarzystwie Lekarskiem przy dzisiejszej ul. Uniwersyteckiej i gdzieindziej; zbiory Towarzystwa zrazu znajdują przytułek po mieszkaniach członków Zarządu. Wprawdzie, już po paru miesiącach od chwili założenia, Towarzystwo znalazło hojnego opiekuna w osobie Józefa hr. Przeździeckiego, który ofiarował Towarzystwu swą willę przy ul. Nowa Aleja, lecz, wobec ciągłego rozrastania się zbiorów, lokal ten okazał się zbyt szczupłym i—jakkolwiek zbiory zostały tam umieszczone — już wkrótce mogła być mowa raczej o magazynowaniu zbiorów, niż o ich racjonalnem rozmieszczeniu; ponadto, ze względu na znaczne oddalenie od śródmieścia, gmach powyższy na siedzibę T-wa nie nadawał się. Te warunki polepszyły się w r. 1909, gdy członek-protektor Towarzystwa ś. p. Hilary Łęski oddał T-wu do dyspozycji na biuro i miejsce posiedzeń kompletnie urządzony lokal we własnym domu przy dzisiejszej ul. Orzeszkowej 11, gdzie też odtąd odbywały się przeważnie posiedzenia miesięczne i zebrania walne. Nie poprzestając na tem, w tymże roku p. Łęski darował Towarzystwu świeżo nabyty przez siebie za cenę przeszło 11 tys. rubli plac o obszarze około 1700 m² przy obecnej ulicy Lelewela, a więc położony lubo nieco na uboczu od głównych arterji, lecz w centrum miasta i wobec tego może najbardziej nadający się na siedzibę placówki naukowej. Dzięki dalszym ofiarom p. Łęskiego w gotówce oraz dzięki uzyskaniu przy pomocy ś. p. Montwiłła kredytu bankowego, tudzież sprzedaży części placu Magistratowi, można było rozpocząć budowę włas-

nego obszernego gmachu przy ul. Lelewela. Założenie kamienia węgielnego nastąpiło w dn. 25 czerwca 1910 r.; wobec braku dostatecznych funduszów roboty budowlane odbywały się powoli i z przerwami, — i zaledwie w I-szej połowie r. 1914 gmach został naogół wykończony.

Przy opracowaniu projektu i planu gmachu i kierowaniu robotami pracowali bezinteresownie inżynierowie: gen. Aleksander Antonowicz, Wacław Michniewicz, Władysław Stypułkowski, Marjan Trojan i Henryk Wojnicki oraz członkowie Zarządu T-wa: Hilary Łęski i gen. Walerjan Dobużyński.

W tymże r. 1914 wszystkie zbiory Towarzystwa zostały z lokalu przy Nowej Alei przeniesione do nowego gmachu, dotychczasowa zaś siedziba Towarzystwa—za zgodą hr. Przeździeckiego—została sprzedana, a uzyskana suma użyta przez T-wo na wykończenie gmachu.

Na początku r. 1914 nastąpiło zlanie się z Towarzystwem Przyjaciół Nauk Towarzystwa Muzeum Nauki i Sztuki, założonego w roku 1907, posiadającego w pałacu Klementyny hr. Tyszkiewiczowej przy dzisiejszej ul. Zygmuntowskiej bardzo cenne zbiory sztuki, nagromadzone przeważnie dzięki zabiegom pp. Antoniego i Władysława hr. Tyszkiewiczów oraz Lucjana Uziębłły, które to zbiory zostały wcielone do zbiorów T-wa.

Wkrótce po tych doniosłych w życiu Towarzystwa wydarzeniach następuje wybuch wojny światowej, w trakcie której Wilno— w dniu 18 września 1915 r. — dostaje się pod okupację niemiecką. Aczkolwiek wojska niemieckie zajmują miasto bez walki, jednakże bliska odległość gmachu Towarzystwa od Zielonego mostu i gazowni, t. j. objektów, które mogły być przez cofających się Rosjan wysadzone w powietrze, grozi zbiorom Towarzystwa zagładą; wypadało też obawiać się możliwych grabieży przez męty społeczne przy zmianie władz. Wszystkich tych niebezpieczeństw Towarzystwo jednak szczęśliwie uniknęło, doznawszy tylko uszkodzenia szyb w kilkudziesięciu oknach gmachu.

Z ustąpieniem z Wilna władz rosyjskich kończy się pierwszy okres w dziejach Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie. Za cechy zasadnicze tego okresu należy uważać: promieniowanie T-wa na bardzo obszerne tereny Litwy historycznej, oparcie bytu T-wa wyłącznie na ofiarności prywatnej, która to ofiarność jest bardzo szeroka, oraz znaczne skrępowanie działalności Towarzystwa przez władze rosyjskie. Dość powiedzieć, że, zgodnie z przepisami obowiązującemi, biurowość i cała praca T-wa winna była odbywać się w języku urzędowym; musiano więc obok protokułów posiedzeń w języku polskim, prowadzić jednocześnie — dla oka władz—protokuły po rosyjsku; na posiedzenia miesięczne i zebrania doroczne, o których władze policyjne musiały być powiadamiane, winni byli przybywać przedstawiciele policji, i w obecności ich musianoby prowadzić obrady... po rosyjsku, — unikano jednak tego, prowadząc zebrania jedynie w razie nieprzybycia lub rychłego opuszczenia ze-

brania przez policję; były jednak wypadki, że, gdy obecności policjanta nie dawało się uniknąć, nie chcąc prowadzić obrad po rosyjsku, odraczano posiedzenie do lepszej chwili. Następnie, aczkolwiek statut Towarzystwa mówił o prowadzeniu przez T-wo muzeum i bibljoteki, jednak władze komentowały to w ten sposób, że T.P.N. ma właściwie prawo tylko do gromadzenia i konserwowania zbiorów muzealnych i bibljotecznych, nie zaś do udostępniania takowych dla publiczności, na co wymagane jest osobne pozwolenie, którego Towarzystwo nie posiada i którego uzyskać nie mogło aż do wyjścia władz rosyjskich z Wilna. Oficjalnie więc przez cały okres lat 1907—1915 muzeum i bibljoteka otwarte nie były, jakkolwiek faktycznie oczywiście do zakazu tego zbyt ściśle Zarząd Towarzystwa nie mógł się stosować i nie stosował się. Wreszcie księgowość i wogóle działalność i lokal Towarzystwa podlegały parokrotnie badaniom, dokonywanym zarówno przez władze miejscowe, jak i przez specjalnych urzędników przysyłanych z Petersburga. Jeśli uprzytomnić sobie, że działo się to przy ostrym kursie nacjonalistycznym i antypolskim rządu rosyjskiego w latach, poprzedzających wojnę światową, w okresie, gdy chwilowe ulgi z lat 1905 — 1906 były przeważnie cofnięte, a większość stowarzyszeń polskich na Kresach, w tych latach powstałych, pozamykano,—i gdy nawet drobne odstąpienie od litery ustaw, regulujących działalność stowarzyszeń, komentowano jako niemal przestępstwo polityczne, — musimy uznać, że samo istnienie Towarzystwa Przyjaciół Nauk było w tym okresie bardzo niepewne.

Następny okres w dziejach Towarzystwa — to lata 1915—1919, lata zmieniających się wciąż rządów: niemieckich, litewskich i bolszewickich. W okresie tym działalność Towarzystwa i jego stan materjalny bardzo podupadły. Wprawdzie zaraz na początku okupacji niemieckiej, Zarząd T.P.N. przedłożył władzom okupacyjnym stosownie do ich nakazu swój statut do rejestracji i zatwierdzenia, lecz nadzieja na to, że władze okupacyjne zezwolą na funkcjonowanie Towarzystwa były płonne, już bowiem w dn. 23 maja 1916 roku Zarząd Towarzystwa otrzymał z dyrekcji policji zawiadomienie o tem, że aczkolwiek statut T.P.N. został zarejestrowany, lecz wykonywanie działalności zostało Towarzystwu ze względu na warunki wojenne na czas nieograniczony zakazane. To też starania o zezwolenie na urządzenie ogólnych zebrań dorocznych w latach 1916, 1917 i 1918 pozostały bez skutku. Stanowisko to władz okupacyjnych wobec jedynej instytucji naukowej polskiej w Wilnie wydawać się może tem dziwniejsze, że jednocześnie działalność towarzystw naukowych litewskiego i białoruskiego w Wilnie nie napotykała na takie przeszkody ze strony tychże władz.

Działalność T.P.N. pod okupacją niemiecką ograniczyła się więc do posiedzeń Zarządu i porządkowania zbiorów. Ofiarność prywatna na rzecz Towarzystwa niemal zupełnie ustała, większość członków opuściła Wilno. W wygłodzonem, odciętem od prowincji Wilnie, Towarzystwo Przyjaciół Nauk ledwie wegetowało. W okresie tym Towarzystwo ponosi ciężką stratę z powodu zgonu swego

pierwszego Presesa, prałata Kapituły Wileńskiej, ks. Jana Kurczewskiego, w dniu 30 lipca 1916 r.

Również ciężkim dla T.P.N. był trzymiesięczny okres zajęcia Wilna przez wojska sowieckie. Zbiorom Towarzystwa groziła kilkakrotnie t. zw. nacjonalizacja. Jednakże i w tych warunkach T-wo nie zrezygnowało ze swej działalności; mianowicie, w marcu 1919 r. ukazuje się oddawna przygotowywany do druku Rocznik VI T.P.N., zawierający szereg cennych prac.

Z wiosną r. 1919, t. j. z chwilą objęcia Wilna przez Polskę (z przerwą lipiec—październik 1920 r., gdy Wileńszczyznę zajmowali po raz drugi bolszewicy, a następnie Litwini) *zaczyna się w życiu Towarzystwa Przyjaciół Nauk nowy okres.*

W dniu 25 kwietnia 1919 r. w pałacu Tyszkiewiczów przy ul. Trockiej delegacja naszego Towarzystwa wita Naczelnika Państwa, składając Mu w hołdzie swe wydawnictwa. Wkrótce potem Józef Piłsudski przyjmuje godność honorowego członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk, ofiarowaną Mu przez walne zebranie.

Znalazłszy się w nowych warunkach życia, mając widoki nieskrępowanego rozwoju we własnej niepodległej ojczyźnie, Towarzystwo nasze stanęło wobec nowych zadań. Ze skromnej placówki, ledwie tolerowanej przez obce władze i działającej w dość wąskim zakresie, na terenie nie obfitującym w pracowników naukowych, — ma się ono przeistoczyć w poważną instytucję naukową, w mieście uniwersyteckiem, w środowisku, gdzie rozpoczyna się bardzo poważna praca w różnych kierunkach.

Nowym zadaniom Towarzystwa odpowiada zmiana statutu, dokonana w r. 1922. W myśl tej zmiany w łonie T. P. N. powstają wydziały naukowe, a więc: I—filologji, literatury i sztuki, z sekcją historji sztuki (od r. 1931); II—nauk matematyczno-przyrodniczych i lekarskich; III—historji, filozofji i nauk prawno-społecznych. W wydziałach tych, korzystających z szerokiej autonomji i składających się wyłącznie z osób, pracujących naukowo, koncentruje się właściwa działalność naukowa Towarzystwa, polegająca na opracowywaniu zagadnień naukowych i komunikowaniu wyników badań naukowych w postaci komunikatów i wydawaniu publikacyj.

Działalność T. P. N. w tym trzecim okresie da się ująć w sposób następujący. Wskutek odcięcia od Wilna znacznych terenów Litwy historycznej, które przypadły na rzecz Republiki Litewskiej oraz Z. S. R. R., narazie znacznie się zmniejszyła liczba członków Towarzystwa, niebawem jednak ubytek ten został powetowany dzięki znacznemu wzrostowi warstwy inteligencji w naszem mieście w związku z założeniem Uniwersytetu im. Stefana Batorego, licznych szkół i urzędów państwowych polskich. Następnie, wobec ogólnego kryzysu powojennego i pauperyzacji społeczeństwa znacznie zmalała ofiarność prywatna na rzecz Towarzystwa i w pieniądzach i w okazach muzealnych i bibljotecznych; składki członkowskie obecnie stanowią o wiele mniejszą pozycję w budżecie T-wa, niż w okresie przedwojennym. Natomiast Towarzystwo zyskuje uznanie, a co za

tem idzie — poparcie moralne i finansowe władz Rzeczypospolitej. Zasiłki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Zarządu Funduszu Kultury Narodowej przy Prezydjum Rady Ministrów, aczkolwiek w ostatnich czasach, wskutek ogólnej sytuacji, mniej wydatne niż poprzednio, stanowią poważną podstawę prac T-wa. W danym okresie wzmaga się bardzo działalność wydawnicza T-wa i, podczas gdy w okresach poprzednich wydawnictwa nasze były reprezentowane niemal wyłącznie przez Roczniki (których wydawanie zostało chwilowo zawieszone na t. VII w r. 1921), obecnie jako wydawnictwa wydziałów naukowych ukazują się co rok pokaźne tomy prac zbiorowych, a ponadto Wydział III wydaje „Ateneum Wileńskie". W związku z działalnością wydawniczą wzmogła się i wymiana wydawnictw; mianowicie, w stosunkach wymiennych T.P.N. pozostaje obecnie z kilkudziesięciu instytucjami i towarzystwami naukowemi na obu półkulach, poważnie wzbogacając w ten sposób swą książnicę i przyczyniając się do szerokiego popularyzowania imienia polskiego i nauki polskiej.

Wspomnieć na tem miejscu musimy o ostatecznem wykończeniu gmachu Towarzystwa, zwłaszcza ze strony zewnętrznej, w latach 1928 i 1929, co zostało umożliwione przez hojną dotację Funduszu Kultury Narodowej.

Zaznaczamy również, że w tym okresie, mianowicie w r. 1928, Muzeum Towarzystwa zostało ostatecznie przekształcone na dzielnicowe muzeum humanistyczne, zaś stosunkowo szczupły przyrodniczy dział muzeum został zlikwidowany, przez oddanie jego okazów w depozyt Uniwersytetowi i Szkolnej Pracowni Przyrodniczej, z zachowaniem jednak tytułu własności Towaszystwa Przyjaciół Nauk.

* * *

Przebiegając myślą 25-letnią drogę, prowadzącą od skromnej placówki polskiej na kresach w latach niewoli, skupiającej nielicznych pracowników, ratującej od zagłady zabytki na zaprzepaszczenie skazane,—do obecnego Towarzystwa, liczącego około 400 członków, w tej liczbie około 100 pracujących na polu nauki, posiadającego własny gmach, książnicę z przeszło 80.000 tomów, muzeum sztuki i humanistyczne o 52.859 okazach, puszczającego co rok w świat kilka tomów prac (ogółem 97 tomów o blisko 15.000 stron) i utrzymującego stosunki z głównemi ośrodkami nauki na całym świecie, — Towarzystwo Przyjaciół Nauk pozwala sobie sądzić, że zadania swe starało się wypełnić należycie i prace swe i ich wynik oddaje obecnie pod ocenę społeczeństwa.

SPIS

ZWYCZAJNYCH POSIEDZEŃ MIESIĘCZNYCH

TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

w latach 1907—1931.

1 9 0 7

I. 15 maja. Odczyt Jana Łuckiewicza: „O zbiorach pozostałych po ś.p. Taturze w Mińsku".

II. 25 czerwca. Odczyt Ludwika Czarkowskiego: „Ze stosunków etnograficznych na Podlasiu".

III. 19 września. Odczyt Stanisława Kościałkowskiego: „Ze studjów nad działalnością Antoniego Tyzenhauza podsk. nadw. litew. za Stanisława Augusta".

IV. 15 października. Komunikat Wacława Gizbert-Studnickiego: „Przyczynek do udziału miast w sejmach Rzeczypospolitej".

V. 16 listopada. Odczyt ks. prałata Jana Kurczewskiego: „Biskup Białłozor i spustoszenie Wilna oraz klejnotów katedralnych w połowie XVII w.".

VI. 15 grudnia. Odczyt Władysława Zahorskiego: „Dzieje kościoła Franciszkanów w Wilnie".

1 9 0 8

VII. 17 stycznia. Odczyt Wandalina Szukiewicza: „Troki" (w zastępstwie odczytuje L. Abramowicz).

VIII. 15 lutego. Odczyt Michała Brensztejna: „Przyczynek do etnografji Żmudzi".

IX. 15 marca. Odczyt Władysława Gizbert-Studnickiego; „O badaniach stosunków ekonomicznych kraju naszego".

X. 17 kwietnia. Referaty: Ludwika Abramowicza: „Z powodu pracy W. Kętrzyńskiego „O najdawniejszej stolicy Litwy" (nie odbył się); Wacława Gizbert-Studnickiego: „Z okazji wydania „Zbioru materjałów o stanie ekonomicznym żydów"; Stanisława Kościałkowskiego: „O bibljografji Bałtramajtisa".

XI. 17 września. Odczyt Augustyna Janułajtisa: „Z dziejów ekonomji Szawelskiej".

XII. 16 października. a) Odczytanie komunikatu Wandalina Szukiewicza: „Nowy typ grobowców przedhistorycznych"; b) odczyt Jana Łuckiewicza: „Z pamiętników Osztorpa".

XIII. 15 listopada. Odczyt Aleksandra Szklennika: „Nasza zdolność do samorządu na tle 30-letniej działalności Werkowskiego Tow. Pożyczkowo-oszczędnościowego".

XIV. 16 grudnia. Odczyt Adama Karpowicza: „Z pamiętników Weyssenhoffa".

1 9 0 9.

XV. 16 stycznia. Odczytanie pracy Gustawa Manteuffla: „Birże Litewskie".

XVI. 14 lutego. Odczytanie komunikatu Michała Römera: „Przyczynek do stosunków ekonomiczno-kulturalnych na Litwie XVIII w.".

XVII. 16 marca. Odczyt Zygmunta Hryniewicza: „Teorja elektronów, jako wynik badań nad własnościami radu".

XVIII. 18 kwietnia. Odczytanie pracy Michała Birżyszki: „Zarys rozwoju literatury litewskiej".

XIX. 17 września. Odczyt Michała Römera: „Zarys monografji ekonomicznej trzech wsi na Litwie".

XX. 31 października. a) Odczyt ks. Zygmunta Kozickiego: „Góra Zamkowa a tajemnice Bakszty"; b) Komunikat Wacława Gizbert-Studnickiego o „Archiwum Izby Kupieckiej Wileńskiej".

XXI. 29 grudnia. Komunikaty Kazimierza Stołyhwy: a) „Przyczynek do metody badania osteograficznego" i b) „W sprawie badania antropologicznego ludów Litwy".

1 9 1 0

XXII. 1 lutego. Komunikat Wacława Gizbert-Studnickiego: „O materjałach archiwalnych wileńskich".

1 9 1 1

XXIII. Odczyt Władysława Zahorskiego: „O Rochitach w Wilnie i morowem powietrzu".

XXIV. Odczyt Stanisława Kościałkowskiego: „Ze studjów nad nuncjaturą Litty".

1 9 1 2

XXV. 10 października. Odczyt Józefa Wierzyńskiego: „Historja sztuki jako nauka".

XXVI. Odczyt Jana Obsta: „Dzieje pierścienia rodziny Frangipanich” (nie odbył się).

XXVII. Odczyt Wacława Gizbert-Studnickiego: „O dawnej topograji Wilna”.

XXVIII. 10 grudnia. (Bez odczytu).

1 9 1 3

XXIX. 9 stycznia. Odczyt Jana Obsta: „Dzieje pierścienia rodziny Frangipanich”.

XXX. Odczyt Juljana Januszewskiego: „O mineralizacji wód miasta Wilna”.

XXXI. Odczyt Stanisława Cywińskiego: „Spirytualizm w filozofji współczesnej francuskiej i polskiej”.

XXXII. Odczyt Stanisława Kościałkowskiego: „Z dziejów ekonomji królewskich na Litwie”.

1 9 1 4

XXXIII. 29 stycznia. Komunikat Stanisława Kościałkowskiego: „O stosunkach i statystycznych danych w ekonomjach na Litwie w XVIII w. (Grodzieńskiej, Olickiej, Szawelskiej, Brzesko-Kobryńskiej, Mohylewskiej).

XXXIV. 5 marca. Odczyt Witolda Staniewicza: „O dziedziczności”.

XXXV. 24 marca. Referat prof. Wincentego Lutosławskiego: „O Cieszkowskim jako filozofie polskim”.

XXXVI. 10 grudnia. Odczyt Władysława Zahorskiego „O konaniu i śmierci człowieka”.

1 9 1 9

XXXVII. 15 lipca. Odczyt Władysława Gizbert-Studnickiego: „Żydzi na ziemiach polskich”.

XXXVIII. 25 sierpnia. Odczyt Zygmunta Fedorowicza: „O faunie wodnej i badaniach nad nią”.

XXXIX. 13 września. Odczyt prof. Feliksa Konecznego: „Polska w kulturze powszechnej”.

XL. 28 października. Odczyt prof. Feliksa Konecznego: „Historyczny rozwój pojęcia „Ojczyzna”.

XLI. 16 grudnia. Odczyt prof. Ludwika Janowskiego: „Katedra literatury i języka rosyjskiego w dawnym uniwersytecie Wileńskim”.

1 9 2 0

XLII. 27 stycznia. a) Komunikat prof. dr. Józefa Kallenbacha: „O projekcie katedry języka Litewskiego w dawnym uniwersytecie Wileńskim”; b) Komunikat Wacława Gizbert-Studnickiego: „Pierwszy

wyłom w uprzywilejowaniu mieszczan wileńskich" (karta ze stosunków polsko-żydowskich).

XLIII. 2 marca. Odczyt prof. Ludwika Janowskiego: „Żegota Onacewicz profesor w Królewcu i Wilnie".

XLIV. 24 kwietnia. Odczyt prof. Wincentego Lutosławskiego: „Teorja materji".

XLV. 27 maja. Odczyt rektora Michała Siedleckiego: „Stosunek pasożytu do organizmu żywiciela".

XLVI. 15 czerwca. Odczyt prof. Władysława Tatarkiewicza: „Dwa klasycyzmy: warszawski i wileński".

XLVII. 27 czerwca. Odczyt prof. Włodzimierza Szyłkarskiego: „Mesjanizm Mickiewicza i Słowackiego a socjalizm nowoczesny".

XLVIII. 16 grudnia. Odczyt ks. prof. Bronisława Żongołłowicza: „Próba nawiązania stosunków dyplomatycznych rządu rosyjskiego z Kurją Rzymską w końcu w. XIX".

1921

XLIX. 15 lutego. Odczyt prof. Franciszka Bossowskiego: „Przesilenie obecne a katastrofa gospodarcza w starożytnym Rzymie".

L. 26 kwietnia. Odczyt prof. Władysława Tatarkiewicza: „O wileńskiej szkole sztuk pięknych".

LI. 24 maja. Odczyt prof. Wincentego Lutosławskiego: „Cechy osobowości".

LII. 15 czerwca. Odczyt prof. Stanisława Pigonia: „Pierwiastki tradycyjne w Panu Tadeuszu".

LIII. 15 lipca. odczyt prof. Stanisława Pigonia: „Historjozofja młodego Mickiewicza".

LIV. 17 listopada. Odczyt prof. Stanisława Pigonia: „Geneza Towianizmu".

1922

LV. 22 stycznia. Odczyt prof. Stanisława Pigonia: „Pierwszy pomysł „Pana Tadeusza".

LVI. 15 maja. Odczyt prof. Witolda Nowodworskiego: „Marx jako historyk" („Historyczne poglądy Karola Marxa").

LVII. 20 października. Odczyt Ludwika Stolarzewicza: „Sołtykowicza nieznany traktat o miłości Ojczyzny z r. 1809".

LVIII. 10 listopada. Odczyt Stanisława Cywińskiego: „Norwida „Rzecz o wolności słowa" z punktu widzenia historycznego i literackiego".

LIX. 6 grudnia. Odczyt prof. Marjana Massonjusa: „Erazma Majewskiego „Nauka o cywilizacji".

1923

LX. 16 marca. Odczyt Janiny Studnickiej: „Czynności związane z kasatą Uniwersytetu Wileńskiego".

LXI. 26 kwietnia. Odczyt prof. Władysława Dziewulskiego: „O budowie wszechświata”.

LXII. 28 czerwca. Odczyt prof. Stanisława Trzebińskiego: „Medycyna polska w świetle pamiętników XVII wieku”.

LXIII. 26 października. Odczyt prof. Władysława Mierzejewskiego: „O zwierzętach ginących i zaginionych wogóle a w ziemi wileńskiej w szczególności“.

LXIV. 20 grudnia. Odczyt Witolda Staniewicza: „Przedmiot, cele i środki polityki agrarnej”.

1 9 2 4

LXV. 28 marca. Odczyt prof. Stefana Srebrnego: „Apollo i Dyonizos”.

LXVI. 18 listopada. Odczyt prof. Bronisława Wróblewskiego: „Krwawa zemsta”.

1 9 2 5

LXVII. 20 stycznia. Obchód ku uczczeniu pamięci prof. Stanisława Smolki. Odczyty: prof. Marjana Zdziechowskiego, prof. Feliksa Konecznego, prof. Kazimierza Chodynickiego, prof. Stefana Ehrenkreutza, prof. Stanisława Kościałkowskiego.

LXVIII. 26 lutego. Odczyt prof. Jana Prüffera: „Życie społeczne u zwierząt”.

LXIX. 12 listopada. Odczyt prof. Witolda Staniewicza: „Znaczenie większej i mniejszej własności w międzynarodowych stosunkach handlowych”.

1 9 2 6

LXX. 26 marca. Odczyt ks. prof. Stanisława Domińczaka: „Prądy umysłowe XIII w. a św. Tomasz z Akwinu”.

1 9 2 7

LXXI. 25 stycznia. Odczyt prof. Stefana Glixellego: „Epika starofrancuska w świetle nowszych badań”.

LXXII. 10 października. Posiedzenie wspólne z Wileńskiem Towarzystwem Lekarskiem i Stowarzyszeniem Lekarzy Polaków poświęcone pamięci dr. Władysława Zahorskiego. Odczyty — prof. Stanisław Trzebiński: „Działalność dr. W. Zahorskiego na polu medycyny i historji medycyny“; prof. Kazimierz Chodynicki: „Dr. W. Zahorski jako historyk“; prof. Stanisław Kościałkowski: „Działalność dr. W. Zahorskiego na gruncie Towarzystwa Przyjaciół Nauk“; dr. Ludwik Czarkowski: „Działalność dr. W. Zahorskiego na polu społecznem“.

LXXIII. 22-go grudnia. Odczyt rektora Alfonsa Parczewskiego: „Polityczne i narodowe straty Polski na Zachodzie w Wiekach Średnich i następnych".

1 9 2 8.

LXXIV. 24 stycznia. Odczyt prof. Kazimierza Chodynickiego: „Organizacja polska w Petersburgu i czynna jej rola w powstaniu 1863 r. na Litwie".

LXXV. 24 Lutego. Odczyt ks. prof. Aleksandra Wóycickiego: „Historja stanu czwartego w Polsce".

LXXVI. 6 marca. Odczyt ks. prof. Bolesława Wilanowskiego: „O zagadnieniach dzisiejszych w teologji".

LXXVII. 20 kwietnia. Odczyt prof. Teofila Emila Modelskiego: „Dzieje kanonizacji św. Kazimierza".

LXXVIII. 28 maja. Odczyt ks. prof. Pawła Nowickiego: „Nowa próba ugrupowania języków semickich".

LXXIX. 15 listopada. Odczyt prof. Stefana Glasera: „Dwie szkoły prawa karnego: Liszt i Ferri".

1 9 2 9.

LXXX. 8 lutego. Posiedzenie wspólne z Wileńskiem Towarzystwem Lekarskiem, Związkiem Lekarzy Polaków i Oddziałem Wileńskim Związku Bibljotekarzy Polskich, poświęcone pamięci dr. Ludwika Czarkowskiego. Odczyty—dr. Edward Czarnecki: „Ś. p. dr. Ludwik Czarkowski jako lekarz i obywatel"; prof. Stanisław Kościałkowski: „Praca ś. p. d-ra Ludwika Czarkowskiego na gruncie Towarżystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie"; dr. Józefat Bohuszewicz: „Działalność społeczna ś. p. d-ra Ludwika Czarkowskiego".

LXXXI. 13 Lutego. Odczyt doc. Iwona Jaworskiego: „Nowe poglądy na początki Wieków Średnich".

LXXXII. 2 grudnia. Odczyt prof. Bronisława Rydzewskiego: „Problemy geologji Litwy historycznej".

1 9 3 0.

LXXXIII. 7 lutego. Odczyt prof. Rajmunda Gostkowskiego: „Najnowsze wykopaliska w Rzymie, Ostji, Nemi, Pompei i Herculanum".

LXXXIV. 6 marca. Odczyt Marji Łowmiańskiej: „Mieszczanie wileńscy w wieku XVII".

LXXXV. 8 kwietnia. Odczyt ks. prof. dr. Bolesława Wilanowskiego: „Kilka uwag o ostatnich konkordatach".

LXXXVI. 25 listopada. Odczyt prof. dr. Juljusza Rudnickiego: „Prawdopodobieństwo a przypadek".

LXXXVII. 20 stycznia. Odczyt prof. Marjana Morelowskiego: „Korona Witolda a ocalone regalia piastowskie".

LXXXVIII. 26 maja. Odczyt prof. Wacława Tokarza: „Opanowanie Wilna przez Jasińskiego w nocy 23 kwietnia 1794 roku".

LXXXIX. 5 czerwca. Odczyt rektora Alfonsa Parczewskiego: „Łużyczanie—najmniejszy słowiański naród Europy".

XC. 11 grudnia. Odczyt p. Euzebjusza Łopacińskiego: „Nieznane przyczynki do historji najbliższego otoczenia i rodziny Mickiewicza".

ODCZYTY, WYGŁOSZONE NA WALNYCH ZEBRANIACH T-WA.

18 maja 1908 r. Odczyt Henryka Mościckiego: „Do dziejów stosunków między włościanami litewskimi".

29 maja 1910 r. Odczyt Wandalina Szukiewicza: „Z archeologji litewskiej".

2 marca 1930 r. Uroczyste otwarcie Muzeum T. P. N. dla publiczności z komunikatem, wygłoszonym przez Kustosza Towarzystwa Michała Brensztejna, obrazującym dzieje Muzeum od jego powstania w r. 1907 aż do chwili reorganizacji.

15 marca 1931 r. Odczyt prof. dr. Stanisława Pigonia: „Mickiewicz podczas wiosny ludów".

1 czerwca 1930 r. Uroczysty obchód 60-lecia pracy naukowej i społecznej Prezesa Towarzystwa rektora dr. Alfonsa Parczewskiego, na którym przemówienia wygłosili: Wiceprezes T. P. N. prof. dr. Stanisław Kościałkowski, Wojewoda Wileński Władysław Raczkiewicz, Arcybiskup Metropolita Wileński ks. Romuald Jałbrzykowski, Rektor U. S. B. ks. dr. Czesław Falkowski, Kurator O. S. W. Stefan Pogorzelski, Prezes S. O. Wacław Wyszyński, oraz w imieniu rozmaitych organizacyj naukowych i społecznych p.p.: mec. Petrusewicz, prof. dr. Bossowski, prof. dr. Ehrenkreutz, prof. dr. Rydzewski, mec. Engel, mgr. Ejnikówna, red. Kodź, stud. Ochocki.

* * *

Walnych dorocznych zebrań zwyczajnych w ciągu lat 25 było 23,—nadzwyczajnych zaś—3 (14. II. 1909. 17. IX. 1909 oraz I. VI. 1931).

Na 90 posiedzeniach miesięcznych wygłoszono ogółem odczytów (względnie przedstawiono komunikatów) — 104.

SPIS
POSIEDZEŃ SEKCYJNYCH I WYDZIAŁOWYCH
TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
w latach 1907—1931.

A. SEKCJA PRZYRODNICZO-LEKARSKA
(istniejąca w latach 1911—1914)

1911 — 1912

Dr Majewski: „O znaczeniu cytologicznego badania wysięku pryszczydłowego dla rozpoznania złośliwych nowotworów";

Dr B. Hanusowicz i dr St. Hertzowa: „O działalności przychodni dla chorych wenerycznych w Wilnie";

Dr J. Boguszewski: „W sprawie zdrowego mleka", i „O biologicznym sposobie oczyszczania wód ściekowych";

Dr Wojnicz: „O napojach gazowanych w Wilnie";

Dr B. Żabko-Potopowicz: „O zjeździe pedjatrów w Paryżu";

Dr M. Maczewski: „O zjeździe ginekologów w Berlinie";

Dr Fijałkowska: „O szczepionkach przeciwpłoniczych".

1 9 1 3

Dr Zaleska: „O t. zw. odczynie Ehrlicha przy płonicy";

Dr Majewski: „O roentgenoterapji";

Dr Sycianko: „Sprawozdanie ze zjazdu neurologów w Krakowie";

Dr B. Hanusowicz i dr St. Hertzowa: „Z działalności przychodni miejskiej dla chorych wenerycznych w Wilnie";

Dr L. Łukowski: „Wrażenia z pobytu w Kossowie".

B. WYDZIAŁY NAUKOWE

(powstały w roku 1922)

WYDZIAŁ I (filologji, literatury i sztuki)

1 9 2 2

St. Pigoń: „Jan Nepomucen Rembowski — przyjaciel J. Słowackiego".
K. Kolbuszewski: „O literaturze krytycznej na emigracji w latach 1830—1850".
S. Glixelli: „O średniowiecznych wierszach o zachowaniu się przy stole".

1 9 2 3

14 stycznia. S. Glixelli: „O niewydanej staroprowanckiej pieśni epickiej o śmierci Rolanda".
4 lutego. J. Oko: „Za studjów nad Katullem i Horacym"; J. Otrębski: „Praojczyzna indoeuropejska".
17 marca. St. Pigoń: „Chrystologja Towiańskiego"; „Wiadomość o rękopiśmiennych pamiętnikach Goszczyńskiego"; „Uwagi o „Żywili" Mickiewicza".
12 maja. M. Zdziechowski: „Pośmiertne pisma Eugenjusza Trubeckiego"; St. Pigoń: „Czy Mickiewicz napisał „Karylę"?"

1 9 2 4

J. Otrębski: „Współczesny stan językoznawstwa".

1 9 2 5

20 stycznia. Posiedzenie ku uczczeniu Stanisława Smolki. Ocenę jego pracy badawczej podają: Prof. Prof. Zdziechowski, Kościałkowski i in.
2 grudnia. St. Pigoń: „Adoracja Towiańskiego".

1 9 2 6

27 lutego. T. E. Modelski: „O autorstwie jednej z prac Trembeckiego".
14 października. J. Otrębski: „Z badań nad infiksem nosowym w językach indoeuropejskich".
16 października. St. Pigoń: „Uwagi o prologu „Kordjana"; K. Kolbuszewski: „Nieznany postyllograf XVII w.".
20 listopada. M. Brensztejn: „O Janie Sobolewskim".
4 grudnia. S. Glixelli: „Nieznane cytaty z Platona i Arystote-

lesa w dwóch tekstach francuskich"; J. Otrębski: „Z dziejów polskich wyrazów"; S. Srebrny: „Fragment papirusowy nieznanego mitu greckiego".

1 9 2 7

29 stycznia. C. Ehrenkreutzowa: „Obrzęd weselny jako forma dramatyczna"; St. Pigoń: „O książkach skazanych w procesie filareckim".

26 lutego. T. E. Modelski: „O pierwszym utworze J. Klaczki"; St. Pigoń: „O rzekomem autorstwie jednego wiersza Goszczyńskiego".

14 maja. J. Otrębski: „Etymologja wyrazu „niewiasta"; St. Pigoń: „Chronologja powstania „Dziadów" cz. I i II".

29 października. St. Pigoń: „Ideowe i artystyczne wątki Fragmentu I cz. „Dziadów".

3 grudnia. St. Pigoń: „O t. zw. Madonnie Mickiewicza". St. Cywiński: „Idea „Konrada Wallenroda".

1 9 2 8

14 stycznia. T. E. Modelski: „Z działalności pisarskiej bernardynów wileńskich XVI i XVII w.". St. Pigoń: „J. A. Ram, wileński neofita—towiańczyk".

18 lutego. P. Nowicki: „Podstawy fonetyczne fleksji w językach zachodnio-semickich".

10 marca. J. Oko: „Nieznany komentarz Sarbiewskiego do Summy św. Tomasza".

5 maja. St. Cywiński: „O autografie, kopji i wydaniach „Samuela Zborowskiego"; J. Otrębski: „O pochodzeniu wyrazu „tydzień".

9 czerwca. St. Pigoń: „Pan Tadeusz w sądach pozytywistów".

20 października. J. Otrębski: „Z podróży językoznawczej po Wileńszczyźnie"; M. Brensztejn: „Losy słownika litewskiego ks. Mieżutowicza-Miżinisa".

17 listopada. St. Glixelli: „Wiersz łaciński o trzech umarłych i jego związek z malarstwem"; St. Pigoń: „O stosunkach Towiańskiego z Vintrasem". St. Srebrny: „Arystofanes i tragik Jofont".

1 9 2 9

19 stycznia. St. Pigoń: „Uwagi o genezie i zakroju „Kościeliska" Sew. Goszczyńskiego".

9 lutego. K. Kolbuszewski: „Problemy Melanchtonowe"; St. Pigoń: „Nieznany przekład hymnu „Veni Creator" przez A. Mickiewicza".

17 maja. J. Otrębski: „Polskie „kobieta".

8 listopada. J. Otrębski: „Wrażenia z kongresu filologów słowiańskich w Pradze"; St. Srebrny: „Do źródeł komedji greckiej"; St. Glixelli: „O prologu w starofrancuskim „Roman de la Rose".

14 grudnia. J. Otrębski: „O pochodzeniu polskich przysłówków typu „wczoraj"; M. Prüfferowa: „O rybactwie jezior Trockich".

1930

25 stycznia. St. Glixelli: „O klasyfikacji rękopisów w świetle krytyki Bédiera“; J. Otrębski: „W sprawie skrótów w języku polskim”.

21 maja. St. Cywiński: „O wierszu Słowackiego „Wiesz, Panie, iżem zbiegał świat“; St. Pigoń: „Spory romantyków o Kochanowskiego“.

24 czerwca. St. Pigoń: „Zebrane rozmowy z Mickiewiczem“; J. Otrębski: „O polskim zaimku „wszystek“.

11 października. St. Glixelli: „Dwie rocznice: Vergilius—Mistral”; J. Oko: „Wileńskie wydania Wergiljusza z w. XVI“; St. Pigoń: „Wergiljusz u kolebki poezji mesjanicznej”.

8 listopada. K. Kolbuszewski: „Proza polska w w. XVI”; T. Turkowski „Wiadomość o archiwum księgarni i drukarni Zawadzkiego”.

6 grudnia. P. Nowicki: „Codex Syrus Sinaiticus”; St. Pigoń: „Pokłosie archiwalne (Fr. Karpiński, C. Norwid)”.

WYDZIAŁ II (nauk matematyczno-przyrodniczych i lekarskich)

1922

25 listopada. St. Kempisty: „O funkcjach ograniczonych“; H. Jawłowski: „O funkcjach nerwowych Litobius fortificatus“ (ref. J. Prüffer); Wł. Dziewulski: „O wyznaczeniu ruchu słońca w przestrzeni“.

9 grudnia. J. Prüffer: „Z badań nad wileńskiemi formami zalotek“; M. Znamierowska: „Ważki okolic Wilna“ (ref. J. Prüffer); M. Ostrejkówna: „Plusia gamma L. ab. comma“ (ref. J. Prüffer); K. Iwaszkiewiczówna: „O wyznaczeniu ruchu słońca w przestrzeni“ (ref. Wł. Dziewulski).

1923

17 marca. J. Prüffer: „Materjały do znajomości motyli Puszczy Białowieskiej“; J. Bowkiewicz: „Studja nad Daphnia pulex de Geer“ (ref. J. Wilczyński); St. Szeligowski: „Wyznaczenie ostatecznej orbity komety 1904—II“ (ref. Wł. Dziewulski).

29 maja. St. Kempisty: „O trzech klasyfikacjach funkcyj, przedstawialnych analitycznie“; J. Bowkiewicz: „Lynceus acanthorhynchus n. sp.“ (ref. J. Wilczyński); Br. Rydzewski: „Z badań nad wapieniem muszlowym nad Kamienną“; A. Makarewiczówna: „Przyczynek do znajomości flory kopalnej retu nad Kamienną“ (ref. Br. Rydzewski); Wł. Dziewulski: „O pomiarach zboczenia magnetycznego na ziemiach polskich”.

17 listopada. J. Prüffer: „Z badań nad zjawiskiem wabienia samców przez samice u motyli“; Niesiołowski i Prüffer: „Materjały do fauny motyli poł. Polski“; J. Bowkiewicz: „Materjały do znajomości fauny Zielonego Jeziora i okolic. Cz. I. Cladocera“ (ref. J. Wilczyński); Wł. Mierzeyewski: „Płazy i gady okolic Wilna”.

1924

19 stycznia. J. Prüffer: „Nowe i rzadkie motyle ziemi wileńskiej"; St. Liskiewicz: „Pijawki gub. Kazańskiej" (ref. Wł. Mierzeyewski); St. Liskiewicz: „Herpobdella vilnensis, nov. sp." (ref. Wł. Mierzeyewski); Wł. Zahorski: „O polskiem czasopiśmiennictwie lekarskiem w Wilnie w XIX stuleciu"; K. Urbanowiczówna: „O zmienności Macrobiotus oberhauseri D." (ref. J. Wilczyński); J. Bowkiewicz: „Próba analizy filogenetycznej rodzaju Lynceus" (ref. J. Wilczyński).

8 marca. J. Wilczyński: „O przekształceniu się kolonji wymoczka Epistylis sp na Vorticella sp.".

28 czerwca. M. Reicher: „Wzrost kończyn człowieka przed urodzeniem"; Br. Rydzewski. „Warstwy bakulitowe w kredzie grodzieńskiej"; Wł. Dziewulski: „O perturbacjach wiekowych planetoidy (887)"; Wł. Dziewulski: „Obserwacje gwiazd zmiennych: RT Aurigae. W Geminorum, X Cygni, 35 4282".

29 listopada. J. Talko-Hryncewicz: „Przyczynek do antropologji Białorusinów"; J. Bowkiewicz: „O rzadkich i mało znanych gatunkach skorupiaków fauny polskiej" (ref. J. Wilczyński); J. Prüffer: „Nowe i rzadkie motyle okolic Wilna. Cz. II"; M. Ostrejkówna: „Materjały do morfologji i biologji błyszczki gammy" (ref. J. Prüffer); M. Racięcka: „Morfologja poczwarki Heurenia phalencides" (ref. J. Prüffer); M. Znamierowska. „Materjały do fauny ważek ziemi wileńskiej" (ref. J. Prüffer); M. Weyse: „Niedosyt powietrza w Wilnie, Warszawie i Krakowie" (ref. Wł. Dziewulski); K. Jantzen: „O perturbacjach wiekowych planetoidy (944), wywołanych działaniem Jowisza".

1925

14 marca. J. Bowkiewicz: „Zjawiska heterochelji u Potamoebius astacus" (ref. J. Wilczyński); A. Zamels: „O dwóch gatunkach sasanki we florze polskiej" (ref. J. Trzebiński); J. Rudnicki: „O pewnej własności arytmetycznej ciągu iteracyj potęg"; M. Eiger: „Rola narządów w powstawaniu własności odpornościowych krwi".

30 maja. Ostrowski: „Narośla roślin okolic Wilna i Grodna" (ref. P. Wiśniewski); H. Jawłowski: „Dwuparce okolic Wilna" (ref. J. Prüffer); Jaczewski: „Wioślarki ziem polskich" (ref. J. Prüffer); S. Bagiński: „W sprawie t. zw. dodatkowych śledzion" (ref. J. Alexandrowicz); J. Alexandrowicz: „O unerwieniu serca u owadów"; J. Prüffer: „Rozwój anten u Saturnidae"; Br. Rydzewski: „Wiercenie głębokie w Wilnie"; J. Bowkiewicz: „Próba tłomaczenia barwy zielonego jeziora Krzyżaki" (ref. J. Wilczyński).

1926

1 maja. J. Prüffer: „Unerwienie i narządy zmysłowe na różkach i skrzydłach, a zjawisko wabienia u Saturnia pyri L."; M. Ostrejkówna: „Gruczoł, protheracalny u gąsienic Plusia gamma L." (ref.

J. Prüffer); St. Weisberg: „Budowa mikroskopowa chityny u chrząszczy” (ref. J. Prüffer); Br. Szakien: „Przyczynek do znajomości rdzy Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny” (ref. P. Wiśniewski); Br. Rydzewski: „Studja geologiczne nad Niemnem”.

28 maja. M. Eiger: „Topografja zwojów nerwowych podosierdziowych w sercu myszy białej, świnki morskiej i człowieka“; M. Eiger: „Komórki nerwowo-podwsierdziowe w sercu ślimaka i kręgowców. Znaczenie ich dla automatyzmu serca”; J. Alexandrowicz: „W sprawie budowy funkcji oczu u głowonogów“; J. Alexandrowicz: „O unerwieniu przewodu pokarmowego u głowonogów”.

4 grudnia. A. Zalewski: „Naczynia limfatyczne stawu skokowego górnego u człowieka” (ref. M. Reicher); A. Zalewski: „Naczynia limfatyczne torebki stawowej“ (ref. M. Reicher); M. Reicher: ”O wzroście twarzy płodów ludzkich”; J. Prüffer: „Zjawiska wabienia u L. dispar. Cz. II”.

1927

22 czerwca. St. Mahrburg: „Badania anatomiczno-patologiczne nad zaburzeniami odżywiania u niemowląt“ (ref. K. Opoczyński); K. Kosiński: „Unerwienie skórne grzbietu ręki” (ref. M. Reicher); M. Racięcka: „O unerwieniu skrzydeł u motyli buławkorogich” (ref. J. Prüffer); W. Tomczyk: „Przyczynek do znajomości biologji muchy szwedzkiej” (ref. J. Prüffer); Br. Rydzewski: „Dyzlokacja grodzieńska”.

20 grudnia. K. Jantzen: „Dziesięciolecie obserwacyj meteorologicznych w Wilnie”.

1928

12 maja. M. Hłasko: „O kwasowości kwasów beztlenowych”; S. Bagiński: „Histologja i histochemja szyszynki” (ref. J. Alexandrowicz); H. Popławska: „W sprawie unerwienia tęczówki” (ref. J. Alexandrowicz); J. S. Alexandrowicz: „Unerwienie naczyń u głowonogów”; J. Prüffer: „O unerwieniu frenulum u Lymatridae i Noctuidae”; Br. Rydzewski: „Wyniki pomiarów jezior trockich”; P. Radziszewski: „Granit z Korca i granityt z Ośnicka na Wołyniu”; P. Radziszewski: „Przyczynek do petrografji dolnego kambru we wschodniej części gór Świętokrzyskich”.

24 listopada. J. Prüffer: „Obserwacje i doświadczenia nad zjawiskiem wabienia samców przez samice jedwabnika morwowego”; J. Farbotko: „Materjały do znajomości niektórych gatunków z rodz. Panorpa. Budowa narządów kopulacyjnych” (ref. J. Prüffer); J. Farbotko: „Wojsiłki (Panorpa) okolic Wilna” (ref. J. Prüffer); K. Jantzen: „Spostrzeżenia aerologiczne w Wilnie”; W. Iwanowska: „Wyznaczenie ruchu słońca w przestrzeni” (ref. Wł. Dziewulski); Wł. Dziewulski: „Ruchy systematyczne gwiazd”.

1929

14 maja. B. Heniżanka: „Narządy zmysłowe labrum i przysadek głównych u gąsienic Orthosia lota L.” (ref. J. Prüffer); J. Prüffer: „Drugi przyczynek do znajomości fauny motyli północno-wschodniej Polski”; B. Ogijewicz: „Spostrzeżenie nad niektóremi szkodnikami roślin uprawnych” (ref. J. Prüffer); M. Oszurkówna: „Przyczynek do okresu spoczynkowego Oxalis Depei” (ref. P. Wiśniewski); Br. Szakien: „Rdze okolic Trok” (ref. P. Wiśniewski); W. Milewska-Sawicka: „Galasówki okolic Trok” (ref. P. Wiśniewski); W. Karolewicz: „Turon okolic Wołkowyska” (ref. Br. Rydzewski); L. Matwiejówna: „Skamieliny z margli krzemienistych w Miałach pod Grodnem” (ref. Br. Rydzewski); Br. Rydzewski: „Geneza Niemna”; W. Rewieńska: „Izochrony Wilna” (ref. M. Limanowski); M. Limanowski: „Bliźniacze zagłębie polsko-litewskie”.

1930

28 marca. J. Trzebiński: „Choroby roślin uprawnych w Wileńszczyźnie w 1928 r.”; Z. Fiedorowiczówna: „Zoocecidia zebrane w pow. dziśnieńskim i brasławskim” (ref. J. Trzebiński); K. Prószyński: „Spis grzybów, zebranych w okolicach Trok” (ref. J. Trzebiński); Dąbrowska: „Spis roślin, zebranych w pow. pińskim” (ref. Trzebiński); P. Wiśniewski: „Przyczynki do poznania okresu spoczynkowego pęków zimowych Stratiotes aloides”; P. Wiśniewski: „Wpływ temperatury i światła na kiełkowanie pączków zimowych Utricularis vulgaris”; F. Goldmanówna: „Wpływ warunków zewnętrznych na okres spoczynkowy kłęczy paproci” (ref. P. Wiśniewski); K. Jantzen: „Spostrzeżenia aerologiczne w okresie 1928—1929”.

14 listopada. M. Limanowski: „Ślepa dolinka” Starych Trok i sprawa krasu pojez.”; B. Heniżanka: „Unerwienie przysadek u gąsienic motyli” (ref. J. Prüffer); M. Racięcka: „Chróściki północno-wschodniej Polski” (ref. J. Prüffer); B. Ogijewicz: „Szkodniki drzew owocowych i zbóż, zaobserwowane w okolicach Wilna w r. 1923” (ref. J. Prüffer); W. Iwanowska: „O rozkładzie funkcji częstości ruchów swoistych gwiazd” (ref. Wł. Dziewulski); Wł. Mierzeyewski i W. Ułasiewiczówna: „Płazy i gady pow. mołodeczańskiego ziemi wil. Triton intermedius nov. for.”; A. Niekraszówna: „Budowa anatomiczna galasówki kwiatowej na Vicia Cracca” (ref. P. Wiśniewski).

WYDZIAŁ III (filozofji, historji i nauk prawno-społecznych)

1922

30 kwietnia. W. Lutosławski: „Teorja państwa narodowego”.

1 marca. Wł. Semkowicz: „Nowe źródło do kwestji św. Stanisława”; Geograficzne podstawy Polski Piastowej.

26 czerwca. Wł. Semkowicz: „O badaniach geograficznych

Akademji Umiejętności w celu wydawnictwa tlasu historycznego, opartego na źródłach".

8 grudnia. R. Mienicki: „Archiwum akt dawnych w Wilnie (1795—1922 r.)".

1923

28 stycznia. M. Massonius: „Problemat prawdopodobieństwa"; Wacław Gizbert-Studnicki: „Wyroki śmierci w r. 1863 i 1864".

25 lutego. F. Koneczny: „O rzekomej koalicji litewskiej przeciw Moskwie w r. 1480".

11 marca. K. Chodynicki: „Komisja Edukacyjna a rosyjskie ministerjum oświaty".

13 maja. R. Mienicki: „Djarjusz Walnej Rady Warszawskiej (1710 r.)"; W. Staniewicz: „Wieś Matujzy — Bołądziszki, studjum gospodarczo-społeczne" (ref. Wł. Zawadzki).

3 czerwca. A. Parczewski: „Początki metropolji gnieźnieńskiej".

18 listopada. Wacław Gizbert-Studnicki: „O źródłach rękopiśmiennych, dotyczących Wilna w bibljotece w Suchej".

1924

2 i 24 lutego. F. Koneczny: „Geneza uroszczeń Iwana III do Kijowszczyzny".

9 marca. Wł. Szyłkarski: „O powstaniu paralelizmu monistycznego w filozofji i psychologji nowożytnej".

23 marca. Fr. Bossowski: „O znalezieniu skarbu wedle prawa rzymskiego".

4 maja. M. Massonius: „O zasadach teoretycznych pragmatyzmu".

22 czerwca. K. Chodynicki: „O Józefie Kalinowskim".

19 października. F. Koneczny: „O Jerzym Semenowiczu Ostrogskim w Nowogrodzie Wielkim w r. 1458—1459".

9 listopada. R. Mienicki: „Wileńska Komisja Archeologiczna".

7 grudnia. W. Staniewicz: „Dwór Wersoka Wielka"; F. Bossowski: „Peculium castrense".

1925

15 marca. T. E. Modelski: „O sporach o południowe granice diecezji krakowskiej od strony Spisza (XIII—XVIII w.)".

14 czerwca. A. Parczewski: „Bolesław Śmiały i przywilej myszyński"; K. Chodynicki: „O genezie dokumentu ruskiego".

11 października. J. Oko: „Do źródeł grobu Romulusa".

29 listopada. T. E. Modelski: „O rzekomych śladach pogaństwa w w. XV w ziemi sanockiej".

1926

21 lutego. Jakimowicz: „Stosunki Polski z kalifatem wschodnim w X w.“

13 czerwca. A. Parczewski: „Nowa hipoteza o dokumencie „Dagome iudex”.

1927

3 stycznia. Fr. Bossowski: „Wpływy sądownictwa polubownego biskupów na hellenizację prawa rzymskiego”.

27 listopada. T. E. Modelski: „Z dyskusji nad pochodzeniem t. zw. Galla Anonima”.

21 grudnia. K. Chodynicki: „O trzech męczennikach wileńskich”.

30 grudnia. T. E. Modelski: „Kanonik wileński ks. Międzyleski autorem „Descriptio potentiae Turciae”?”

1928

27 stycznia. F. Koneczny: „Cywilizacja a język”.

2 marca. M. Limanowski: „Badania zespołowe w Trokach”.

2 maja. X. L. Puciata: „Z badań nad teologją i filozofją św. Anzelma z Canterbury“.

18 maja. K. Chodynicki: „Tradycja o zabójstwie Zygmunta Kiejstutowicza”.

11 czerwca. R. Mienicki: „J. P. Dworzecki-Bohdanowicz, zapomniany heraldyk wileński”.

29 czerwca. St. Ehrenkreutz: „Sprawa wydania Statutu Litewskiego“.

27 października. F. Koneczny: „Wiadomość z roku 1447 o stanie ludu wiejskiego na Litwie“.

1929

1 lutego. St. Kościałkowski: „Plan wydawnictwa Kodeksu m. Wilna“.

13 lutego. I. Jaworski: „Nowe poglądy na początki wieków średnich“.

18 marca. H. Łowmiański: „Plan szczegółowy wydawnictwa Kodeksu m. Wilna“·

13 kwietnia. St. Trzebiński; „O pamiętnikach Józefa Franka“.

24 maja. M. Brensztejn: „Wspomnienia palestranta żmudzkiego (Wincentego Bohdanowicza) z lat 1781—1833“; H. Łowmiański: „Komunikat o stanie prac nad Kodeksem m. Wilna“; T. E. Modelski: „Dwa traktaty o Turcji z początku XVI w.“.

18 września. B. Wilanowski: „Wpływ prawa żydowskiego na prawo procesowe pierwotnego Kościoła“.

18 października. W. Semkowicz: „Hanul, namiestnik wileński (1382—1387) i jego ród”; „Komunikaty o Atlasie historycznym pol-

skim i o wydawnictwach Kodeksu Katedry Wileńskiej oraz Kodeksu m. Wilna"; M. Limanowski: „Najstarsze Wilno".

30 grudnia. T. E. Modelski: „Czacki, Czartoryski, Lelewel, Zawadzki".

1 9 3 0

31 stycznia. W. Gizbert-Studnicki: „Sprawozdanie z podróży naukowej do Królewca"; „Opis Wilna o. Wernera z r. 1750 (z rękopisu królewieckiego)".

15 lutego. I. Jaworski: „Uwagi o ustroju Wilna w dobie jagiellońskiej".

30 kwietnia. T. E. Modelski: „Dzieje rebaptyzacji na Rusi polskiej i litewskiej do końca XV w.".

23 października. St. Małachowski-Łempicki: „Wolnomularstwo w W. X. Litewskiem"; St. Pigoń: „Kampanja antymasońska w Wilnie w 1817 r.".

5 listopada. T. E. Modelski: „Memorjał krzyżacki w sprawach między Witoldem a Zakonem z powodu powstania na Żmudzi"; Stanisława Herakljusza Lubomirskiego: „Wywód praw Polski do ziemi spiskiej z XVII w.".

14 listopada. H. Łowmiański: „Początki społeczeństwa i państwa litewskiego".

21 listopada. W. Gizbert-Studnicki: „Czy Reytan został pochowany w Hruszówce?"

11 grudnia. R. Mienicki: „Bezkrólewie po zgonie Zygmunta III (1632 r.)".

* * *

Sprawozdania z działalności wydziałów naukowych T. P. N. w r. 1931 znajdują się poniżej na str. 51—55.

Wydawnictwa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie

A. OGÓLNE

Ustawa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie wyd. 1-sze (z r. 1907) str. 8.

Toż (wyd. II).

Ustaw Obszczestwa Lubitielej Nauk w g. Wilnie wyd. 2-gie bez daty (z r. 1907) str. 11.

Sprawozdanie z działalności i stanu T-wa w r. 1907 str. 18 (drukowane tylko w Roczniku t. I).

Sprawozdanie z działalności i stanu T-wa w r. 1908 str. 33 (drukowane tylko w Roczniku t. II).

Sprawozdanie ze stanu T-wa Przyjaciół Nauk w Wilnie oraz zbiorów przez nie gromadzonych w r. 1909 str. 14 (drukowane osobno a także i w Roczniku t. III).

Otczot o diejatielnosti i sostojanji Obszczestwa Lubitielej Nauk w g. Wilnie za 1909 god str. 30.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1910 str. 25.

Otczot o diejatielnosti i sostojanji Obszczestwa Lubitielej Nauk w g. Wilnie za 1910 god str. 40.

Sprawozdenie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1911 str. 24.

Otczot Wilenskago Obszczestwa Lubitielej Nauk za 1911 god, stron. 30.

Spis dubletów Książnicy Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za 1911 rok str. 24, (2-gi; spis 1-szy wykonano na hektografie).

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1912 str. 24.

Otczot Wilenskago Obszczestwa Lubitielej Nauk za 1912 god, stron. 27.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1913 str. 31.

Otczot Wilenskago Obszczestwa Lubitielej Nauk za 1913 god, stron. 31.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1914 str. 32.

Otczot Wilenskago Obszczestwa Lubitielej Nauk za 1914 god, stron. 32.

Statut Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (zreformowanego) (z r. 1922) str. 5.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1926 str. 30.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1927 str. 36.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1928 str. 36.

Wydawnictwa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (z r. 1930) stron. 8.

Sprawozdanie ze stanu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (za lata 1929-30), str. 54.

K. Szafnagiel — Zapiski briologiczne, Wilno 1907, 8⁰, 74 (wyczerpane).

B. Wilanowski — List św. Polikarpa do Filipensów. Studjum patrologiczne, Wilno 1921, 8⁰, (str. VIII + 134).

W. Sławiński — Przyczynek do znajomości flory okolic Wilna (część I), Wilno, 1922, 8⁰, 32+nlb. (wyczerpane)].

Kazimierz Bieliński — Rok 1831 w powiecie zawilejskim (święciańskim) Wilno 1930, 8⁰, z 2 map. str. 100.

ROCZNIK TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE.

Tom I (za r. 1907), str. 188 (wyczerpany).

[TREŚĆ: M. Czarnocki — Krótka wiadomość o tajnych towarzystwach uczniów Uniwersytetu Wileńskiego (1—38); L. Czarkowski — Powiat Bielski w gub. Grodzieńskiej. Zarys ludoznawczy (z mapą) (39—132); M. Brensztejn — Przyczynki do etnografji Litwy. (I. Zapomniane narzędzia muzyczne litewskie. — II. Maski ludowe na Litwie) (133—143); Miscellanea i bibljografja (144—154); * * * (Powstanie Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie) (162—164); Ustawa T. P. N. w Wilnie (165—169); Sprawozdanie z działalności i stanu T-wa w r. 1907 (170—188)].

Tom II (za r. 1908), str. 146 (wyczerpany).

[TREŚĆ: prof. T. Korzon — Organizacja wojskowa Litwy w okresie Jagiellońskim (1—16); ks. J. Kurczewski — Wiadomość o szkołach parafjalnych w djecezji Wileńskiej (17—64); dr. W. Kętrzyński — Taryfa księstwa Żmudzkiego, wyrażająca dymy szlacheckie, poddańskie i królewskie w powiatach wszystkich (1690—1697) (65—68); M. Römer — Instruktarz czynności ekonomicznych dla Im. Pana Ekonoma Abelskiego do natury dobr w opisaniu i praktyce uregulowany ex anno 1781—O a die 23 apr. (69—94); L. Czarkowski — „Sława dawnej Jerozolimy" (95—96); Druki polskie, wydane w Wilnie w roku

1908 (97—101); S. Kościałkowski — Uwagi o „Bibljografji S. Bałtramajtisa" (102—111); Sprawozdanie z działalności i stanu T-wa Przyjaciół Nauk w Wilnie z roku 1908 (112—116)].

Tom III (za r. 1909), str. 153 (wyczerpany).

[TREŚĆ: L. Janowski — O pismach historyczno-litewskich Jundziłła (1—67); J. Jakubowski — Kroniki litewskie (68—76); dr. Ign. T. Baranowski — Epigon feudalizmu na Białej Rusi (77—82); W. Szukiewicz — Domniemane kurhany litewskie (83—93); M. Gozdawa — Augustjanie w Brześciu Litewskim (94—108); J. Jodkowski — Pieczęcie wileńskie w Muzeum Rumiancowskiem w Moskwie (109—113); Wila Zyndram-Kościałkowska — Pięć listów Norwida (114-116); J. Kliński — Nieznany list Fr. Karpińskiego (117—120); L. Czarkowski — Druki polskie, wydane w Wilnie w roku 1909 (121—125); Wac. Studnicki—Rękopis o stosowaniu prawa Magdeburskiego w Wilnie na początku XIX wieku (126—128); Sprawozdanie ze stanu T-wa Przyjaciół Nauk w Wilnie w r. 1909 (129—131); Sprawozdanie ze stanu zbiorów, gromadzonych przez Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie w r. 1909 (132—144); Spis członków (145—153)].

Tom IV (za r. 1910), str. 142.

[TREŚĆ: J. Trzebiński — Przyczynek do znajomości flory w gubernji kowieńskiej (str. 1—48); Wł. Zahorski — Listy nieznane Tadeusza Kościuszki, 1814—1817 (str. 49—99); H. Mościcki — Dziennik Teodora Krasińskiego, ucznia uniwersytetu wileńskiego w 1816—1818 l. (str. 100—117); M. Brensztejn — Zatarg dworu z klasztorem (118—129); Miscellanea (131—142)].

Tom V (za lata 1911—1914), str. 425.

[TREŚĆ: L. Krzywicki — Pikalnia pod wsią Petraszunami (str. 1—27); W. Szukiewicz — Skład chemiczny bronzów przedhistorycznych, znalezionych na Litwie i Rusi Litewskiej (28—37); Z. Batowski — Malowidła w kościele pokamedulskim w Pożajsku (38—60); T. Mańkowski — Z refleksji o Wilnie i o baroku polskim (61—71); J. Kordzikowski — W Inflantach i pod Smoleńskiem w 1609 r. (72—84); S. Kościałkowski — Ze studjów nad dziejami ekonomij królewskich na Litwie (85—168); J. Kurczewski — Z dziejów trynitarzy polskich (169—195); Smora — Wzmianka o Karmelitach Bosych w Kownie (196—201); Z. Bujakowski — Szkółki parafjalne w Ziemi Bielskiej w 1794 r. (202—232); Wł. Zahorski — List nieznany T. Kościuszki z r. 1815 (233—237); S. Cywiński — Romantyzm a Mesjanizm (238—315); J. Talko-Hryncewicz — Typ antropologiczny Polaków w związku z innymi słowianami wschodnimi (316—325); Fr. Gawełek — Bibljografja ludoznawstwa litewskiego (326—400); M. Brensztejn — Druki polskie wydane w Wilnie w r. 1911, 1912, 1913 (401—422)].

Tom VI (za lata 1915—1918), str. 257 + III.

TREŚĆ: W. Szukiewicz — Strefy archeologiczne na Litwie

(str. 5—16); St. Kościałkowski — Aleksander Zdanowicz (17—49); M. Brensztejn — Bractwa Trzeźwości na Litwie, głównie w diecezji Żmudzkiej 1858—1863 (50—89); A. Jodziewicz — Z dziejów szkolnictwa polskiego na Litwie w drugiej połowie XIX wieku (90—105); T. Wróblewski — Naród i samookreślenie narodowe (107—122); M. Zdziechowski — Towiański i X. Duński (123—136); St. Cywiński — Filozoficzne podłoże dzisiejszości (137—145); St. Bohusz-Siestrzeńcewicz — Chełmoński (147—168); St. Wołłosowicz — Badania nad ewolucją łożysk rzecznych na obszarze zlodowacenia czwartorzędowego. Przyczynek do znajomości morfologji powierzchni Litwy (169—205); Z. Fedorowicz — Płazy i gady na Litwie (206—221); W. Baehr — Oogeneza u partenogenetycznych pokoleń Aphis palmae (223—254); M. Brensztejn — Trzy nieznane listy Kościuszki z r. 1794 (255—257)].

Tom VII (za lata 1919—1921), str. 215 + 2.
TREŚĆ: Adres Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie złożony Senatowi Uniwersytetu Stefana Batorego podczas uroczystego otwarcia tegoż Uniwersytetu d. 11.X.1919 r. (str. 5—6); L. Janowski — Historjografja Uniwersytetu Wileńskiego, cz. I (str. 7—139); Wł. Dziewulski — Historja astronomji w Uniwersytecie Wileńskim (140—151); St. Glixelli — O nauce języków romańskich w Wilnie 1781—1832 (152—166); Alf. Parczewski — Wilno a nauka historji ustroju państwowego i dawnego prawa w Polsce (167—176); F. Ruszczyc — Tradycje sztuki w Wilnie (177—180); Br. Żongołłowicz — Fakultet teologiczny w oddziale Nauk moralnych i politycznych w r. 1832 (181—188); St. Kościałkowski — Nieznany przyczynek do lat młodych Mickiewicza. Sprawa o napis na laku (189—196); W. Studnicki — Źródła do lat szkolnych Słowackiego (197—212); Karta osobna: Wspomnienie pośmiertne o ś. p. Ludwiku Janowskim (2)].

B. WYDAWNICTWA WYDZIAŁU I (FILOLOGJI, LITERATURY I SZTUKI).

J. Słowacki, Samuel Zborowski. Wydanie krytyczne przygotował i wstępem poprzedził St. Cywiński, Wilno 1928, 8⁰, str. CCXXXVIII + 216.

Rozprawy i materjały Wydziału I.

Tom I (Wilno 1924—1927, 8⁰, str. 4 + 316), zawiera:
Zesz. 1-y, J. Otrębski — Z dziejów języka łacińskiego, str. 116.
Zesz. 2-gi, J. Oko — Catulliana et Horatiana, str. 42.
Zesz. 3-ci, S. Goszczyński — Podróż mojego życia. Urywki wspomnień i zapiski do pamiętnika (1801 — 1842), wyd. St. Pigoń, stron. 98.

Zesz. 4-y, M. Brensztejn i J. Otrębski — Dajny litewskie, zapisane przez A. Mickiewicza, str. 26.

Zesz. 5-y, J. Otrębski — O pochodzeniu łacińskiego perfectum na -vi i -ui, str. 34.

Tom II (Wilno 1928—1929, 8⁰ str. 471), zawiera:

Zesz. 1-y, St. Pigoń — Autograf „Zdań i Uwag" A. Mickiewicza, dwie podobizny autografu, str. 39.

Zesz. 2-gi, St. Srebrny — Aluzje Arystofanesa do tematów cudzych komedyj, str. 47.

Zesz. 3-ci, C. Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutzowa — Ze studjów nad obrzędami weselnemi ludu polskiego. Cz. I: Forma dramatyczna obrzędowości weselnej, str. 154.

Zesz. 4-y, T. Zan — Z wygnania. Dziennik z lat 1824 — 1832, z autografu wydała M. Dunajówna, str. 231.

Tom III zawiera:

Zesz. 1-y, J. Otrębski — O t. zw. Baudouinowskiej palatalizacji, Wilno 1929, stron 56.

Zesz. 2-gi, M. Znamierowska-Prüfferowa — Rybołówstwo jezior trockich, Wilno 1930, str. 105.

Zesz. 3-ci, J. Piotrowiczowa — Michał Czajkowski jako powieściopisarz (w druku).

Tom IV zawiera:

Zesz. 1-y, J. Safarewicz — Le rhotacisme latin, Wilno 1932, 8⁰, str. 131.

C. PRACE WYDZIAŁU II (NAUK MATEMATYCZNYCH I PRZYRODNICZYCH).

Tom I (za r. 1923) str. 162.

[TREŚĆ: J. Prüffer — Z badań nad wileńskiemi formami zalotek (str. 1—16); S. Kempisty — O aproksymatywnej ciągłości funkcyj pochodnych (17—28); M. Znamierowska — Ważki okolic Wilna (29—39); M. Ostrejkówna — Plusia gamma L. ab comma ab nov. (40—42); J. Bowkiewicz — Z badań nad Daphnia pulex (De Geer) (43—50); Tenże — Lynceus acanthorhynchus n. sp. (51—56); H. Jawłowski — O funkcjach centralnego systemu nerwowego drewniaka (Lithobius forficatus) (57—74); Wł. Dziewulski — O pomiarach zboczenia magnetycznego na ziemiach polskich (75—90); J. Wilczyński — O przekształceniu się kolonji Epistylis umbellaria na Vorticella campanulla Ehrb. (91—122); W. Mierzeyewski — Płazy i gady okolic Wilna (123—129); W. Zahorski — Polskie czasopiśmiennictwo lekarskie w Wilnie w XIX stuleciu (130—137); J. Prüffer — Zjawiska wabienia samców u Brudnicy nieparki (Lymantria dispar L.) (138—149); B. Rydzewski — Wapień muszlowy nad Kamienną (150—162)].

Tom II (za r. 1924) str, 254+6 nlb.

[TREŚĆ: K. Urbanowiczówna — O zmienności Macrobiotus oberhauseri Doyère (str. 1—18); J. Bowkiewicz — Ma-

terjały do fauny Cladocera Wileńszczyzny. Wioślarki Jezior Zielonych (19—48); S. Liśkiewicz — Pijawki (Hirudinea) gubernji Kazańskiej (49—56); M. Reicher — Wzrost kończyn człowieka przed urodzeniem (57—120); M. Ostrejkówna — Materjały do morfologji i biologji. Błyszczki gammy (Plusia gamma L.) (121—188); J. Bowkiewicz—O rzadkich skorupiakach fauny polskiej (189—202); M. Racięcka — Poczwarka Neuronia phalaenoides L. (203—210); J. Talko-Hryncewicz — Przyczynek do antropologji Białorusinów (211—257)].

Tom III (za lata 1925—1926), str. 212.
[TREŚĆ: J. Bowkiewicz — Zjawisko heterochelji u Potamobius astacus L. (str. 1—16); A. Zalewski — Naczynia limfatyczne stawu skokowego górnego u człowieka (17—36); A. Zamels — O dwóch gatunkach sasanki we florze polskiej: Pulsatilla Wolfangii Besser i Pulsatilla Teklae Zamels (37—46); J. Prüffer — Badania nad unerwieniem i narządami zmysłowemi rożków i skrzydeł u Saturnia pyri L. w związku ze zjawiskiem wabienia samców przez samice (47—130); B. Rydzewski — Studja nad dyluwjum doliny Niemna (131—168); M. Ostreykówna — Gruczoł przedtułowiowy u gąsienic Plusia gamma L. (169—180); M. Znamierowska-Prüfferowa — Materjały do znajomości ważek północno-wschodniej Polski (181—190); J. Prüffer — Przyczynek do znajomości motyli północno-wschodniej Polski (191—212)].

Tom IV (za r. 1927), str. 169+37.
[TREŚĆ: S. Mahrburg — Badania anatomiczno-patologiczne nad zaburzeniami odżywiania u niemowląt (str. 1—55); M. Racięcka — O unerwieniu skrzydeł u Rhopalocera (56—96); A. Makarewiczówna — Flora dolno-liasowa okolic Ostrowca (97—146); A. Zalewski — O naczyniach limfatycznych torebki stawowej u człowieka i o resorbcji stawowej (147—169); K. Jantzen — Dziesięciolecie obserwacyj meteorologicznych (od 1918—1927) w Wilnie (str. 1—37)].

Tom V (za lata 1928—1929), str. 342.
[TREŚĆ: W. Tomczyk — Przyczynek do znajomości Muchy szwedzkiej (Oscinis frit L.) na Wileńszczyźnie w latach 1925 i 1926 (str. 1—10); J. Prüffer — O unerwieniu frenulum u motyli (11—30); J. Prüffer — Obserwacje i doświadczenia nad życiem płciowem u jedwabnika morwowego (Bombyx mori L.) (31—48); J. Farbotko — Materjały do znajomości aparatu kopulacyjnego wojsiłek (Panorpa) (49—92); K. Kosiński — Unerwienie skórne strony grzbietowej ręki i palców u człowieka i małp (93—134); J. Farbotko — Przyczynek do znajomoćci wojsiłek północno-wschodniej Polski (135—142); B. Ogijewicz — Szkodniki drzew owocowych, warzyw i zbóż, zaobserwowane w okolicach Wilna w r. 1928 (143—158); J. Prüffer — Drugi przyczynek do znajomości motyli północno-wschodniej Polski (159—170); W. Rewieńska — Izochrony

Wilna (171—190); L. Matwiejówna — Małże i ślimaki z kredowych margli krzemienistych w Miałach pod Grodnem (191—194); M. Oszurkówna — Wpływ czynników zewnętrznych na skrócenie okresu spoczynkowego cebulek Oxalis Deppei Lodd. (195—210); Br. Szakien — Spis rdzy z okolic Trok ziemi Wileńskiej (211—222); Br. Rydzewski — Dyzlokacja Grodzieńska (223—234); W. Sawicka-Milewska — Narośla (cecidia) zebrane w okolicach Trok (235—246); R. Kongiel i E. Rakowski — Pomiary głębokości jezior Trockich (247—342)].

Tom VI (za r. 1930), str. 214+58.

[TREŚĆ: K. Prószyński — Spis wyższych grzybów z rzędu Obłoczniaków (Hymenomycetes), zebranych w okolicy m. Trok i w lasach przyległych w latach 1926—1929 (1—16). Szeliga-Mierzeyewski W. i Ułasiewicz Wiera — Płazy i gady pow. Mołodeczańskiego (17—24); Z. Fiedorowiczówna — Zoocecidia roślin zebranych w pow. dziśnieńskim i brasławskim Ziemi Wileńskiej (25—40); Henig Bluma — O unerwieniu tak zwanych niższych organów zmysłowych gąsienic motyli (41—82); M. Racięcka — Chróściki (Trichoptera) północno-wschodniej Polski ze szczególnem uwzględnieniem obszaru wileńsko-trockiego (83—116); B. Ogijewicz — Szkodniki drzew owocowych, warzyw i zbóż, zaobserwowane na Wileńszczyźnie w r. 1929 (117—132); A. Niekraszówna — Przyczynek do anatomji zoocecidjum kwiatowego Contarinia loti Deg. Cicraccae Kieff) na Vicia cracca L. (133—144); W. Karolewicz — O wieku warstw kredowych pod Wołkowyskiem (145—154); M. Goldmanówna — Wpływ czynników zewnętrznych na okres spoczynkowy kłączy paproci Aspidium Filix mas Sw. i Athyrim Filix femina R. (155—214); Rezultaty pomiarów wiatrów górnych (1928.VII—1929.XII) na Stacji Aerologicznej fundacji Komitetu Wojewódzkiego L. O. P. P. w Wilnie, zestawił K. Jantzen [str. (1)—(58)].

Tom VII (za r. 1931) (w druku).

D. WYDAWNICTWA WYDZIAŁU III (FILOZOFJI, HISTORJI I NAUK PRAWNO-SPOŁECZNYCH).

Źródła i materjały historyczne.

Tom I: R. Mienicki — Diarjusz Walnej Rady Warszawskiej z roku 1710, Wilno 1928, 8°, str. XV+366+51 nbl.

Rozprawy i wydawnictwa.

Tom I, zesz. I: R. Mienicki — Wileńska Komisja Archeograficzna (1864—1915), Wilno 1925, 8°, str. 224.

Tom II: F. Koneczny — Litwa a Moskwa w latach 1449—1492, Wilno 1929, 8°, str. 304.

Tom III: B. Wilanowski — Rozwój historyczny procesu kanonicznego. Tom I: Proces kościelny w starożytności chrześcijańskiej, Wilno 1929, 8⁰, str. XI+399.

Tom IV:

Zesz. I: St. Małachowski-Łempicki — Wolnomularstwo na ziemiach dawnego W. Ks. Litewskiego (1776 — 1822), (z ilustr.) Wilno 1930, 8⁰, str. VIII+213.

Zesz. II. Z. Erdman-Jabłońska — Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na początku XIX w., Wilno 1931, 8⁰, str. 209.

Tom V: H. Łowmiański — Studja nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego, t. I-y. Wilno 1931, 8⁰, str. XVII+444

Tom VI: H. Łowmiański — Studja nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego, t. II-i (z 2 map.) Wilno 1932, 8⁰, str. 448.

Ateneum Wileńskie.

Czasopismo naukowe, poświęcone badaniom przeszłości ziem Wielkiego X. Litewskiego. Wydawnictwo Wydziału III.

Rocznik I. Nr. 1 (Wilno 1923, 8⁰, str. 115+III).

[TREŚĆ: J. Jakubowski — Czy istnieli kniaziowie Nieświescy? (str. 1—9); A. Prochaska — Wyprawa św. Kazimierza na Węgry 1471—1474 (str. 10—28); M. Brensztejn — Zegarmistrzostwo wileńskie w wiekach XVI i XVII (29—38); K. Tyszkowski — Odgłosy rokoszowe na Litwie (39—57); A. Prochaska — Nieznane dokumenty do unji Florenckiej w Polsce (58—74); H. Mościcki — Czacki i Targowica (75—76); J. Iwaszkiewicz — Przyczynki do powstania Kościuszkowskiego na Litwie (77—84); Recenzje i bibljografja (85—111); Kronika (112—115)].

Rocznik I, Nr. 2 (1923) str. 196.

[TREŚĆ: A. Prochaska — Wyprawa św. Kazimierza na Węgry, dok. (117—139); F. Koneczny — Rzekoma koalicja Litwy z Tatarami przeciwko Moskwie w r. 1480 (140—204); J. Gerlach — Stanowisko duchownych wedle Statutu Litewskiego III z 1588 r. (205—225); J. Iwaszkiewicz — Rabunek mienia polskiego na Litwie po roku 1831 (226—229); M. Dubiecki — Apolin Hofmejster, naczelnik województwa brzeskolitewskiego w powstaniu styczniowem (230—252); W. Semkowicz — Przywileje Witolda dla Moniwida, starosty wileńskiego i testament jego syna Jana Moniwidowicza (253—267); Recenzje (268—306); Kronika (307—312)].

Rocznik I, Nr. 3—4 (1923) str. VI+287.

[TREŚĆ: J. Fijałek — Opisy Wilna aż do połowy XVII w. (313—336); A. Prochaska — Znaczenie niedoszłej koronacji Witolda (337—351); F. Koneczny — Rzekoma koalicja Litwy z Tatarami przeciwko Moskwie w r. 1480, dok. (352—397);

H. Łowmiański — „Wchody“ miast litewskich (398—466); T. Młynarski — Pojęcie usiłowania wedle statutu litewskiego III z r. 1588 (467—480); J. Iwaszkiewicz — „Plemię Sarmatów“. Kartka z dziejów tajnych związków na Uniwersytecie Wileńskim (481 — 505); J. Fijałek — Teksty opisowe Wilna (506—526); L. Finkel — Pani Litaworowa (527—530); W. Studnicki — Vilniana w Suchej (531—532); L. Czarkowski — Józefa Gołuchowskiego mowa (533—539); J. z Kozłowskich Studnicka — Materjały do sprawy Michała Wołłowicza w r. 1833 (540—568); Recenzje (569—595); Kronika (596—604)].

Rocznik II, zeszyt 5—6 (1924) str. 288.

[TREŚĆ: H. Łowmiański — „Wchody“ miast litewskich, dok. (str. 1—30); H. Paszkiewicz — Polityka polska, litewska i krzyżacka Bolesława Jerzego (31—67); E. Makowska-Gulbinowa — Wileńskie cechy tkackie do r. 1795 (68—102); W. Staniewicz — Rzut oka na rozwój dziejów agrarnych na ziemiach litewskich (103—121); J. Fijałek — Opisy Wilna aż do połowy wieku XVII-go, c. d. (122—158); St. Rygiel — Sprawa zwrotu mienia kulturalnego Wileńszczyzny z Rosji (159—182); W. Semkowicz — Po wcieleniu Wołynia (183—190); M. Brensztejn — Sztycharze wileńscy Perlowie (191—194); Cz. Falkowski — Nieznany autograf Mickiewicza (195—199); St. Pomarański — Relacja Niemojowskiego o wyprawie Różyckiego na Litwę w 1831 r. (200—224); H. Mościcki — Z korespondencji więziennej Szymona Konarskiego (225—233); R. Mienicki — Sprawozdanie witebskiego gubernatora o powstaniu w Inflantach w r. 1863 (234—246); Recenzje (247—281); Kronika (282—287)].

Rocznik II, zeszyt 7—8 (1924) str. XVII+454+48.

[TREŚĆ: K. Chodynicki — Stanisław Smolka (str. I—XIII); St. Ehrenkreutz — Stan badań nad statutami litewskiemi (289—349); Wł. Konopczyński — Tajemnica Michała Jana Paca, marszałka Generalności Litewskiej podczas konfederacji barskiej (350—370); St. Kościałkowski — Z dziejów Komisji Skarbowej litewskiej, w początkach panowania Stanisława Augusta 1765—1780 (381—408); H. Łowmiański — Papiernie wileńskie XVI wieku. Przyczynek do ich dziejów (409—422); L. Szczuka — Marszałkowie szlachty gubernji grodzieńskiej (423—429); W. Studnicki — Z tajnej korespondencji urzędowej z przedednia zniesienia unji 18/31 listopada 1838 r. (430—440); Recenzje (441—451); Kronika (452—454). Indeks do rocznika I (str. 1—48)].

Rocznik III, zeszyt 9 (1925) str. 191+26,

[TREŚĆ; F. Koneczny — Jerzy Semenowicz Ostrogski w Nowogrodzie W. 1458—59 r. (str. 1—7); W. Sławiński — D-r. Jan Emanuel Gilibert, profesor i założyciel Ogrodu Botanicznego w Wilnie (8—45); M. Brensztejn — Teatr szkolny

w Krożach na Żmudzi (46—70); L. Finkel — Michał Gliński (71—81); H. Łowmiański — Sfałszowany opis obwarowania m. Wilna (82—94); A. Jodziewicz — Miejsce zgonu św. Kazimierza (95—103); R. Mienicki — Powstanie w Radoszkowiczach w. r. 1831 (104—145); St. Pomarański—Listy gończe w sprawie powstańców z r. 1831 pochodzących z Litwy (146—157). Recenzje (158—184); Kronika (185—191); Indeks do rocznika II (1—26)].

Rocznik III, z.sz. 10—11 (1926), str. 447.

[TREŚĆ: F. Koneczny — Geneza uroszczeń Iwana III do Rusi Litewskiej (193—264); W. Staniewicz — Dwór Wersoka Wielka. Studjum historyczno-gospodarczo-prawne (265—326); Wł. Kowalenko — Geneza udziału stołecznego miasta Wilna w sejmach Rzeczypospolitej (327—373); K. Sochaniewicz — Najdawniejsze dyplomy Witolda W. Ks. Litewskiego (374—386); K. Chodynicki — Ze studjów nad dziejopisarstwem rusko-litewskiem. T. zw. Rękopis Raudański (387—400); Miscellanea (402—429); Recenzje (430—435); Nekrologi (436—445); Kronika (446—448)].

Rocznik IV, zesz. 12 (1927), str. 237.

[TREŚĆ: St. Trzebiński — Zarys historji Wileńskiego Instytutu Medycznego (str. 1—52); K. Chodynicki — Legenda o męczeństwie czternastu franciszkanów w Wilnie (53—78); Wł. Kowalenko — Geneza udziału stołecznego miasta Wilna w Sejmach Rzeczypospolitej, dok. (79—137); F. Koneczny — Sprawy z Mengli Girejem 1473—1504 (138—189); A. Prochaska — Z dziejów Unji Jagiellońskiej (190—199); Miscelalanea (200—213); Recenzje (214—232); Kronika (233—234)].

Rocznik IV, zesz. 13 (1927), str. 142.

[TREŚĆ: L. Kolankowski — „Pomiara włóczna" (235—251); K. Piwarski — Niedoszła wyprawa t. zw. Radoszkowicka Zygmunta Augusta na Moskwę, r. 1567—1568 (252—286); F. Koneczny — Sprawy z Mengli Girejem 1473—1504, dok. (287—348); M. Kuźmińska — Olbracht Marcinowicz Gasztołd M. Burbianka — Antoni Hlebowicz — zapomniany biograf Witolda (809—839); (349—391); St. Zajączkowski — Przyczynki do hipotezy o pochodzeniu dynastji Gedymina ze Żmudzi; To samo w odbitce osobnej (str. 25); (392 — 416); K. Chodynicki — Geneza i rozwój legendy o trzech męczennikach wileńskich (417—451); St. Kościałkowski — Ś. p. dr. Wł. Zahorski (452—458); Miscellanea (459—465); Recenzje (466—472); Kronika (473—475)].

Rocznik V, zesz. 14 (1928), str. 218.

[TREŚĆ: H. Paszkiewicz — U podstaw potęgi moskiewskiej (str. 1—84); K. Piwarski — Niedoszła wyprawa t. zw. Radoszkowicka Zygmunta Augusta na Moskwę, r. 1567—1568, dok. (85—119); M. Kuźmińska — Olbracht Marcinowicz Gasztołd, dok. (120—174); K. Kantak — Najważniejsze rękopisy fran-

ciszkańskie w Wilnie (175—184); K. Chodynicki — Szkoła w Cuneo w oświetleniu zeznań składanych przed wileńską komisją śledczą (185—206); Recenzje (207—213); Kronika 214—218)].

Rocznik V, zesz. 15 (1928), str. 200+XII.

[TREŚĆ: St. Kościałkowski — Z literatury polemiczno-sądowej XVIII w. (str. 1—78); K. Chodynicki — Geneza i rozwój podania o zabójstwie Zygmunta Kiejstutowicza (79—103); St. Rygiel — Ossolińskiemu. Przemówienie (104—107); Z. Skopińska — Traktat 31 sierpnia 1449 r. w świetle polityki Litwy i Moskwy w latach 1440—1453 (108—150); P. Kon — Odnaleziona część Archiwum dawnego Kahału Wileńskiego (151—166); W. Dobrowolska — „Ozdoby" rodu Zbaraskich (167—172); Recenzje (173—187); Kronika (188—200); Indeks współpracowników i prac. w 5 rocznikach (str. I—XI)].

Rocznik VI, zesz. 1—2 (1929), str. 293.

[TREŚĆ: St. Zajączkowski — W sprawie zajęcia Podlasia przez Gedymina (str. 1—7); F. Koneczny — Wiadomość z r. 1447 o stanie ludu wiejskiego w Polsce czy na Litwie? (8—15); S. Wysłouch — Rozwój granic i terytorjum powiatu Kobryńskiego do połowy XVI w. (16—46); J. Poplatek — Powstanie Seminarjum Papieskiego w Wilnie, 1582—1585 (47—71); M. Gumowski — Wileńska szkoła madaljerska w XVI i XVII w. (72—87); H. Zdzitowiecka-Jasieńska — Konfederacja Baranowskiego w dobie bezkrólewia po Janie III (88—108); W. Charkiewicz — Ostatnie lata alumnatu papieskiego w Wilnie (109—132); Z. Erdman-Jabłońska — Koledzy kowieńscy Mickiewicza-nauczyciela (133—146); P. Kon Z lat nauczycielskich A. Mickiewicza 1819—1823 (147—166); T. E. Modelski — Sprawa powołania J. Lelewela na katedrę historji w Wilnie (167—201); Miscellanea i materjały (202—267); Recenzje (268—284); Kronika (285—292)].

Rocznik VI, zesz. 3—4 (1929), str. 443.

[TREŚĆ: H. Łowmiański — Przyczynki do kwestji najstarszych kształtów wsi litewskiej (str. 293—336); S. Wysłouch — Rozwój granic i terytorjum powiatu Kobryńskiego do połowy XVI w., dok. (337—428); J. Poplatek — Powstanie Seminarjum Papieskiego w Wilnie, dok. (429—455); H. Zdzitowiecka-Jasieńska — Konfederacja Baranowskiego w dobie bezkrólewia po Janie III, dok. (456—485); T. E. Modelski — Sprawa powołania Lelewela na katedrę historji w Wilnie, dok. (486—582); Miscellanea imaterjały (583—667); Recenzje i Bibljografja (668—711); Kronika (712—734)].

Rocznik VII, zesz. 1—2 (1930), str. 415+XVII.

[TREŚĆ: Jubileusz Prezesa T. P. N. w Wilnie Rektora A. Parczewskiego (str. III—XVI); Wł. Semkowicz — Hanul, namiestnik wileński (1382—1387) i jego ród (str. 1—20); F. Koneczny — Sprawa księcia Geldrji 1389 r. (21—58); W. Białowiejska — Stosunki Litwy z Moskwą w pierwszej połowie

panowania Aleksandra Jagiellończyka, 1492—1499 (59—110); Fr. Rawita-Gawroński — Książęta Nieświescy, Zbarascy i Wiśniowieccy do końca w. XVI (111—144); S. Wysłouch— Z dziejów Łosośny i jej posiadaczy XV—XVI w. (145—169); J. Poplatek — Zarys dziejów Seminarjum Papieskiego w Wilnie 1585—1773 (170—228); K. Römer — Co nam mówią stare wileńskie kamienice? (229—262); M Tyrowicz — Działalność publiczna Niemcewicza w II. 1807—1813 (263—292); Miscellanea i materjały (293—354); Recenzje i bib'jografja (355—400); Kronika 401—415)].

Rocznik VII, zesz. 3—4 (1930) str. 587.

[TREŚĆ: J. Jakubowski—Gdzie leżało „Horodno" hipackiego latopisu? (419—424); J. Puzyna — Korjat i Korjatowicze (425—454); St. Zajączkowski — Witold wielki książe litewski 1430 — 1930 (455 — 468); ks. Antoni Wiskont — Wielki książe Witold, a Unja Horodelska (469—493); F. Koneczny — Vitoldiana (494 — 504); Fr. A. Doubek — Formuła pozdrowienia (Salutatio) w „Codex epistolaris Vitoldi" (504—528); M. Żdan — Stosunki litewsko - tatarskie za czasów Witolda w ks. Litwy (528—601); M. Morelowski — Korona i hełm znalezione w Sandomierzu a sprawa korony Witolda i grobowców dynastycznych w Wilnie (601 — 683); M. Gumowski — Pieczęcie Książąt Litewskich (684—725); W. Białomiejska — Stosunki Litwy z Moskwą w pierwszej połowie panowania Aleksandra Jagiellończyka (1492—1499) (Dokończ.) (726—785); J. Oko—Paweł Deusterwalt nieznany humanista XV wieku (786—798); St. Bodniak — Z wyprawy radoszkowickiej na Moskwę w r. 1567/8 (799—808); M. Burbianka — Antoni Hlebowicz, zapomniany biograf Witolda (809—839); Miscellanea i materjały (840—907); Recenzje i bibljografja (908—967); Kronika (968—1002)].

Rocznik VIII, r. 1931 (w druku).

NIEŻYJĄCY CZŁONKOWIE TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

HONOROWI, KORESPONDENCI I PROTEKTORZY

H o n o r o w i:

Baranowski Ignacy
Bełza Stanisław
Cybulski Napoleon
Dobrzycki Stanisław
Dybowski Benedykt
Estreicher Karol
Finkel Ludwik
Godlewski Emil (sen.)
Jabłonowski Aleksander
Jabłoński Jan
Janczewski Edmund
Kallenbach Józef
Karejew Mikołaj
Kętrzyński Wojciech
Korzon Tadeusz
Kraushar Aleksander
Krzemiński Stanisław
Łatyszew Bazyli
Majewski Erazm
Mickiewicz Władysław
Morawski Kazimierz
Orzeszkowa Eliza
Prohaska Antoni
Raciborski Marjan
Rostafiński Józef
Smolka Stanisław
Suligowski Adolf
Szukiewicz Wandalin
Tarnowski Stanisław
Tretiak Józef
Zahorski Władysław
Zakrzewski Wincenty

K o r e s p o n d e n c i:

Bieliński Józef
Czarkowski Ludwik
Dowgird Tadeusz
Gloger Zygmunt
Janowski Ludwik
Jelski Aleksander
Manteuffel Gustaw
Szafnagel Kazimierz

P r o t e k t o r z y:

Brzeska Zofja
Brzeski Mikołaj
Karłowiczowa Irena
Kołb Antoni
Łęska Marja
Łęski Hilary
Montwiłł Józef
Montwiłł Stanisław
Rostworowski Tadeusz
Szwański Jan
Tyszkiewiczowa Klementyna
Tyszkiewicz Antoni
Wojnicki Henryk

CZŁONKOWIE ZARZĄDU
TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
W LATACH 1907—1932

Abramowicz Ludwik
Boguszewski Jan †
Brensztejn Michał
Burhardt Aleksander
Chodynicki Kazimierz
Czarkowski Ludwik †
Dawidowski Aleksander †
Dobużyński Walerjan †
Dziewulski Władysław
Giecewicz Zenon †
Glixelli Stefan
Hryniewicz Zygmunt
Jaworski Iwo
Jodziewicz Aleksander
Karpowicz Zygmunt
Kiewlicz Marjan †
Kościałkowski Stanisław
Kurczewski Jan ks., prezes od 1907—1916 r. †
Łęski Hilary †
Łopaciński Euzebjusz
Mienicki Ryszard
Modelski Teofil Emil
Montwiłł Józef †
Narwoysz Antoni
Nieciecki Ludwik
Obst Jan
Ostrowska Marja
Parczewski Alfons, prezes od r. 1927
Pigoń Stanisław
Ruszczyc Ferdynand
Staniewicz Cezary †
Staniewicz Witold
Trzebiński Józef
Trzebiński Stanisław †
Tyszkiewicz Antoni †
Tyszkiewicz Władysław
Weytko Wacław
Wilanowski Bolesław
Zahorski Władysław, prezes od 1916—1927 r. †
Zawadzki Władysław
Zdziechowski Marjan
Ziemacki Józef †

SPRAWOZDANIE

ZE STANU I DZIAŁALNOŚCI

TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE

ZA ROK 1931

SPRAWOZDANIE OGÓLNE

Rok 1931, t. j. rok 25-ty istnienia Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, był rokiem normalnej pracy codziennej nad utrzymaniem i rozwojem naszego Towarzystwa.

Informacje o stanie i pracy poszczególnych działów T-wa i wydziałów naukowych, o sytuacji finansowej i działalności wydawniczej znajdują się w sprawozdaniach poszczególnych. Na tem miejscu zaznaczymy, że—jak i lat ubiegłych—Towarzystwo nasze i w r. 1931 pozostawało w stałym kontakcie z licznemi towarzystwami i instytucjami naukowemi w kraju i zagranicą oraz reagowało na różne wydarzenia w świecie naukowym. Pom. inn. T.P.N. w marcu r. 1931, na prośbę Magistratu m. Wilna, wzięło udział w sądzie konkursowym nagrody artystycznej m. Wilna, desygnując do sądu swego delegata w osobie prof. dr. Marjana Morelowskiego. Towarzystwo wzięło udział w akcji zmierzającej do opracowania Polskiego Słownika Biograficznego, jak również Słownika Geograficznego w nowem wydaniu. W maju T.P.N. wyznaczyło swego delegata do Rady Naukowej Kasy im. Mianowskiego na okres trzyletni: delegatem został b. Minister Reform Rolnych prof. dr. Witold Staniewicz. W czerwcu Towarzystwo przyłączyło się do apelu II Naukowego Zjazdu Pomorzoznawczego w kwestji wyrażenia protestu przeciwko zamierzonej likwidacji placówek naukowych do badania morza na Helu i w Bydgoszczy. Delegat T.P.N. M. Brensztejn występował na uroczystościach otwarcia Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Stefana Batorego oraz Muzem Sztuki Współczesnej w Wilnie. Jubileusz honorowego członka T.P.N. prof. dr. Aleksandra Brücknera uczczono przez nabycie do zbiorów Towarzystwa medalu pamiątkowego, a obchód również honorowego członka T-wa prof. dr. Władysława Abrahama przez nabycie Księgi Pamiątkowej; na obchodzie jubileuszu prof. Abrahama we Lwowie reprezentował T-wo prof. T. E. Modelski. Z powodu zgonów honorowych członków T.P.N. Zarząd Towarzystwa wysyłał na ręce ich rodzin pisma kondolencyjne.

W r. 1931 odbyło się walne doroczne zebranie (w dn. 15 marca), posiedzień Zarządu — 12, posiedzeń miesięcznych z odczytami (których wykaz znajduje się w dziale poprzednim)—4. Ponadto na walnem dorocznem zebraniu prof. dr. Stanisław Pigoń wygłosił od-

czyt p. t.: „Mickiewicz podczas wiosny ludów"; było to ostatnie wystąpienie znakomitego uczonego na terenie wileńskim przed wyjazdem na stałe do Krakowa.

W związku z pracą wydawniczą Towarzystwa — o czem informacje znajdują się w dalszych częściach sprawozdania — wzmogły się bardzo stosunki wymienne Towarzystwa, które obecnie pozostaje w tych stosunkach z następującemi instytucjami i towarzystwami:

W KRAJU

1.	Bibljoteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego	Lwów
2.	„ Kórnicka	Kórnik
3.	„ Miejska	Bydgoszcz
4.	„ Narodowa	Warszawa
5.	„ Publiczna	Lublin
6.	„ „	Warszawa
7.	„ „	Wilno
8.	„ Uniwersytecka	Lwów
9.	„ „	Warszawa
10.	Dyrekcja Państwowych Zbiorów Sztuki	„
11.	„ Polskiego Monopolu Tytoniowego	„
12.	Fundusz Kultury Narodowej przy Prezydjum Rady Min.	„
13.	Gimnazjum męskie oo. Redemptorystów	Toruń
14.	Główny Urząd Statystyczny	Warszawa
15.	Instytut Bałtycki	Toruń
16.	Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej	Wilno
17.	Kasa im. Mianowskiego	Warszawa
18.	Muzeum Narodowe	Kraków
19.	Obserwatorjum Astronomiczne	Wilno
20.	Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego	Puławy
21.	Politechnika Lwowska	Lwów
22.	Polska Akademja Umiejętności	Kraków
23.	Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika	Lwów
24.	Polskie Towarzystwo Botaniczne	Warszawa
25.	Redakcja „Analecta Ordinis S. Basilii Magni"	Lwów
26.	„ „Archeionu"	Warszawa
27.	„ „Archiwum Historji i Filozofji Medycyny"	Poznań
28.	„ „Bellony"	Warszawa
29.	„ „Bibljoteki Filomatów"	Lwów
30.	„ „Czasopisma Przyrodniczego"	Łódź
31.	„ „Dziennika Wileńskiego"	Wilno
32.	„ „Dzwony" Lit.-Nauk. Żurnał	Lwów
33.	„ „Kurjera Wileńskiego"	Wilno
34.	„ „Miesięcznika Żydowskiego"	Warszawa
35.	„ „Prac Geofiz.-Meteorolog. i Hydrogr."	„
36.	„ „Przeglądu Powszechnego"	Kraków

37.	„ „Przeglądu Wileńskiego“	Wilno
38.	„ „Rocznika Wołyńskiego“	Równe
39.	„ „Roczników Chemji“	Warszawa
40.	„ „Ruchu Słowiańskiego“	Lwów
41.	„ „Słowa“	Wilno
42.	„ „Wschodu” wyd. do dziejów i kultury ziem wschodnich Rzplitej Polskiej	Lwów
43.	„ „Zarania Śląskiego“	Katowice
44.	„ „Ziemi Kaliskiej“	Kalisz
45.	Seminarjum Historji Społ. i Gosp. U-tu Jana Kazimierza	Lwów
46.	Towarzystwo Miłośników Historji	Poznań
47.	„ Naukowe	Lwów
48.	„ „	Toruń
49.	„ „	Warszawa
50.	„ Przyjaciół Nauk	Lublin
51.	„ „ „	Poznań
52.	„ „ Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie	Warszawa
53.	Wileńskie Towarzystwo Lekarskie	Wilno
54.	Wojskowe Biuro Historyczne	Warszawa
55.	Wojskowy Instytut Geograficzny	„
56.	Zakład Architektury Polskiej Politechniki	Warszawa
57.	Związek Kult.-Oświat. Tatarów R. P.	Wilno

ZAGRANICA

1.	British Museum	Anglja
2.	Akademie der Wissenschaften in Wien	Austrja
3.	Česka Společnost Nauk v Praze	Czechosłowacja
4.	Redakcja „Centralnaja Jewropa” (Praha)	„
5.	Prirodovedecka Fakulta Masarykovy Univ. v Brne	„
6.	Rektorat Univ. Komenskeho v Bratislave	„
7.	Redakcja „Slovensky Ustav” (Praha)	„
8.	Eesti Riigi Keskarhivi Toumetised (Tartu)	Estonja
9.	Societas Scientiarum Fennica (Helsinki)	Finlandja
10.	Association des Naturalistes de Nice	Francja
11.	Redakcja „La terre et la vie“ (Paris)	„
12.	Station biologique de Roscoff (Paris)	„
13.	„ zoologique russe (Villefranche-sur-Mer)	„
14.	Academia de Ciencias Exactas, Fisicas y Naturales (Madrid)	Hiszpanja
15.	Royal Irish Academy (Dublin)	Irlandja
16.	Biologische Reichsanstalt (Berlin)	Niemcy
17.	Historische Komission für ost- und westpreussische Landesforschung (Königsberg)	„
18.	Redakcja „Ost-Europa” Verlag (Berlin)	„
19.	Preussische Akademie (Berlin)	„

20.	Universitätsbibliothek (Tübingen)	Niemcy
21.	Det Norske Videnskaps Akademi (Oslo)	Norwegja
22.	Academia Romana (Bucuresti)	Rumunja
23.	Oeffentliche Bibliothek der Universität (Basel)	Szwajcarja
24.	Zentralbibliotek (Zürich)	"
25.	K. Universitets-Biblioteket (Lund)	Szwecja
26.	Illinois Libraries (Springfield)	U.S.A.
27.	New-York Public Library (New-York)	"
28.	The Academy of Natural Sciences (Philadelphia)	"
29.	Magyar Tudományos Akadémia (Budapest)	Węgry
30.	A. M. Kir. Ferencz József-Tudományos Közleményei (Szeged)	"
31.	Wsieukraińska Akademija Nauk (Kiiw)	Z.S.R.R.
32.	Ukraińskij Widdił Geołogicznogo Komitetu (Kiiw)	"

Wobec ogólnego kryzysu finansowego stan materjalny Towarzystwa Przyjaciół Nauk w roku, objętym sprawozdaniem, był gorszy, niż w latach poprzednich, zwłaszcza, że pomoc ze strony rządu (Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Funduszu Kultury Narodowej) musiała być ze względów budżetowych znacznie zmniejszona. Tembardziej więc Towarzystwo nasze zmuszone się widzi i chciałoby liczyć na pomoc osób i instytucyj prywatnych. Wspominamy też na tem miejscu z gorącą wdzięcznością nie tylko o zasiłkach Ministerstwa W. R. i O. P. i Funduszu Kult. Nar., ale i o łaskawej, a bardzo potrzebnej pomocy wyświadczonej naszemu Towarzystwu w r. 1931 przez Magistrat m. Wilna—przyznanie zasiłku w wysokości zł. 3000, przez Wydział powiatowy i Sejmik pow. wileńsko-trockiego, — złożenie składki członka wieczystego w kwocie 550 zł. — oraz przez Wileński Bank Ziemski — umorzenie zaległych ratówek w kwocie zł. 1253 gr. 22, co umożliwiło T-wu nieprzerywanie pracy naukowej i zaspokojenie najniezbędniejszych potrzeb bieżących. Ze spadku po znanej autorce ś. p. Zyndram-Kościałkowskiej T. P. N. otrzymało w kuponach listów zastawnych W.B.Z. niewielką sumę, z której Zarząd—ze względu na zasługi Zmarłej dla Towarzystwa i pozostawieniu mu w spuściźnie również cennych rękopisów i książek,—postanowił utworzyć ku uczczeniu pamięci Zmarłej osobny kapitał.

Jednym z wyrazów kontaktu Towarzystwa naszego z władzami państwowemi i uznania ich dla naszych prac były odwiedziny T.P.N. w dn. 2 lipca 1931 r. przez świeżo mianowanego Wojewodę Wileńskiego Pana Zygmunta Beczkowicza, który zwiedzał szczegółowo gmach Towarzystwa, oglądał zbiory i na ręce którego Zarząd złożył szereg wydawnictw T-wa. Tegoż dnia Pan Wojewoda przyjęty został w poczet członków naszego Towarzystwa.

W r. 1931 gmach T-wa zyskał na wyglądzie zewnętrznym dzięki temu, że, wskutek wygrania przez Magistrat procesu o część placu z właścicielem sąsiadującej z Towarzystwem posesji, został usunięty znajdujący się na tym placu stary budynek, zasłaniający

widok na gmach T-wa od ul. Wileńskiej i ulica Lelewela została w tem miejscu znacznie rozszerzona.

Aparat administracyjny T-wa, obejmujący wszystkie agendy, jako to: biuro, książnicę (czytelnię i wypożyczalnię), muzeum i składnicę wydawnictw, składał się z 3 pracowników, mianowicie: pp. O. Bielskiego, A. Dzwonkówny i A. Korbutta.

Dążąc do usprawnienia pracy w kancelarji T-wa, Zarząd nabył w r. 1931 maszynę do pisania oraz wagi, niezbędne przy ekspedycji wydawnictw.

W kwietniu r. 1931 w dniach 18-26, podczas niebywałej w Wilnie od lat kilkudziesięciu powodzi, uległ zalewowi i gmach T-wa, mianowicie zalane zostały sutereny, mieszczące składnicę zapasową ram i gablot muzealnych oraz wydawnictw i dubletów, kotłownia i mieszkania niższych funkcjonarjuszów; jednakże mienie ruchome T-wa oraz składnica wyszły z powodzi obronną ręką dzięki energicznej i ofiarnej pracy stałych funkcjonarjuszów T-wa oraz dzięki chętnej pomocy młodzieży akademickiej. Z pomocą T-wu pośpieszyli: studentki: Breza Michalina, Iwanówna Janina, Łukaszewiczówna Stanisława, Modelska Bogumiła, Niewiarowska Halina, Nowakówna Aleksandra, Pieczkówna Leokadja, Pisarska Władysława, Sopoćkówna Ligja, Untenówna Helena, Wasilewska Irena i Wiścicka Jadwiga, oraz studenci: Filonik Adam, Gulczyński Zygmunt, Ihnatowicz Zygmunt, Jabłonowski Karol, Jabłoński Zygmunt, Jewsiewicki Władysław, Kret Stanisław, Odlanicki-Poczobutt Henryk, Onoszko Stefan, Skurat Jefim, Szwed Antoni, Surma Jan, Worotyński Wacław, Zwolski Bogumił, Żytkowicz Leonid.

Wszystkie sprzęty, dublety oraz wydawnictwa T-wa zostały dzięki tej pomocy zawczasu przeniesione na wyższe piętro i zupełnie nie ucierpiały. Niemniej jednak straty, wyrządzone przez powódź — uszkodzenie ścian, pieców i urządzenia kotłowni — były dość znaczne. Z pomocą Towarzystwu naszemu przyszedł Wojewódzki Komitet Obywatelski Pomocy Ofiarom Powodzi z p. Wojewodą Stefanem Kirtiklisem na czele, przyznając Towarzystwu wydatną zapomogę w wysokości zł. 3000. Zasiłek ten został przez Zarząd T.P.N. użyty na usunięcie szkód, spowodowanych bezpośrednio przez powódź, oraz na inwestycje, mające uchronić mienie Towarzystwa od podobnych strat nadal.

* * *

W roku, objętym sprawozdaniem, skład Zarządu Towarzystwa był następujący: Prezes—prof. dr. Alfons Parczewski, Wice-prezes i Kierownik działu rękopisów — prof. dr. Stanisław Kościałkowski (obrany ponownie), Kustosz zbiorów muzealnych — Michał Brensztejn, Skarbnik i Administrator nieruchomości T-wa—Ludwik Niecieckі (obrany ponownie), Sekretarz—Aleksander Jodziewicz, Redaktor wydawnictw—ks. prof. dr. Bolesław Wilanowski, Kustosz składnicy wydawnictw—dr. Iwo Jaworski oraz członek Zarządu,—Wacław Weyt-

ko (obrany 15.III.31); kierownikami bibljoteki byli: prof. dr. S. Kościałkowski i M. Brensztejn; przedstawicielami Wydziałów naukowych w Zarządzie byli: Wydziału I-go — prof. dr. Marjan Zdziechowski i prof. dr. Stanisław Pigoń, a po jego wyjeździe w marcu r. 1931 prof. dr. Stefan Glixelli; Wydziału II-go—prof. dr. Władysław Dziewulski i prof. dr. Józef Trzebiński; Wydziału III-go — ks. prof. dr. Bolesław Wilanowski i dr. Ryszard Mienicki. Komisję Rewizyjną stanowili na początku roku: prof. dr. Józef Marjan Eiger, dr. Zygmunt Zawadzki i dr. Ryszard Mienicki, po którego wstąpieniu do Zarządu został obrany na członka Komisji p. Władysław Hołownia; kandydatami na członków Komisji byli: pp. Juljan Bądzkiewicz i Tadeusz Turkowski.

Na zebraniu dorocznem, na wniosek Wydziału I-go, zostali wybrani jednogłośnie na członków honorowych T.P.N.: prof. Uniwersytetu Stefana Batorego dr. Marjan Zdziechowski, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego dr. Ignacy Chrzanowski i prof. Uniwersytetu Poznańskiego dr. Stanisław Dobrzycki.

Od dnia ostatniego walnego zebrania do dnia 20 maja 1931 roku zmarli następujący członkowie Towarzystwa: honorowi—Stanisław Dobrzycki, Emil Godlewski (sen.), Aleksander Kraushar i Adolf Suligowski, oraz dożywotni i zwyczajni—Aleksander Antonowicz, ks. biskup Władysław Bandurski, Stanisław Dokalski, Teodor Mianowski, Paweł Radziszewski, Juljusz Rettinger, Leon Rudziewicz, Kazimierz Stefanowski.

W dniu 1 stycznia r. 1932 Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie liczyło członków: honorowych—24, korespondentów—5, protektorów—6, wieczystych, dożywotnich i zwyczajnych—363.

* * *

Zarząd Towarzystwa naszego poczytuje za swój miły obowiązek złożyć wszystkim współpracownikom, ofiarodawcom i tym wszystkim, którzy życzliwą służyli Towarzystwu naszemu pomocą, serdeczne podziękowanie oraz żywi nadzieję, iż pomoc i ofiarność towarzyszyć będzie i nadal poczynaniom i pracy T-wa.

SPRAWOZDANIA

z działalności Wydziałów Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w roku 1931.

SPRAWOZDANIE

WYDZIAŁU I

(Filologji, literatury i sztuki)

Za rok 1931.

W roku sprawozdawczym liczył wydział I członków 18. Skład Zarządu Wydziału stanowili: rektor Marjan Zdziechowski, jako prezes, Ferdynand Ruszczyc, jako wice-prezes, profesor Stanisław Pigoń, (po jego wyjeździe prof. Stefan Glixelli) jako sekretarz.

Zebrań naukowych odbyło się w tym czasie 3; przedstawiono na nich następujące prace i komunikaty:

(24.I.) 1. Otrębski Jan. Zapożyczenia słowiańskie w litewskim djalekcie twereckim;
2. Cywiński Stan. Filjacje literackie w młodzieńczych utworach Norwida;
3. Pigoń Stan. Orzeł i Kruk w improwizacji Konrada;
(21.II) 4. Nowicki Paweł ks. Z zagadnień interpretacji Ksiąg Genesis;
5. Kilka uwag o „Foricoeniach" Kochanowskiego;
6. Pigoń Stan. Towiański na Litwie, w świetle świadectw współczesnych.
(9.V) 7. Srebrny Stefan. Eupolis i prądy nowatorskie w poezji i muzyce greckiej;
8. Otrębski Jan. Lituanizmy w tutejszej polszczyźnie.

Wydział w r. sprawozd. ogłosił drukiem pracę D-ra Jana Safarewicza „Rotacyzm łaciński" („Le Rhotacisme latin") — jako Rozpr. i materjałów wydziału I t. IV, zeszyt I. Rozpoczęty został druk pracy p. D-r. Jadwigi Piotrowiczowej. „Michał Czajkowski, jako powieściopisarz" — niestety z powodu braku środków nie ukończony.

Nader pomyślnym w życiu Wydziału I faktem było zorganizowanie przy wydziale I, Sekcji historji sztuki, z której działalności sprawozdanie podane jest osobno.

(—) *S. Glixelli* (—)*M. Zdziechowski*
w/zast. sekretarza prezes Wydz. I.

SPRAWOZDANIE ZA R. 1931

SEKCJI HISTORJI SZTUKI WYDZ. I-GO T. P. N. W WILNIE.

Sekcja została definitywnie zorganizowana dn. 30.I. 1931. Założycielami Sekcji byli pp.: Michał Brensztejn, prof. C. Ehrenkreutzowa, d-r. R. Gostkowski, prof. J. Kłos, prof. St. Kościałkowski, prof. M. Limanowski, kons. d-r. St. Lorentz, d-r. M. Morelowski, dziek. Ferd. Ruszczyc, prof. L. Slendziński, dyr. W. Gizbert Studnicki.

Zadania swoje określiła Sekcja w sposób następujący: 1) badania naukowe nad historją sztuki w Polsce ze szczególnem uwzględnieniem dzisiejszej Wileńszczyzny, b. W. Ks. Litewskiego oraz przyległych terytorjów obcych; 2) studja z zakresu powszechnej historji sztuki.

Przewodniczącym został wybrany dr. Morelowski, zastępcą przewodniczącego — wybranym później — dr. S. Lorentz, a sekretarzem — dr. R. Gostkowski.

Sekcja odbyła w r. 1931 6 posiedzeń naukowych, a do dnia 16.IV. 1932 — dalszych 4, czyli razem 10.

Na posiedzeniach tych były przedstawione następujące referaty:

1) 30.I. 1931 d-r. M. Morelowski: „Problemy baroku wileńskiego".

2) 6.II. 1931 p. M. Brensztejn: przedstawił materjały, zebrane przez siebie do historji ludwisarstwa i zegarmistrzostwa na terenach d. W. Ks. Litewskiego oraz materjały własne inwentaryzacyjne, dotyczące dworów i pałaców polskich oraz niektórych klasztorów na tymże terenie. Na tymże posiedzeniu p. dziek. Ruszczyc zreferował sprawę kamieni litograficznych do Albumu Wilczyńskiego, znajdujących się w Paryżu.

3) 13.II 1931 d-r. S. Lorentz: „Znaczenie materjałów inwentaryzacyjnych urzędu konserwatorskiego dla historji sztuki w Polsce". Ponadto dał komunikat o zebranych przez siebie materjałach, dotyczących architektów XVIII w., Efraima Schroegera w Wielkopolsce i Lutnickiego w Nieświeżu.

4) 29 V. 1931 ks. kap. P. Śledziewski przedstawił referat p. t.: „Problem kościołów św. Anny w Wilnie".

5) 19.VI 1931 d-r. Morelowski: „Płaskorzeźby warsztatu Gotfryda de Claire w XII w. na oprawie ewangeljarza księżny Anastazji płockiej". Na temże posiedzeniu p. E. Łopaciński przedstawił referat „B. pałac Gosiewskich — obecnie szpital t. zw. Sawicz w Wilnie".

6) 17.X. 1931: a) d-r. R. Gostkowski: „Ikonografja kapłańska w sztuce kreteńsko-mykeńskiej"; b) prof. J. Kłos: „Stan badań w podziemiach katedry wileńskiej".

7) 15.I. ks. kap. P. Śledziewski: „Misterja religijne w kościołach wileńskich XVIII w. i studjum do ikonograficznego zrozumienia stiuków kościoła św. św. Piotra i Pawła na Antokolu“.

8) 29.I. p. Z. Baudouin de Courtenay: „Uwagi o malowidłach ściennych rzymsko-kampańskich“.

9) 27.II. Eksc. Hadży Seraja Chan Szapszał: „Wyobrażenia artystyczne świątyń muzułmańskich i wpływy ikonograficzne polsko-katolickie w Persji“.

10) 16.IY. dr. M. Morelowski: „Zagadnienie twórcy kaplicy św. Kazimierza w Wilnie a Constantino Tencalla, projektodawca kolumny Zygmunta III w Warszawie“.

(—) R. Gostkowski
sekretarz

(—) dr. M. Morelowski
przewodniczący

SPRAWOZDANIE
WYDZIAŁU II
(Nauk matem.-przyrodniczych i lekarskich)
Za rok 1931.

W roku 1931 umarł członek Wydziału II, ś. p. prof. Paweł Radziszewski. Wydział liczy obecnie członków 34. Skład Zarządu Wydziału pozostał w składzie dotychczasowym.

W roku sprawozdawczym zreferowano na posiedzeniach Wydziału następujące prace:

1. St. Mahrburg. Badania anatomiczno-patologiczne nad przemianą żelazową w śledzionie i wątrobie w zaburzeniach odżywiania u niemowląt (ref. P. K. Opoczyński).
2. Fr. Schille i J. Prüffer. Wykaz motyli drobnych Ziemi Wileńskiej.
3. B. Ogijewicz. Adephaga i Palpicornia okolic Wilna i Trok (ref. P. J. Prüffer).
4. Z. Jagodzińska. Mrówki okolic Grodna (ref. P. J. Prüffer).
5. J. Wengrisówna. Przyczynek do znajomości mrówek okolic Wilna i Trok (ref. P. J. Prüffer).
6. M. Łossowska. Przyczynek do znajomości kopułek zmysłowych na skrzydłach brudnicy nieparki (ref. P. J. Prüffer).
7. E. Wyganowski. W sprawie odchyleń przy doświadczalnem stwierdzeniu prawa liczb wielkich (ref. P. K. Karaffa-Korbutt).
8. I. Sokołowska-Rutkowska. Zespoły roślinne puszczy Rudnickiej w okolicy Rudnik i Żegaryna (ref. P. J. Trzebiński).
9. Br. Rydzewski. Głębokie wiercenie w Druskienikach.
10. M. Kowalczewski. Obserwacje fotograficzne gwiazdy zmiennej RT Aurigae (ref. P. Wł. Dziewulski).

11. W. Zonn. Obserwacje fotograficzne gwiazdy zmiennej RZ Cassiopeiae (ref. P. Wł. Dziewulski).

12. Wł. Dziewulski, W. Iwanowska i W. Zonn. Obserwacje fotometryczne planetoidy Eros.

13. W. Zonn. Obserwacje fotograficzne planetoidy Eros (ref. P. Wł. Dziewulski).

14. Wł. Dziewulski. O ruchu gwiazd typu B.

15. Wł. Dziewulski. Obserwacje gwiazdy zmiennej ε Aurigae.

16. J. Mowszowicz. Trawy i turzyce Wileńszczyzny (ref. P. P. Wiśniewski).

17. F. Goldmanówna. Przyczynek do przedłużenia okresu spoczynkowego kłączy paproci Aspidium Filix mas. (ref. P. P. Wiśniewski).

18. O. Swianiewiczowa. Terasy Prawilji w dolinie Waki (ref. P. M. Limanowski).

19. M. Limanowski. Pseudokras w Starych Trokach.

20. J. Prüffer. Zagadnienie mikropterygizmu samic Operopthera brumata L. w świetle badań nad unerwieniem ich skrzydeł.

21. J. Prüffer. Próba charakterystyki motyli północno-wschodniej Polski ze szczególnem uwzględnieniem obszaru wileńsko-trockiego.

22. B. Ogijewicz. Szkodniki woj. wileńskiego, występujące w r. 1930 (ref. P. J. Prüffer).

23. E. Lelesz i A. Przeździecka-Jędrzejewska. Znaczenie exohormonów grupy B w przemianie glucydów.

24. M. Reicher. Przyczynek anatomo-topograficzny do układu aorty u człowieka.

25. M. Limanowski. Wielka magistrala Psków—Łuck.

26. Wł. Dziewulski i W. Iwanowska. Obserwacje gwiazdy zmiennej T Vulpeculae.

27. W. Iwanowska i Wł. Dziewulski. Obserwacje gwiazdy zmiennej GO Cygni.

28. W. Iwanowska i Wł. Dziewulski. Obserwacje gwiazdy zmiennej X Cygni.

29. Wł. Dziewulski. Obserwacje gwiazd zmiennych długookresowych.

30. Wł. Dziewulski. Obserwacje gwiazdy zmiennej WW Aurigae.

31. Wł. Dziewulski. Obserwacje meteorów (Perseid) w dniu 12 sierpnia 1931.

32. Wł. Dziewulski, W. Iwanowska i W. Zonn. Przygodne obserwacje meteorów.

W roku 1931 dokończono druku Tomu VI Prąc Wydziału II. Tom ten wyszedł z druku na jesieni 1931 r.

Z końcem roku rozpoczęto druk tomu następnego (siódmego), lecz z powodu braku funduszów druk ten wkrótce wstrzymano.

(—) Wł. Dziewulski
przewodniczący Wydziału II.

SPRAWOZDANIE

WYDZIAŁU III.

(Historji, filozofji i nauk prawno-społecznych)

Za rok 1931.

W roku sprawozdawczym Wydział liczył 34 członków. Przewodniczący — prof. dr. Bolesław Wilanowski, wice-przewodniczący— doc. dr. Ryszard Mienicki, sekretarz—dr. Henryk Łowmiański.

W roku 1931 odbyło się dziewięć posiedzeń naukowych z następującemi referetami:

1. 12 lutego, prof. M. Morelowski: „Konfiskata insygnjów Skarbca Koronnego przez władze pruskie i poszukiwania części ocalonych".

2. 16 marca, prof. J. Iwaszkiewicz: „W sprawie rzekomego katolicyzmu cesarza Aleksandra I".

3. 23 kwietnia, prof. Wł. Studnicki: „Pozozumienie gospodarcze Europy Środkowej".

4. 27 kwietnia, odbyła się zorganizowana przez Zarząd T-wa Przyjaciół Nauk i III Wydział konferencja w sprawie wydawnictwa polskiego słownika biograficznego, z referatem prof. Wł. Konopczyńskiego.

5 i 6.17 i 31 maja, prof. B. Wróblewski: „O wartościach prawnych i moralnych".

7. 12 czerwca, dyr. T. Turkowski: „Materjały do dziejów drukarni Zawadzkiego w Wilnie".

8. 11 listopada, prof. J. Oko: „Stanisław Żukowski—zapomniany filolog wileński".

9. 2 grudnia, prof. J. Iwaszkiewicz: „Józef Gołuchowski w czasie powstania listopadowego".

Wydano w tymże roku:

1. „Ateneum Wileńskie", Rocznik VII, zesz. 3—4, Wilno 1930 r„ str. nlb. 6+419 — 998 + nlb. 2.

2. Rozprawy Wydziału III-go.

Tom IV zesz. 2. Jabłońska — Erdmanowa Zofja, „Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na początku XIX stulecia", Wilno 1931 r., str. IV+207.

Tom V. Łowmiański Henryk, „Studja nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego", t. I, Wilno 1931 r., str. XVII+444, (t. II ukazał się już w pocz. r. 1932).

(—) B. Wilanowski
przewodniczący Wydziału III.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA T. P. N. W R. 1931.

W roku 1931 ukazały się następujące publikacje T. P. N.

1) Prace Wydziału II. Tom VI, Wilno 1931, str. 214+58.

2) Z. Erdman-Jabłońska, Oświecenie i romantyzm w stowarzyszeniach młodzieży wileńskiej na początku XIX w. [Rozprawy Wydziału III, tom IV, zesz. 2], Wilno 1931, str. IV+207.

3) H. Łowmiański, Studja nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego, tom I [Rozprawy Wydziału III, tom V], Wilno 1931, str. XVIII+444.

4) Ateneum Wileńskie, rocznik VII, zesz. 3—4, str. 587.

W druku znajdują się obecnie:

1) J. Piotrowiczowej, Michał Czajkowski jako powieściopisarz [Rozprawy i materjały Wydziału I, tom III, zesz. 3]

2) Prace Wydziału II, tom VII.

3) Ateneum Wileńskie, rocznik VIII.

Ponadto w łonie Wydziału III T. P. N. jest prowadzona praca nad wydaniem:

1) Korespondencji wydawniczej Zawadzkich,

2) Statutu m. Wilna,

3) Bibljografji dotyczącej Uniwersytetu Wileńskiego ś. p. prof. Ludwika Janowskiego.

Stan tej pracy, według relacji osób nią zajętych, przedstawia się w sposób następujący.

Papiery po Zawadzkich, wydawcach wileńskich z w. XIX, zapomniane w starym lamusie księgarskim, odnalazły się jako zbiór nieuporządkowany, pozbawiony inwentarza i — co gorsza — zdekompletowany. Praca przygotowawcza musiała się zacząć od nadania znalezionym papierom takiego układu, któryby pozwolił na zorjentowanie się w zawartości zbioru, jego lukach i granicach chronologicznych. Pierwszego przeglądu papierów i sporządzenia spisów części korespondencji oraz rejestru wszystkich paczek dokonał p. W. Wejtko w pocz. r. 1931 r. Z kolei zacząłem szczegółowe badanie korespondencji i jej segregację. Poczynając od części najstarszej, wydzieliłem z korespondencji listy autorów—pisarzy, kompozytorów-muzyków, rysowników i sztycharzów. Gdy na szeregu wątków korespondencji zdołałem ustalić znaczniejsze, w sposób regularny występujące braki, narzuciła się potrzeba spisania czą-

stek, znajdujących się poza zbiorem. W tym celu przejrzano korespondencję J. Lelewela i J. I. Kraszewskiego. Porównano korespondencję zbioru z listami ks. A. K. Czartoryskiego w Muzeum XX. Czartoryskich. Dzięki uprzejmości p. H. Drège, mogłem sporządzić spis części zbioru, przeniesionej przed laty do bibljoteki T. Wróblewskiego. Ustalono obecność części zbioru w Bibljotece Jagiellońskiej. Wiosną r. b., dzięki uprzejmości p. Sołtanowej, można było zorjentować się, w jakiej mierze uzupełniają zbiór papiery po M. Balińskim w Jaszunach. W Bibljotece Krasińskich i w Bibljotece Narodowej w Warszawie również dokonano przeglądu materjałów, któreby mogły uzupełnić zbiór Zawadzkich. Chodziło o zorjentowanie się, w jakich granicach prowadzić należy poszukiwania rozproszonych materjałów i jakie ramy wypadnie zakreślić wydawnictwu.

Od jesieni r. 1931 zaczęła się systematyczna praca nad przeglądem korespondencji z lat 1803 — 1832. Z papierów tych wyłączano materjały dotyczące szkół, kościoła, literatury i handlu księgarskiego. Pozostałe listy zostały ułożone w porządku chronologicznym, gdy korespondencję wybraną zgrupowano według autorów i instytucyj. Autorów wybrano około 600, włączając w to pisarzy skądinąd nieznanych, zgłaszających utwory nieogłoszone. Ogromna większość autorów pochodzi z Litwy i Rusi. Z pośród autorów korespondujących z Zawadzkimi, 135 wymienia podręcznik G. Korbuta. Z tego wypada na literaturę krajową lat 1831 — 63 autorów 76-u, a z tej znów liczby — 51 na Litwę i Ruś.

Obecny stan prac przedstawia się następująco: sporządzono na kartkach katalogowych streszczenie około tysiąca listów. Ułożono całą korespondencję do r. 1832. Sporządzono katalog kartkowy autorów z odnotowaniem listów znajdujących się w różnych zbiorach. Uzupełniono odpisami obustronną korespondencję Józ. Zawadzkiego z ks. A. K. Czartoryskim, J. Lelewelem oraz streszczono korespondencję Adama Zawadzkiego z J. I. Kraszewskim. Rozpoczęto odpisywanie listów pisarzy z okresu przed r. 1832.

Prace powyższe rozpocząłem wiosną r. 1930. Papiery i księgi zebrane, zrazu gromadzone u mnie, przeniosłem w sierpniu r. 1931 do Tow. Prz. Nauk, gdzie złożone zostały na czas porządkowania i opisu. *Tadeusz Turkowski.*

Kodeks m. Wilna ma obejmować dokumenty, dotyczące m. Wilna, od czasów najdawniejszych do 1795 r. Wobec dużej ilości materjału wydawnictwo zostaje podzielone na kilka części, według zasady rzeczowej, przyczem najpierw będzie wydany zbiór aktów cechowych, którego przygotowanie do druku jest obecnie na ukończeniu. Początki cechów wileńskich przypadają na w. XV, najstarsze zachowane teksty przywilejów cechowych (złotników i krawców) pochodzą z 1495 r., chociaż istnienie brac w rzemieślniczych sięga prawdopodobnie przynajmniej 1458 r. Ogółem zgromadzono dotąd koło 1400 aktów (od 1495 resp. 1458 do 1795 r.), mianowicie przy-

wilejów, statutów, dekretów, aktów procesowych, korespondencji etc., odnoszących się do przeszło 30 cechów wileńskich. Ogromna większość pozycyj należy do w. XVIII (koło 1100). Wobec obfitości materjału i późnego pochodzenia jego, jako też wobec rozwlekłości tenoru aktów XVIII w. przeważna część pozycyj (koło 3/4) będzie opublikowana w regestach, in exstenso zostaną wydane m. in. wszystkie statuty cechowe. Powyższy materjał, znany z dotychczasowych wydawnictw (głównie z Aktów Wileńskiej Komisji Archeograficznej t. X) tylko w nieznacznej części (niespełna 200 aktów), został zebrany przeważnie w wileńskiem Archiwum Państwowem, poza tem w Archiwum Miejskiem. Zostały też uwzględnione kopje Metryki Litewskiej, przechowywane w Warszawie. Wyjazd do Moskwy w celu przeprowadzenia kwerendy w Metryce Litewskiej dotąd nie mógł być uskuteczniony z przyczyn od wydawców niezależnych.

W związku z poszukiwaniami aktów cechowych odnotowywano na osobnych kartkach nazwiska osób przyjmujących prawo miejskie w Wilnie, przeważnie rzemieślników, oraz majstrów, składających w magistracie przysięgę na urząd starszeństwa cechowego. Kartek takich zebrano kilka tysięcy, głównie z XVIII w. Ponieważ osobne księgi przyjęć prawa miejskiego, mające, jak wiadomo, duże znaczenie dla historji kultury i życia miejskiego, w Wilnie nie zachowały się względnie nie istniały, odnośne regesty ułożone w porządku chronologicznym zostaną wydane w postaci dodatku do tomu aktów cechowych. *H. Łowmiański.*

„Mickiewicz podczas wiosny ludów“

(POCZĄTKI LEGJONU MICKIEWICZA 1848 R)

Odczyt wygłoszony przez prof. Stanisława Pigonia na walnem dorocznem zgromadzeniu Towarzystwa w dniu 15 marca 1931 roku.

Legjon 1848 r. był dla Mickiewicza koniecznością natury zarówno psychicznej, jak politycznej. Żeby zdać sobie sprawę z pierwszej, trzeba pamiętać, że w r. 1846 Mickiewicz wyszedł był z szeregu zwolenników Towiańskiego, opuścił Koło, które sam prowadził przez cztery lata, a z gromadki bliższych przyjaciół ideowych sformował Koło odrębne. Powodem rozejścia się, były przedewszystkiem różnice w poglądach na taktykę postępowania. Kiedy Towiański, wziąwszy rychło rozbrat z początkowemi swemi zapowiedziami „wypadków wielkich“, za główne zadanie uczniom swym stawiał uprawę moralną, kulturę świętości, przyjmując, że reszta, t. j. przemiana porządku politycznego Europy, a z nią wolność Polski, będzie już „przydana”, — Mickiewicz parł raczej do czynnego wmieszania się w fermenty powstańcze ludów uciskanych przez rządy, do zbrojnego przyspieszenia „godziny wołanej“. W nowo zorganizowanem Kole przerobił więc z uczniami swemi zasadnicze zagadnienia ustrojowe, chcąc by i pod względem zapatrywań polityczno-społecznych bracia Koła stanowili całość spójną, byli jakby kadrą przyszłej Polski. Tyczyły te zagadnienia spraw zasadniczych: systemu własności, ustroju rodziny, stosunku do Kościoła itp.; staną się one niebawem zrębem „Symbolu politycznego“.

Ponadto podkreślmy tu pewną ważną zmianę w pojęciach Mickiewicza. On, co jeszcze w r. 1833 wskazywał „przyjaciołom galicyjskim“, jak należy roztropnie prowadzić konspirację, by bez pomocy z zewnątrz, bez oglądania się nawet na emigrację przygotować zczasem ruch zbrojny w kraju,—teraz, po r. 1846 stracił wiarę, by w Polsce samej można było zorganizować tajną siłę zbrojną, by rozpocząć od wewnątrz walkę, mającą szanse zwycięstwa. W Polsce, — mówił Zaleskiemu, — „o burdę lub zamieszkę łatwo, ale niema sposobu zgnieść potężnych wrogów przy rozhukaniu chłopów, podburzonych do rzezi, przy bezduszności magnatów i szlachty. Siłę musimy stworzyć na Zachodzie kędy lub na Wschodzie. Okonelizm na nic”. Jednem słowem, narodowa myśl Mickiewicza wracała na szlaki, uto-

rowane przez zasadniczą koncepcję jen. Dąbrowskiego: z ziemi obcej — formacjami zbrojnemi i zwycięskiemi — do Polski.

W tym stanie rzeczy jasne jest, że niezależnie nawet od zewnętrznego układu stosunków, od wypadków politycznych w Europie, Mickiewicz byłby parł z Kołem swem do jakiegoś zdecydowanego wystąpienia zewnętrznego, do jakiejś próby podniesienia oręża za Polskę. „Pamiętajcie tylko, — mówił raz braciom, — że nam nie wolno umrzeć na tej ziemi. Może nasze wyjście zrobi więcej niż wszystko, jak wyjście z Egiptu". Nie dziwią nas więc słowa, z któremi przyszedł na uroczyste zebranie dnia 27.IX.1847 r., w 6-tą rocznicę ogłoszenia Sprawy: „Przyszedłem was zapytać o stanowczej rzeczy: czy nie zbliża się czas, abyśmy stanowczo ruszyli z emigracji nawet krokami ziemskiemi. Moim jest instynktem, żebyśmy wyszli". Znamienny też jest entuzjazm radosnej ulgi, z jakim bracia w Kole przywitali tę zapowiedź. Jeden z nich tak n.p. odpowiedział na wezwanie: „Stan mój podobny jest do stanu ptaka, który już nie zastanawia się, czy nie nadeszła pora odlotu, ale, bijąc się w klatce na wszystkie strony, patrzy tylko, kędy wylecieć".

Stawiając tak jasno sprawę przed Kołem, miał już Mickiewicz zapewne wyraźnie przed oczyma sposób jej rozwiązania. Żył w przeświadczeniu o zbliżających się w Europie przewrotach, czuł nadchodzącą „wiosnę ludów", choć naogół jeszcze północ ostro mrozem dmuchała. Z wielu zaś przyczyn tak naówczas wychodziło, że nie oczekiwał dla Polski wiele z ewentualnej rewolucji francuskiej. Stąd nasuwała mu się myśl działania przez Włochy. Nasuwała się zwłaszcza od wstąpienia Piusa IX na stolicę apostolską (17.VI.1846), od tego wyboru, który, jak nagły wybuch wielkiej nadziei, poderwał ludy Europy, ujęte w ciasny krąg łańcucha despotyzmu. Wierzył i Mickiewicz w nowego papieża, wierzył, że oczekiwany zdawna przewrót zacznie się na jego hasło, że więc będzie nietylko przewrotem politycznym, ale zarazem wybuchem egzaltacji religijnej, początkiem oczekiwanego zdawna powszechnego odrodzenia w Chrystusie. Wyjechał Mickiewicz z Paryża dnia 21 stycznia 1848 i po 16 dniach podróży stanął w Rzymie.

Włochy owoczesne rozdrobnione były na siedm niedużych państewek, z których tylko Państwo Kościelne i królestwo Sardynji z Piemontem, pod królem Karolem Albertem, opierało się potrosze wpływom Austrji. Inne państewka jużto bezpośrednio, już też pośrednio, dzięki związkom dynastycznym, ulegały jej całkowicie. Wpływ to był uciążliwy. Austrja ówczesna, rządzona faktycznie przez Metternicha, była ostoją reakcji politycznej, wrogiej odrodzeniu narodów. Jarzmo austrjackie znienawidzone było przedewszystkiem w Piemoncie. Koło dynastji sabaudzkiej skupiać się więc jęła idea zjednoczenia wolnych Włoch, idea przewodnia długotrwałych spisków politycznych. Toteż gdy Pius IX oparł się początkowo wpływom Austrji, zwłaszcza gdy wszedł z nią w konflikt dyplomatyczny w sierpniu 1847 r. z powodu bezprawnego zajęcia Ferrary, a w ten sposób zbliżył się do Karola Alberta, wtedy obudziła się powszech-

na nadzieja rychłej wojny o wolność Włoch pod patronatem papieża. Nadzieję tę wysoko wyniosła wielka fala rewolucyjna, która znagła przeszła przez Europę. Wstrząs wolności, wychodząc znów z Francji, która w rewolucji lutowej 1848 r. wyzbyła się znienawidzonego Ludwika Filipa, przeniknął Europę. Rewolucja dotarła aż do ostępu absolutyzmu, do Wiednia; dn. 17 marca lud stolicy wypędził Metternicha i zażądał konstytucji. Na wieść o tem wybuchło powstanie w Lombardji; w Medjolanie, w Wenecji rozbrojono załogi austrjackie, wypchnięto je z kraju tak, że utrzymały się tylko w fortecach. Rząd toskański i papieski udzieliły ruchowi cichego poparcia, Karol Albert zaś rychło wypowiedział Austrji otwartą wojnę i rzeczywiście objął ster główny wypadków. W Lombardji powstał rząd tymczasowy i organizował obronę odzyskanej wolności. W odezwie osobnej zwracał się on o pomoc do rodaków włoskich, wzywał żywioły służące wolności z różnych narodów: Francuzów, Szwajcarów, ludy podległe Austrji. Najgorętsze może wezwanie skierowano tam do Polaków, mających od r. 1831 ustaloną sławę przodowników w walce z niewolą polityczną. Odezwa ta nosi datę 25 marca 1848 r. Pisząc ją, autorowie zapewne nie wiedzieli, że gdy mówili o współudziale Polaków, mówili o sprawie już zdecydowanej. Tegoż samego bowiem dnia Mickiewicz już ze skrystalizowaną myślą Legjonu, na osobnem posłuchaniu wygłaszał sławną swą przemowę do papieża.

Przyjechawszy do Rzymu, znalazł się Mickiewicz w miłym sobie żywiole, w wielkiem poruszeniu serc, pośród wichury entuzjazmu politycznego i religijnego. Po twardych rządach Grzegorza XVI miłościwy i liberalny kurs Piusa IX przywitany został z zapałem. Amnestja polityczna, którą nowy papież otwierał swe rządy, przywróciła Państwu Kościelnemu paręset dusz zapalnych i ofiarnych, szermierzy zjednoczenia i wolności. Spór o Ferrarę wyjaśniał stanowisko polityczne papieża przeciwaustrjackie. Spodziewano się powszechnie, że Pius IX opowie się wyraźnie po stronie ruchu wolnościowego i stanie na jego czele. Byłoby to, liczono, potężnym, kto wie czy nie decydującym ciosem w twierdzę europejskiego absolutyzmu, hasłem do przebudowy Europy na zasadzie narodowości i braterstwa. W atmosferze takiego zapału, takich wiar, Mickiewiczowa myśl Legjonu nie była odosobniona wśród dość licznej kolonji polskiej w Rzymie; zamiar stał się przedmiotem rozmów i obrad. W takiej chwili uzyskano audjencję u papieża dla deputacji polskiej. Poszli w niej księża Hube i Jełowicki, ponadto Łubieński i Postempski od demokratów, Orpiszewski od stronników Czartoryskiego, wreszcie Mickiewicz, jako przodownik i mówca.

Uczestnicy posłuchania przekazali kilka zaledwie szczegółów z niego, kilka strzępów mowy Mickiewicza. Ale i z nich widać, że poeta uderzył odrazu w najwyższy ton. Potęgą ducha, ogniem egzaltacji chciał rozpłomienić i porwać papieża, skłonić go do zerwania z wahaniem, do opowiedzenia się przeciw dotychczasowemu porządkowi Europy, do stanięcia po stronie cierpiącego ludu, w obo-

zie wolności. Mickiewicza poniósł entuzjazm, mówił głosem podniesionym, potrząsnął silnie ręką papieża, że aż ten go musiał uspokajać. Przemowa osiągnęła rezultat tylko częściowy. Papież udzielił błogosławieństwa deputacji i Polsce, pobłogosławił później chorągiew polską, ale za wizją poety nie poszedł, nie zamierzał stanąć na czele wyprawy krzyżowej na despotyzm europejski; w dalszym biegu wypadków odsunął się od obozu liberalnego, a w wojnie z Austrją zachował ostatecznie neutralność. Rozwiały się sny poety o krucjacie. Mickiewicz też odtąd coraz silniej opierać będzie nadzieję swą na wierze w lud i w oręż. Organizacja Legjonu stanie się główną wytyczną jego działania we Włoszech.

Mimo oporu rozerwanych na stronnictwa i niezgodnych rodaków skupił koło siebie kilkunastu ochotników, przeważnie z pośród młodzieży bawiącej w Rzymie dla studjów artystycznych i uformował pierwszy zawiązek Legjonu. Chciał on stworzyć z niego coś więcej niż oddział zbrojny, miał to być wogóle pierwowzór formacji wojskowej dla nowej wyższej epoki. Zasadą spojenia była w nim nietylko jednolitość munduru i obowiązku, ale także jednolitość ducha, tudzież wspólnota zasadniczych założeń ideowych. Tem się tłumaczą pewne swoiste zarządzenia, wprowadzone przez Mickiewicza do Legjonu, jak n.p. zasada obieralności oficerów tudzież fakt, że pierwszym zewnętrznym krokiem nowo sformowanego oddziałku było wywieszenie sztandaru ideowego, ogłoszenie „Symbolu politycznego".

„Symbol", dzieło Mickiewicza, treść ideowa założeń całego jego życia, zwłaszcza zaś zasad, wypracowanych ostatnio w Kole paryskiem, ujmuje w 15 punktach jakby linje wytyczne przyszłej konstytucji polskiej, konstytucji narodu, wplecionego w bratni uścisk zbudzonych do wolności ludów. Ustala więc naczelną zasadę życia: religijny jego sens, dalej uchrześcijanienie polityki i stosunków międzynarodowych, wolność Kościoła, wolność Polski w granicach z przed pierwszego rozbioru, jej ustrój wewnętrzny, zbudowany na pełnej wolności obywatelskiej, zagwarantowanej wchodzącym w skład państwa szczepom, wyznaniom, rodzinom, jednostkom, na uszanowaniu zasady wszelkiej własności. Pozatem głosi czynną praktykę braterstwa wolności wśród plemion słowiańskich, zapowiada pomoc polityczną „bratu Czechowi i ludom pobratymczym czeskim, bratu Rusinowi i ludom ruskim", i wogóle pomoc chrześcijańską wszelkiemu narodowi, jako bliźniemu. Tak sformowany ideowo zawiązek Legjonu wyruszył z Rzymu dnia 11 kwietnia do Lombardji na pole walki. Tam miał się rozróść w dużą jednostkę bojową. Oddziałek złożony z dwunastu zaledwie ochotników szedł pod przewodnictwem Mickiewicza przez Civita Vecchia, Livorno, Florencję, Bolonję, Modenę i Parmę do Medjolanu. Po drodze spotykał się z entuzjastycznem przyjęciem. Nie była ku temu przeszkodą szczupłość oddziału; witano nie liczbę, ale symbol i zapowiedź, pierwszą jaskółkę czynnej pomocy, niesionej walczącym Włochom przez ludy Europy. U celu podróży, w Medjolanie stanął Mickiewicz dnia 1 maja.

Tutaj po przywitaniach czekała praca innego rodzaju: myśl zrealizowaną w zawiązku trzeba było teraz przyoblec w ciało, sformować legjon polski, jako poważną jednostkę bojową. Dla formacji tej liczył Mickiewicz na dwa źródła zaciągów. Pierwszem była emigracja polska we Francji i w Szwajcarji, drugiem — szeregi armji austrjackiej. Śladem Dąbrowskiego powziął on myśl, by zwerbować do Legjonu jeńców narodowości słowiańskiej z wojsk austrjackich, tudzież by przeciągnąć z wrogich szeregów na swą stronę oddziały złożone z Polaków, Czechów, Słowian południowych. Na emigrację zaś polską liczył jak na Zawiszę.

W obu celach potrzebował jednakże poparcia rządu powstańczego, a przedewszystkiem jasnego określenia charakteru i praw Legjonu. W myśl żądań Mickiewicza Legjon, jako osobny oddział pomocniczy, miał zachować własny sztandar narodowy, polską komendę, miał być jako odrębna jednostka bojowa oddany do dyspozycji ministra wojny rządu lombardzkiego, równouprawniony z innemi oddziałami włoskiemi. Miał być użyty do walki tylko z Austrją i jej sprzymierzeńcami, a ze składu armji włoskiej mógłby wystąpić na wezwanie rządu narodowego polskiego. Projekt ten wywołał w lombardzkim rządzie tymczasowym wiele obaw i zastrzeżeń. Włosi żywili głęboką nieufność i niechęć do słowiańskich oddziałów austrjackich, w szczególności do znienawidzonych za swą bezwzględność i okrucieństwo Kroatów, bali się zdemoralizowanego żywiołu dezerterów. Rząd więc ograniczał zgóry siłę Legjonu tylko do 600 ludzi, a kwestje sztandaru polskiego i równouprawnienia politycznego legjonistów zostawiał do rozstrzygnięcia królowi Karolowi Albertowi.

W toku pertraktacyj Legjon polski, mający siedzibę w koszarach San Girolamo, wzrastał powoli w siły. Przybyli pierwsi bracia towiańczycy, przybył pułkownik Kamieński ze zwerbowanymi przez się w Strassburgu ochotnikami polskimi w liczbie około 150, ponadto napływali potrosze ochotnicy z pośród jeńców Polaków. Mickiewicz miał pewniejszą podstawę do rozmów z rządem. Widząc opór i niezdecydowanie w rządzie lombardzkim, próbował znieść się z rządem tymczasowym w Wenecji, gdzie miał oddanego poplecznika w Mazzinim, udał się wreszcie na audjencję osobistą do Karola Alberta, gdzie mu jednakże pokrzyżowały sprawę zabiegi innych rodaków. Ostatecznie nie rozstrzygnięto wszystkich kwestyj. Nie określono w sposób jasny charakteru Legjonu, nie przyznano mu nawet własnego sztandaru. Wobec rosnącego coraz niezadowolenia w szeregach, zaprzysiężono go przecież, i dnia 27 czerwca w sile jednej kompanji (120 ludzi) wysłano na front pod dowództwem pułkownika Kamieńskiego. W San Girolamo została stacja zborna Legjonu z oddziałem czterdziestukilku ochotników pod dowództwem pułkownika Siodołkowicza.

Legjon polski we Włoszech poszedł odtąd własną drogą, koleją sławy i obfitszej daleko niedoli żołnierskiej. Brak czasu, by odtwarzać tutaj szczegółowo jego tragiczne losy późniejsze. Mickie-

wicz, doprowadziwszy go do tego punktu, w przeddzień odmarszu oddziału bojowego na front, wyjechał do Paryża, by tam utworzyć dla Legjonu podstawę operacyjną, werbować ochotników i zbierać fundusze. Rychło jednakże pociągnęła go tam nowa sprawa, nowa działalność, redaktorstwo „Trybuny Ludów".

* * *

Patrząc na całość dziejów Legjonu włoskiego i na związaną z nim działalność Mickiewicza, trzeba powiedzieć, że i to także jeden akt tragedji losów Polski porozbiorowej. Był Legjon także tragedją Mickiewicza, kto wie, czy nie większą i nie głębszą nawet od tej, którą odtworzył Wyspiański. Wiosna ludów okazała się złudą. Po krótkotrwałych jej podmuchach wrócił jeszcze tęgi mróz reakcji despotyzmu i ścisnął Europę na czas dłuższy w stare, skostniałe kształty. Niedobitki Legjonu polskiego tłukły w Grecji kamienie przy gościńcach, żeby żyć; i tam zresztą dosięgnęła ich mściwa ręka rządu rosyjskiego. Ze sztandaru legjonowego pozostał w oczach Mickiewicza tylko strzęp. A wpatrzonemu w ten strzęp staremu poecie nie zjawił się—jak w dramacie Wyspiańskiego—żaden Rapsod z pociechą. Słowa wiary podpowiedzieć mu mogło jedynie tylko własne jego niezłomne serce: „Powstaną kiedyś, powstaną i będą nad nami drżeć chorągwie!" Ale wiedział już wtedy Mojżesz polskiego tułactwa, że on sam pod temi chorągwiami do Polski niepodległej nie wejdzie. I że oddział jego z r. 1848 będzie tylko symbolem duszy polskiej, bijącej coraz na nowo rozpaczliwie w zaparte wrota niewoli.

SPRAWOZDANIE

ze stanu zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1931.

KSIĄŻNICA.

1. PRZYBYTKI.

A. Dary osób pojedyńczych według ilości ofiarowanych dzieł:

		dzieł	tomów
1.	Od p. Życkiej Ludwiki	543	554
2.	„ Lutosławskiego Wincentego	385	553
3.	Po śp. Kallenbachu Józefie	259	442
4.	Od p. Turkowskiego Tadeusza	56	70
5.	„ ks. Jasieńskiego Stanisława	25	54
6.	„ Brensztejna Michała	25	37
7.	„ Żylińskiego Ignacego	25	26
8.	„ Lauterbacha Alfreda	18	19
9.	„ Zawadzkiego Zygmunta	16	18
10.	„ Suligowskiego Adolfa	9	9
11.	„ Safarewicza Aleksandra	8	35
12.	„ Dmochowskiego Kazimierza	8	10
13.	„ Wilczewskiej Janiny	5	7
14.	„ Janowskiego Jana	4	12
15.	„ Morelowskiego Marjana	4	4
16.	„ Podowskiej M.	3	14
17.	„ N. N.	3	8
18.	„ Houwaldowej	3	4
19.	„ Oskierczanki Haliny	3	3
20.	„ Tłomakowskiego Janusza	3	3
21.	„ Wojciechowskiej Katarzyny	3	3
22.	„ Babickiej Janiny	2	2
23.	„ Jodkowskiego Józefa	2	2

		dzieł	tomów
24.	„ Niecieckiego Ludwika	2	2
25.	„ Podwińskiego Juljana	2	2
26.	„ Djakiewiczowej Marji	1	2
27.	„ Tymana Franciszka	1	2
28—47.	Po jednem dziele w jednym tonie ofiarowali: p. p. 1. Burhardt Stefan, 2. Chejfec Lejba, 3. Chmielewski Stanisław, 4. Dąbkowski Przemysław, 5. Drozdowicz J. 6. Gutry Czesław, 7. Jarocki Stanisław, 8. Karny Alfons, 9. Kolbuszewski Kazimierz, 10. Kościałkowski Stanisław, 11. Lisowska Jadwiga, 12. Lisowski Stanisław, 13. Oszywa Władysław, 14. Pigoń Stanisław, 15. Ptaszycki Stanisław, 16. Samulanis Antoni, 17. Sawicki Jan, 18. Schummer Eugenjusz, 19. ks. Szołdarski O. W. 20. ks. Żamejć Jerzy. . . .		
	Razem 47 osób ofiarowało	1438...	1917

B. Dary instytucyj:

		dzieł	tomów
1.	Państwowy Instytut Naukowy Gosp. Wiejsk. w Puławach	8	8
2.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	4	4
3.	Wileńskie Towarzystwo Lekarskie	3	3
4.	Związek Muzeów w Polsce	3	3
5.	Biuro Międzynarodowej Wymiany Wydawnictw . . .	2	13
6.	Istituto Interuniversitario Italiano	2	2
7.	Księgarnia św. Wojciecha	2	2
8—24.	Po jednem dziele w jednym tomie ofiarowały: 1. Administracja Bibljoteki „Filomaty", 2. Białoruski Nacjonalny Komitet w Wilnie, 3. Dowództwo 5-go p.p. Leg. w Wilnie, 4. Dowództwo 1-go p. art. pol., 5. Dyrekcja Państw. Gimnazjum im. T. Zana w Mołodecznie, 6. Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytuniowego, 7. Księgarnia „Pahonia" w Wilnie, 8. Księgarnia J. Zawadzkiego w Wilnie, 9. Kulturhistoriska Föreningen för Södra Sverige, 10. Muzeum Narodowe w Krakowie, 11. Polskie Tow. Ochrony Prawa autorskiego, 12. Redakcja Rocznika Wołyńskiego, 13. Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku, 14. Ukrainskij Naukowo-Doslid. Geołog. Instytut. 15. Universitá di Roma, 16. Wileński Urząd Wojewódzki (Wydz. Samorządowy)		
	Razem 24 instytucje ofiarowały . . .	40...	51

C. Nabyte za gotówkę:

1. Dzieło „Gazeta Grodzieńska" z lat. 1778—1780. . . . 1 1

D. Publikacje perjodyczne, otrzymane od redakcyj oraz instytucyj wydawniczych.

dzieł tomów

W jęz. polskim: 1. Archeion, 2. Biuletyn Towarzystwa Geofizyków w Warszawie, 3. Czasopismo Przyrodnicze, 4. Dziennik Ustaw R. P. 5. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości, 6. Dziennik Wileński, 7. Dzwony, 8. Filatelista, 9. Gazeta Przemysłu Rzeźnickiego, 10. Handel Zagraniczny R. P., 11. Kosmos, 12. Kurjer Księgarski. 13. Kurjer Księgarski dla Wszystkich, 14. Kurjer Wileński, 15. Kwartalnik Statystyczny, 16. Lud, 17. Miesięcznik Książki, 18. Miesięcznik Żydowski, 19. Ogrodnictwo, 20. Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego, 21. Prawo życia, 22. Przegląd Pedagogiczny, 23. Przegląd Powszechny, 24. Przegląd Wileński, 25. Przegląd Zegarmistrzowski i Złotniczy, 26. Roczniki Chemji, 27. Ruch Słowiański, 28. Ruch służbowy (Dod. do Dz. Urz. Min. Spraw.), 29. Słowo, 30. Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polsk. Akademji Umiejętności, 31. Sprawozdania z posiedzeń Tawarzystwa Naukowego Warszawskiego, 32. Statystyka cen, 33. Statystyka pracy, 34. Tygodnik Rolniczy, 35. Wiadomości Służby Geograficznei, 36. Wiadomości Statystyczne, 37. Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu, 38. Zaranie Śląskie, 39. Ziemia Kaliska . . . . . .

W jęz. obcych: 1. Altpreussische Forschungen, 2. Bulletin de l'Observatoire Astronomique de Vilno, 3. Bulletin International de l'Acad. Pol. des sciences (classe des sciences mathem. et natur. Serie A), 4. Bulletin International de l'Acad. Pol. des Sciences (Classe de médecine), 5. Bulletin International de l'Acad. Pol. des Sciences (Classe des sciences math. et natur. Ser. B. sc. nat.), 6. Bulletin of the New-York Public Library, 7. Centralnaja Jewropa, 8. Comptes Rendus mensuels des Séances de la Classe des Sciences Math. et Natur., 9. Comptes Rendus Mensuels des Séances de la Classe des Sciences de la Classe Médecine, 10. Illinois Libraries, 11. La Terre et la Vie, 12. Memoires de l'Acad. Pol. des Sciences, 13. Riviera Scientifique (Bulletin de l'Association des Naturalistes de Nice et des Alpes-Maritimes), 14. Zapiski Czyna sw. Wasilja Wielikogo, 15. Zeitschrift für Osteuropäische Geschichte. . . . .

W jęz. polskim	39
„ obcych	15
Razem publ. perjod. · .	54

E. Dzieła nabyte drogą wymiany od instytucyj (w/g ilości).

	dzieł	tomów
1. Uniwersytecka Bibljoteka Publiczna w Wilnie	206	236
2. Akademja Umiejętności w Krakowie	37	48
3. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu	17	17
4. Dziekanat Przyrodniczy Uniwersytetu im. Masaryka w Brnie	8	8
5. Uniwersytet Węgierski im. Franciszka Józefa w Szegedynie	7	22
6. Towarzystwo Przyjaciół Uniwersytetu Hebr. w Jerozolimie	7	11
7. Bibljoteka Raczyńskich w Poznaniu	6	7
8. Uniwersytet w Lund	6	6
9. Societas Scientiarum Fennica (Helsingfors)	5	20
10. Kasa im. Mianowskiego	5	7
11. Zakład Architektury Polskiej Politechniki Warszawsk.	5	7
12. Główny Urząd Statystyczny	5	5
13. Ukrainskij Widdił Geołogicznogo Komitetu w Kijowie	4	5
14. Politechnika Lwowska	4	4
15. Preussische Akademie der Wissenschaften	3	18
16. Bibljoteka Publiczna im. Łopacińskiego w Lublinie	3	4
17. Académie Roumaine	2	16
18. Universitätsbibljothek zu Tübingen	2	14
19. Uniwersytet w Oslo	2	5
20. Towarzystwo Naukowe Warszawskie	2	3
21. Académie des Sciences d'Ukraine	2	2
22. Bibljoteka im. Baworowskich we Lwowie	2	2
23. Instytut Bałtycki w Toruniu	2	2
24. Koło Polonistów U.S.B.	2	2
25. Litewskie Towarzystwo Naukowe w Wilnie	1	5
26. Station Zoologique de Villefranche s. Mer.	1	4
27. Biologische Reichsanstalt für Land- und Forst-wirtsch.	1	3
28. Royal Irish Academy	1	3
29. Biełaruskaja Akademja Nawuk	1	2
30. Wyższa Szkoła Handlowa w Warszawie	1	2
31. Austro-American Institute of Education. Vienna	1	1
32. Bibljoteka Kórnicka	1	1
33. Bibljoteka Uniwersytecka we Lwowie	1	1
34. Eesti Riigi Keskarchiivi Toimetised	1	1
35. Gelehrte Estnische Gesellschaft. Dorpat	1	1
36. Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej	1	1
37. Magyar Tudományos Akádemia	1	1
38. Miejskie Muzeum Przyrodnicze w Grodnie	1	1
39. Polskie Towarzystwo Przyrodnicze im. Kopernika we Lwowie	1	1
40. Rektorat Uniwersytetu w Bratislavie	1	1
41. Slovanskij Ustav v Praze	1	1

42.	Towarzystwo Miłośników Historji w Poznaniu . . .	1	1
43.	Towarzystwo Naukowe w Toruniu	1	1
44.	Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Lublinie	1	1
45.	Uniwersytet Warszawski	1	1
46.	Wydział Archiwów Państwowych	1	1
47.	Wojskowe Biuro Historyczne	1	1
48.	Wolna Wszechnica Polska	1	1
49.	Zentralbibliothek Zürich	1	1
50.	Zgromadzenie O.O. Redomptorystów w Toruniu . .	1	1
	Razem	370	510

Łącznie tedy w roku 1931 przybyło do Bibljoteki ze 176 źródeł 1903 dzieła, w 2533 tt.

II. SKATALOGOWANO.

A. Na 1 stycznia 1932 r. skatalogowano dzieł (tytułów) 35536 w czem skatalogowanych w r. 1931 dzieł 820 (od № 34716 do № 35536), tomów 981.

B. Dzieł skatalogowanych według języków:

		Na 1/I 1931 r.	W 1931 r.	Na 1/I 1932 r.
1.	Polski	17954	473	18427
2.	Rosyjski	6340	80	6420
3.	Francuski	4028	128	4156
4.	Niemiecki	3618	40	3658
5.	Łaciński	1268	16	1284
6.	Angielski	479	16	495
7.	Czeski	394	8	402
8.	Litewski	192	11	203
9.	Włoski	180	37	217
10.	Białoruski	87	3	90
11.	Serbski	77	—	77
12.	Ukraiński	70	7	77
13.	Esperanto	15	1	16
14.	Bułgarski	8	—	8
15.	Serbsko-łużycki	3	—	3
16.	Hiszpański	1	—	1
17.	Norweski	1	—	1
18.	Szwedzki	1	—	1
	Razem . .	34716	820	35536

C. Według wieków skatalogowanych dzieł:

	Na 1/I 1931 r.	Skatal. w 1931 r.	Na 1/I 1932 r.
Wiek XV	33	—	33
„ XVI	261	—	261
„ XVII	846	6	852
„ XVIII	2201	39	2240
„ XIX	22825	328	23153
„ XX	8550	447	8997
Razem . . .	34716	820	35536

D. Druki wileńskie w ogólnej liczbie dzieł 35536 (z r. 1931).

W języku polskim na 1/I 1931 r. — 2694, w 1931 r. skatalogowano — 40, na 1/I 1932 r. — 2734.

Oprócz posuwania naprzód pracy katalogowej (w zakresie katalogu głównego (inwentarzowego) oraz katalogów kartkowych), — prowadzono jednocześnie:

a) porządkowanie książek, zaliczonych do dubletów (sobowtórów) i defektów, co w roku sprawozdawczym było tem uciążliwsze, iż, w związku z powodzią i zalaniem przez wodę składów w lokalach suterenowych, wypadło wynieść z suteren na górę i umieścić na sporządzonych półkach znajdujące się dotąd w suterenach dublety, zarówno w ich części skatalogowanej jak i nieskatalogowanej. Kat. dubletów w roku sprawozdawczym zamyka się na № 4428;

b) prowadzono również stale katalog prowizoryczny przybytków wykazujący—jakto wyżej wskazano—2533 tomów—zarówno darów, jak i egzemplarzy wymiennych, wcielając je stopniowo do magazynu bibljotecznego;

c) przystąpiono do poszukiwania i dobierania poszczególnych tomów i sporządzania katalogu kartkowego bogatej bibljoteki Sarjańskiej, ofiarowanej przed kilku laty przez członka protektora T-wa p. Stanisława Łopacińskiego. Do końca r. 1931 uporządkowano №№ 1296 (w ok. 3000 tomów).

Stale w książnicy T-wa pracowali: p.p. Bielski Olgierd, Dzwonkówna Anna i Korbut Aleksander. Z ramienia Zarządu nad Bibljoteką czuwał prof. Stanisław Kościałkowski.

W ciągu grudnia Bibljoteka korzystała z pomocy stypendystów Fund. Kult. Narod., pp. mgrów Burbianki Marty, Kochanowskiego Konstantego i Martewicza Włodzimierza.

W wypadkach nagłych parokrotnie Zarząd odwoływał się w pracy Bibljoteki do chętnej pomocy młodzieży akademickiej.

III. KORZYSTAŁO Z KSIĄŻNICY TOWARZYSTWA.

a) Na miejscu 243 osoby, 904 wizyt, 1661 dzieł,
b) Do domu 64 osoby, 432 dzieł.

Dział rękopisów.

W roku sprawozdawczym 1931 r. na rzecz działu rękopisów złożyli dary następujący ofiarodawcy: p.p. Brensztejn Michał (druki ulotne i rękopisy osobne), Djakiewiczowa Marja, Lutosławski Wincenty (bogaty zbiór listów robotników polskich ze Śląska i Westfali do siebie pisanych), Łopaciński Stanisław (zbiór listów z w. XVIII; 3 Silva rerum z XVIII w.), Polska Macierz Szkolna ze spuścizny po ś. p. D-rze Witołdzie Węsławskim (8 tek aktów i dokumentów do spraw szkolnych w pocz. XX w., całkowicie uporządkowanych staraniem p. Ludwiki Życkiej), Zofja Römerowa, Stawarz Stanisław (zbiór 18 dokumentów i autografów z XVII i XVIII w.), Truszkowska Marja, Wejtko Wacław, Życka Ludwika (10 fascykułów i listów z ostatnich lat 50-ciu—między innemi listy i dokumenty po ś. p. Władysławie Życkiej; wspomnienia Eustachego Szalewicza w Żołudku i Lidzie przed półwiekiem), X. Y. — łącznie 11 ofiarodawców — złożyło 20 tomów zbiorów rękopisów i fascykułów oraz 2 dokumenty osobne.

Praca nad porządkowaniem rękopisów w roku sprawozdawczym posuwała się w dalszym ciągu. Katalog inwentarzowy doprowadzono do Nr. 311; między innemi skatalogowano i wciągnięto do inwentarza Teki Kontrymów (Nr.Nr. 248—258) oraz bogaty zbiór notat uniwersyteckich z pierwszej połowy XIX w.; przeważnie są to notaty lekarskie z dawnego Uniwersytetu Wileńskiego (Nr.Nr. 259 — 294). Przygotowano do zinwentaryzowania i porozkładano w tekach osobnych z darów dawniej otrzymanych około 100 tomów i fascykułów.

Łaskawej i chętnej pomocy w porządkowaniu rękopisów udzielali p. Błażewiczówna Róża, p. Odlanicki Poczobut Henryk i p .Walicka Wacława. P. Walickiej mamy do zawdzięczenia doprowadzanie do porządku ogromnego działu materjałów archiwalnych do dziejów polskiej pracy oświatowej w czasach przedwojennych i wojennych w Wilnie i na prowincji. Dział ten, dzięki materjałom, dawniej już złożonym w T-wie przez różne osoby, a zwłaszcza przez p. Julję Rodziewiczową w r. 1930, pomnożony został obecnie znakomicie dzięki darom p. Ludwiki Życkiej i Polskiej Macierzy Szkolnej, w postaci materjałów po b. T-wie „Oświata" po Komitecie Edukacyjnym oraz spuścizną rękopiśmienną ś. p. Witolda Węsławskiego,—i wzrósł do rozmiarów pierwszorzędnego zbioru, mogącego służyć jedyną w swoim rodzaju podstawą naukową do badań w tym przedmiocie.

Ogólne podsumowanie stanu posiadania działu rękopisów w ciągu lat 25 wykazuje:

275 ofiarodawców, od których otrzymano 807 tomów, fascykułów i zbiorów rękopisów, oraz 1908 dokumentów i listów osobnych w tem 46 pergaminów (najdawniejszy z r. 1477).

W roku sprawozdawczym korzystało na miejscu lub za pośrednictwem Uniwersyteckiej Bibljoteki Publicznej osób 18.

MUZEUM

Jak się zdawało, ustalony już na czas dłuższy naturalny bieg życia w Muzeum T. P. N. niespodzianie w kwietniu 1931 r. został gwałtownie zakłócony niebywałą od lat kilkudziesięciu w Wilnie powodzią, która nieominęła suteren gmachu T. P. N.

Atoli zarówno zbiory rozmieszczone w salach, jak i sprzęt muzealny, zmagazynowany w zatopionych suterenach i zawczasu wyniesiony na wyższe piętra, w niczem nie ucierpiały.

Jednakże wobec odcięcia przez wodę dostępu do gmachu i ze względu na późniejsze porządkowanie jego—zmusiły do zamknięcia Muzeum dla zwiedzających od dn. 19.IV do 7.VI, co razem z jednomiesięcznemi ferjami wakacyjnemi od 20.VII do 20.VIII sprawiło, że Muzeum dla publiczności było otwarte w r. 1931 w ciągu 47 niedziel, nielicząc przygodnych wycieczek zbiorowych lub osób przyjezdnych w dni powszednie.

Z tego też powodu praca wewnętrzna ograniczyła się do gruntownego oczyszczenia mechanicznego i wydezynfekowania wszystkich tkanin oraz rozmieszczenia przybywających zabytków.

Ze szczerą radością zaznaczyć musimy ogromny wzrost ofiarności (w porównaniu z latami poprzedniemi) w darach. Społeczeństwo w dalszym ciągu dawało dowody wielkiego zainteresowania się sprawami naszego Muzeum nietylko przez składanie w niem drogich sercu pamiątek rodzinnych, lecz też przez zwracanie uwagi Zarządu na źródła, z których w ten lub inny sposób myżna było zdobyć jakieś cenne zabytki. Szczególnie miłe są liczne fakty niezrywania łączności przez osoby zmuszone Wilno opuścić, lub pamięci zachowywanej przez mieszkańców innych miast, co bawiąc w naszem mieście chwilowo o Muzeum nasze zawadzili.

W r. 1931 zbiory muzealne zostały pomnożone przez następujące 48 osoby lub instytucje (w r. 1930—30 osób, 1929—23 os.):

P.p. Br. M., Brensztejnowa Jadwiga, Brochocki Władysław ś.p. (z Małego Możejkowa), Chejfec Lejba, Dawidowski Eustachy (z Warszawy), Dijakowska Marja (z Grudziądza), Dmochowski Kazimierz dr., Dowództwo 5 p. piech. leg., Dowództwo 6 p. piech. leg., Dowództwo 85 p. strzelców wileńskich, Dowództwo 1 p. artyl. leg. Drużynówny Anna i Dora, Dyrekcja Państwowych Zbiorów Sztuki, Hryncewiczówna Marja, Jankowski Czesław adw. (z Warszawy), Janowicz Wacław, Jarocki Antoni, Jasieński Stanisław ks. kan., Karyszkowski Leon dr. ppułk., Kiersnowska Marja, Kirtiklis Stefan wojewoda, Stefan Klaczyński, Korbutt Aleksander, Kościałkowska Eugenja, Kretowicz Jan ks. kan., Kuroczyński Stanisław, Lenart Bonawentura, Lorentz Stanisław dr. konserwator woj. wil., Minkiewicz Michał dr., Modelski Teofil Emil dr. prof., Monkiewicz Kazimierz dyr., Muchliński Konstanty ś. p., Narbutt Teodor, Narębski Stefan architekt., Nieciecki Ludwik, Oskierczanka Halina, Paszkiewicz Stanisław dyr.

Pigoń Stanisław dr. prof., Ruszczyc Ferdynand prof., Siewiczowa Halina, Staniewicz Zygmunt, Świrska Marja ś. p., Tłomakowski Janusz architekt i grafik (z Paryża), Turkowski Tadeusz dyr., Wejtko Wacław, Życka Ludwika i Żyliński Ignacy.

W ciągu roku przybyło do działów:

Archeologji przedhist.	4	przedm.
Etnografji	2	„
Historyczno-obyczajowego	55	„
Numizmatycznego (monet., medal).	234	„
Sztuki (malarstwo, rzeźba)	9	„
Sztychów i fotografji	29	„
Ogółem . . .	333	przedm.

(W r. 1930—107 i 1929—82 przedm.), z których tylko 3, a mianowicie: 1 medal, 1 fotografja i 1 kopja stołka ludowego zostały nabyte za gotówkę.

Widzimy więc i pod względem ilości przybytków trzykrotny wzrost ofiarności w porównaniu z rokiem poprzednim, co zgoła nie wpłynęło na obniżenie się wartości zabytkowej tych przedmiotów.

Na czoło ich, jako godne wyróżnienia, wysuwają się dwa dzieła rzeźbiarstwa polskiego z drugiej połowy XIX wieku, które w r. 1931 w charakterze depozytów bezterminowych dział sztuki polskiej przyozdobiły. Są to dwie dwuosobowe grupy wykute w białym marmurze karraryjskim: „J a d w i g a i J a g i e ł ł o“ dłuta Oskara Sosnowskiego (ur. 1810 zm. 1886) i „A m o r i P s y c h e“ — Wiktora Brodzkiego (ur. 1825 zm. 1904). Grupa pierwsza, ściśle z Wilnem związana, przebyła burzliwe koleje. Darowana w r. 1858 przez autora do Muzeum Wileńskiej Komisji Archeologicznej, założonej przez E. Tyszkiewicza, wkrótce, „jako rozdmuchująca niezdrowy patrjotyzm polski“ śród mieszkańców miasta, została w r. 1863 z rozkazu Murawjewa skonfiskowana i z woli cesarza przekazana do dyspozycji ministerjum dworu cesarskiego w Petersburgu, zanim, po 65-ciu latach swego pobytu na wygnaniu, w r. 1928 na zasadzie traktatu ryskiego została przez rząd polski rewindykowana i do Warszawy przywieziona, a teraz przez Dyrekcję Państwowych Zbiorów Sztuki pieczy Muzeum naszego powierzona. Grupę drugą naturalnej wielkości postaci, jedno z najcelniejszych dzieł Brodzkiego, Muzeum T. P. N. zawdzięcza p.p. Oskarostwu Meysztowiczom.

Skoro się rozpoczęło od dzieł sztuki, to w dalszym ciągu zasługują na wymienienie: „O p ł a k i w a n i e C h r y s t u s a“, kopja olejna z obrazu vans Dycka w Antwerpji z końca XVII lub pocz. XVIII w. (dar p. M. Kiersnowskiej) m i n i a t u r a W a l e n t e g o B r o c h o c k i e g o pułk. w. pol. 1831 r. roboty Mäkelberga malarza królewieckiego w r. 1833 (dar ś. p. Wł. Brochockiego), r y s u n e k W o j c i e c h a G e r s o n a (p. H. Siewiczowej) i t. p.

Śród zabytków historycznych i pamiątkowych szczególnie cennemi są: kilka f r a g m e n t ó w a r m a t m i e d z. z r o k i e m 1542 i monogramem M. G. nieznanego ludwisarza, wykopanych przy

ul. Słonecznej na Antokolu (dr. St. Lorentz), Obrusek lniany z wytkanemi herbami Polski—Litwy—Saksonji, monogramami Augusta II i rokiem 1729 (dar ś. p. Wł. Brochockiego), Distinctorjum kanonickie żmudzkie z XVIII w. po biskup. żmudz, Józefie Giedroyciu (dar Jadwigi B.), Krzesełko złocone rokokowe z końca XVIII w. z zamku warszawskiego—sprzedane przez Rosjan (dar mec. Cz. Jankowskiego), 5 tłoków pieczętnych władz powstańczych litewskich z r. 1863 (ks. kanon. J. Kretowicz), Portret fotografowany Ludwika Sztyrmera (ur. 1809 zm. 1886) popularnego niegdyś pisarza (dar wnuczki M.).

Poparciu b. wicewojewody wileńskiego Stefana Kirtiklisa Muzeum zawdzięcza piękną kolekcję orderów i odznak pułkowych w. pol. Frontu Litewsko-Białoruskiego, Litwy Środkowej i oddziałów w wyzwoleniu dzielnicy naszej udział biorących. Dla przykładu p. wojewoda ofiarował swoje własne odznaki wraz z dyplomami, zaś na jego wezwanie nadesłały swoje Dowództwa pułków, wymienionych wyżej w spisie ofiarodawców, inne natomiast obiecały niebawem nadesłać. Obok nich tegoż rodzaju pamiątki złożyło też szereg osób prywatnych (pp. A. Jarocki, Al. Korbutt, L. Nieciecki, W. Wejtko i I. Żyliński).

Również p. woj. Kirtiklis ofiarował 2 fotografje marszałka Piłsudskiego z autografami na nich, zdjęte w Wilnie w r. 1930 i 13. VI. 1931 r.

Ze swej strony Zarząd T. P. N. pragnąc dać wyraz radości z powodu otwarcia Muzeum Mickiewiczowskiego w Nowogródku, na wniosek kustosza i z jego wyboru, ofiarował do tegoż Muzeum ze swoich zbiorów 19 przedmiotów—dubletów z osobą wieszcza związanych, jak druki, wizerunki i medaljon.

Frekwencja zwiedzających Muzeum w r. 1931 w ogólnej liczbie była nieco mniejszą od roku poprzedniego, a to zarówno z powodu przymusowej przerwy powodziowej, jak i konieczności ze względów oszczędnościowych ograniczenia dni otwierania Muzeum tylko do niedziel, nie licząc oczywiście wypadków nadzwyczajnych zwiedzania w dni powszednie.

Zwiedziło za opłatą po 50 gr.	osób	566	(w r. 1930 — 578),
„ „ „ „ 20 gr.	„	2066	(„ „ 3357),
„ bezpłatnie . . .	„	602	(„ „ 457),
Razem	osób	3234	(w r. 1930—4392).

Zaznaczyć jednak należy, że jest to ściśle biorąc liczba wydanych kart wstępu, wiele bowiem osób zwiedziało bez kart, po za godzinami urzędowemi.

Dochód z tego źródła w r. 1931 wpłynął do kasy T-wa w sumie 696 zł. 20 gr. (w r. 1930—960 zł. 40 gr.)

Pośród zwiedzających Muzeum mieliśmy zaszczyt gościć m. in. pp. wojewodę Beczkowicza, d-ra Marjana Gumowskiego dyrektora Muzeum Wielkopolskiego, Henryka Kunę art.-rzeźbiarza laureata

konkursu na pomnik Mickiewicza w Wilnie, d-ra Alfreda Lauterbacha dyrektora Państw. Zbiorów Sztuki, Jerzego Remera generalnego konserwatora i wielu innych osób, których na tem miejscu nie sposób wszystkich wymienić.

Zarząd T. P. N. poczuwa się do miłego obowiązku złożenia p. dyrektorowi d-rowi Lauterbachowi wyrazów serdecznej wdzięczności za przychylne poparcie sprawy przekazania rzeźby „Jadwiga i Jagiełło" do Muzeum T. P. N.

W r. 1931 kustoszem Muzeum w dalszym ciągu był Michał Brensztejn i urzędnikiem muzealnym Aleksander Korbutt.

Dyżury w dniach otwarcia Muzeum dla publiczności pełnili pp. Filonik Adam, Ihnatowicz Zygm., Iwanowska Halina, Jabłoński Zygm., Kochanowski Konstanty, Korbuttówna Józefa, Martewicz Włodzimierz, Niewiarowska Halina i Untenówna Helena.

SPRAWOZDANIE KASOWE

TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK w WILNIE

Za rok 1931

OGÓLNE ZESTAWIENIE RACHUNKÓW

NAZWA RACHUNKÓW	Stan rachunków na 1/I 1931		Obroty w r. 1931		Rachunek Strat i Zysków		Stan rachunków na 1/I 1932	
R-k Kasy	3.48	—	147.530.44	142.131.42	—	—	5.402.50	—
„ Banków	60086.51	—	68.995.53	79.996.74	—	—	49.085.30	—
„ Zaliczek	470.—	—	355.—	675.—	—	—	150.—	—
„ Nieruchomości	15600.—	—	—	—	—	—	15.600.—	—
„ Papierów procentowych	—	52.25	11.25	—	—	—	—	41.—
„ Funduszu M. Kurkowskiej	—	1078.—	343.—	—	—	—	—	735.—
„ „ H. Wojnickiego	—	1352.—	52.—	—	—	—	—	1.300.—
„ „ W. Zyndram-Kościałkowskiej	—	—	150.—	214.87	—	—	—	64.87
„ Ministerstwa Wyz. Rel. i Ośw. Publ.	—	4778.52	6767.44	6.988.92	—	—	—	5.000.—
„ Prezydjum Rady Ministrów	—	32465.25	14.343.11	20.000.—	—	—	—	38.122.14
„ Wileńskiego Banku Ziemskiego	—	14736.09	197.06	—	—	—	—	14.539.03
„ Kapitału obrotowego	—	21697.88	—	2.724.15	2.724,15	—	—	24.422.03
„ Wydawnictw	—	—	35.213.16	18.390.12	—	2.442.72	16.823.04	—
„ R. Gostkowskiego	—	—	189.01	2.000.—	—	—	—	1.810.99
„ Akcji powodziowej	—	—	2.514.22	3.540.—	—	—	—	1.025.78
„ Składek członkowskich	—	—	2.731.50	2.731.50	—	2.731.50	—	—
„ Płacy	—	—	7.508.98	7.508.98	5.324.58	—	—	—
„ Wydatków biurowych	—	—	2.617.24	2.617.24	2.051.66	—	—	—
„ Utrzymania gmachu	—	—	4.050.16	4.050.16	3.865.16	—	—	—
„ Subwencji bezzwrotnych	—	—	8.865.16	8.865.16	—	8.865.16	—	—
„ Muzeum	—	—	1.242.56	1.242.56	455.66	—	—	—
„ Różnic kursowych	—	—	406.25	406.25	—	381.83	—	—
Bilans	76.159.99	76.159.99	304.083.07	304083.07	14.421.21	14.421.21	87.060.84	87,060.84

Obroty rachunków poszczególnych.

STAN CZYNNY.

R-k Kasy:

Saldo na 1/I 1931 r.	3.48	
Wpłynęło do kasy	147530.44	147533.92
Wypłacono		142131.42
Saldo na 1/I 1932 r.		5402.50

R-k Banków:

Saldo na 1/I 1931 r.	60086.51	
Wpłacono do Banków	68995.53	129082.04
Podjęto		79996.74
Saldo na 1/I 1932 r.		49085.30

R-k Zaliczek:

Saldo na 1/I 1931 r.	470.—	
Wypłacono różnym	355.—	825.—
Zwrócono		675.—
Saldo na 1/I 1932 r.		150.—

R-k Wydawnictw:

Druk	24421.—	
Papier	5822.06	
Klisze	2345.60	
Kupno książek	181.78	
Odpisano na R-k Strat i Zysków	2442.72	35213.16
Sprzedano wydawnictw	2442.72	
Minist, Wyzn. Rel. i Ośw. Publiczn. . . .	5765.62	
Prezydjum Rady Ministrów	10000.—	
„ „ „ subwencja . .	181.78	18390.12
Saldo na 1/I 1932 r.		16823.04

R-k Nieruchomości:

Saldo na 1/I 1931 i 1932 r.		15600.—

R-k Płacy:

Płaca bibljotekarza I	900.—	
„ „ II	900.—	
„ „ III	100.—	
Świadczenia ich	346.63	
Płaca kancelisty	1800.—	
Świadczenia jego	246.—	
Płaca palacza	1440.—	
Świadczenia jego	132.60	
Płaca dozorcy	1080.—	
Świadczenia jego	127.20	
Płaca inkasenta	336.55	
Świąteczne	100.—	7508.98
Zwrot świadczeń	28.80	
Prezydjum Rady Ministrów subwencja .	2155.60	
Odpisano na R-k Strat i Zysków	5324.58	7508.98

R-k Wydatków biurowych:

Poczta, telegraf i telofon	944.01	
Utensylja pisarskie	346.02	
Druki	329.01	
Kupno inwentarza	865.63	
Drobne	132.57	2617.24
Zwrot utensylji pisarskich	7.95	
Prezydjum Rady Ministrów subwencja .	557.63	
Odpisano na R-k Strat i Zysków	2051.66	2617.24

R-k Utrzymania gmachu:

Opał	1343.25	
Światło	586.64	
Do przeniesienia . .	1929.89	

Do przeniesienia . .	1929.89	
Wodociąg i kanalizacja	175.77	
Utrzymanie porządku	198.55	
Podatki	190.64	
Remont lokalu	130.75	
Inwestycje	368.40	
Ratówki Wileńskiego Banku Ziemskiego .	1056.16	4050.16
Prezydjum Rady Ministrów subwencja .	185.—	
Odpisano na R-k Strat i Zysków	3865.16	4050.16

R-k Muzeum:

Drobne sprzęty muzealne	98.30	
Dyżury	272.50	
Fotografje zbiorów	247.35	
Kupno okazów	402.50	
Transport okazów	153.96	
Konserwacja zbiorów	47.95	
Składki	20.—	1242.56
Naddatki wejściowe	54.60	
Wstęp 20 groszowy	438.80	
„ „ 50 „	276.—	
Fotografje zbiorów	17.50	
Odpisano na R-k Strak i Zysków	455.66	1242.56

STAN BIERNY.

R-k Papierów procentowych:

Saldo na 1/I 1931 r.	52.25
Strata na l. z. Wileńskiego Banku Ziemsk.	11.25
Saldo na 1/I 1932 r.	41.—

R-k Funduszu H. Wojnickiego:

Saldo na 1/I 1931 r.	1352.—
Stratę na Obligacjach m. Wilna	52.—
Saldo na 1/I 1932 r.	1300.—

R-k Funduszu M. Kurkowskiej:

Saldo na 1/I 1931 r.		1078.—
Strata na Akcjach Banku Polskiego . .		343.—
Saldo na 1/I 1932 r.		735.—

R-k Funduszu W. Zyndram-Kościałkowskiej:

Otrzymano kuponami l. z. Wil. B. Ziem.	187.08	
Realizacja kuponów „ „ „	3.37	
Zysk na list. zastawnych „ „ „	24.42	214.87
Kupno listów zastawnych „ „ „		150.—
Saldo na 1/I 1932 r.		64.87

R-k Minst. Wyznań Rel. i Ośw. Publ.:

Saldo na 1/I 1931 r.	4778.52	
Otrzymano na wydawnictwa	5000.—	
„ „ porządk. bibljot. w r 1930	1988.92	11767.44
Wyliczono się	5765.62	
Odpisano na R-k Subwencji bezwrot. . .	1001.82	6767.44
Saldo na 1/I 1932 r.		5000.—

R-k Prezydjum Rady Ministrów:

Saldo na 1/I 1931 r.	32465.25	
Otrzymano na wydawnictwa	20000.—	52465.25
Wyliczono się	10000.—	
Wydatkowano na Kodeks	723.10	
„ „ porządk. bibljotek. . .	3620.01	14343.11
Saldo na 1/I 1932 r.		38122.14

R-k R. Gostkowskiego:

Zdeponował do swej dyspozycji		2000.—
Wypłacono		189.01
Saldo na 1/I 1932 r.		1810.99

R-k Wileńskiego Banku Ziemskiego:

Saldo na 1/I 1932 r.		14736.09
Zamortyzowano		197.06
Saldo na 1/I 1932 r.		14539.03

R-k Akcji powodziowej:

Zapomoga Komitetu Obywatelskiego . .		3000.—
Robocizna	260.—	
Osuszanie lokalu	199.—	
Przestawienie pieców	700.20	
Odświeżenie częściowe lokalu	185.70	
Kupno szaf	540.—	
Drobne wydatki	89.32	1974.22
Saldo na 1/I 1932 r.		1025.78

R-k Kapitału obrotowego:

Saldo na 1/I 1931 r.		21697.88
Odpisano z R-ku Strat i Zysków		2724.15
Saldo na 1/I 1932 r.		24422.03

R-k Składek członkowskich:

266 członków T-wa wpłaciło		2731.50
Odpisano na R-k Strat i Zysków		2731.50

R-k Różnic kursowych:

Strata na l. z. Wil. Banku Zieskiego . .	11.25	
„ „ Akcjach Banku Polskiego . . .	343.—	
„ „ Obligacjach m. Wilna	52.—	406.25
Zysk na l. z. Wil. Banku Ziemskiego . .	24.42	
Odpisano na R-k Strat i Zysków	381.83	406.25

R-k Subwencji bezzwrotnych:

%% od kapitałów	3016.37	
Wileński Bank Ziemski	1253.22	
Magistrat m. Wilna	3000.—	
Sejmik Wileńsko-Trocki	50.—	
Minist. Wyzn. Relig. i Oświec. Publ. . .	1001.82	
Prezydjum Rady Ministrów	540.—	
Różne	3.75	8865.16
Odpisano na R-k Strat i Zysków		8865.16

R-k Strat i Zysków:

Z R-ku Wydawnictw	2442.72	
„ Składek członkowskich	2731.50	
„ Subwencji bezzwrotnych	8865.16	
„ Różnic kursowych	381.83	14421.21
Na R-k Kapitału obrotowego	2724.15	
„ Płacy	5324.58	
„ Wydatków biurowych	2051.66	
„ Utrzymania gmachu	3865.16	
„ Muzeum	455.66	14421.21

L. Nieciecki
skarbnik.

Spis członków Towarzystwa

w dniu 1 stycznia 1932 r.

A. Członkowie honorowi (§§ 8, 17, 19 statutu).

Abraham Władysław, Lwów.
Askenazy Szymon, Warszawa.
Balzer Oswald, Lwów.
Brückner Aleksander, Berlin.
Chrzanowski Ignacy, Kraków.
Curie-Skłodowska Marja, Paryż.
Dąbkowski Przemysław, Lwów.
Kościałkowski Stanisław, Wilno.
Kraushar Aleksander †, Warszawa
Kryński Adam-Antoni, „
Krzywicki Ludwik, „
Michalski Stanisław, „
Mokrzecki Zygmunt, „
Muka Ernest, Budziszyn-Łużyce.
Niederle Lubor, Czechosłowacja.
Parczewski Alfons, Wilno.
Piłsudski Józef, Warszawa.
Ptaszycki Stanisław, Warszawa.
Ruszczyc Ferdynand, Wilno.
Siedlecki Michał, Kraków.
Suligowski Adolf †, Warszawa
Szadeczky Ludwik, Szegedyn-Węgry.
Talko-Hryncewicz Juljan, Kraków.
Wrzosek Adam, Poznań.
Zdziechowski Marjan, Wilno.
Żeligowski Lucjan, maj. Andrzejewo, wojew. wileńskie.

B. Członkowie korespondenci (§§ 8, 17, 19).

Brensztejn Michał, Wilno.
Diveky Adorjan, Warszawa.
Hoppen Jerzy, Wilno.
Kulwieć Kazimierz, Warszawa.
Mościcki Henryk, „

C. Członkowie protektorowie (§§ 8, 15, 16)

Bułhak Emanuel, Monte Carlo.
Jeleńska Marja, Wilno.
Łopaciński Stanisław, Wilno.
Przeździecki Józef, Postawy, Woj. Wileńskie.
Tyszkiewicz Władysław, Paryż.
Uziębło Lucjan, Wilno.

D. Członkowie zwyczajni i dożywotni (§§ 8, 13, 14)

Abramowicz Ludwik (doż.), Wilno.
Achrem-Achremowiczowa Wanda, Wilno.
Adolph Władysław, Wilno.
Adalberg Samuel, Warszawa.
Aleksandrowicz Jerzy, Lwów.
Andrzejewska Marta, Warszawa.
Antonowicz Aleksander †, Wilno.
Antoszczuk Stanisław, „
Augustowski Witold, „
Baliński Ignacy, Warszawa.
Bałtrukiewicz Jan, Wilno.
Bamdasowa Marja „
Bandurski Władysław, ks. biskup †, Wilno.
Bank handlowy prywatny wileński (wieczysty), Wilno.
Bank ziemski wileński (wieczysty), Wilno.
Bańkowski Czesław (doż.), Litwa.
Bańkowski Witold, Wilno.
Bazarewski Stefan „
Bądzkiewicz Juljan, „
Bądzyński Wacław (doż), „
Beczkowicz Zygmunt „
Bejnarowicz Klemens, „
Bekier Edward, „
Białas Stanisław, „
Biegański Edward, Łowicz, woj. warszawskie.
Bińkowski Benedykt (doż.), Krasnystaw.
Bochwic Stanisław, Wilno.
Bochwic Wacław, „
Bohdziewicz Antoni, „
Borkowski Bolesław, „
Borkowski Władysław, „
Borowski Jan, „
Borowski Wacław, „
Bosiacka Anna „
Bossowski Franciszek, „
Brensztejnowa Jadwiga „
Broel-Plater Leon ks., „
Broel-Plater Marjan (doż.), Wilno.

Bronicówna Leonja, Wilno.
Bujalski Władysław, „
Bułhak Jan, „
Burhardt Aleksander (doż.), Wilno.
Burhardt, Mieczysław, Modlin, woj. warszawskie.
Buyko Jan, Wilno.
Buykowa Zofja, „
Charkiewicz Walerjan, „
Chełchowski Marjan, „
Chmielewska Irena, „
Chmura Władysław ks., „
Chodynicki Kazimierz, Poznań.
Chomiński Aleksander (doż.), Olszewo, woj. wileńskie.
Chomiński Ludwik, Wilno.
Chomiński Olgierd, „
Ciecierski Henryk, maj. Baciki, poczta Siemiatycze.
Cywiński Hieronim (doż.), Mitów, Litwa.
Cywiński Stanisław, Wilno.
Czarkowska Melanja, „
Czarnocki Napoleon, Lida.
Czechowicz-Lachowicki Paweł, Wilno.
Czekotowska Marja, Wilno.
Czeżowski Tadeusz, „
Czyżewski Romuald, „
Danejko Bolesław, Horodyszcze, woj. nowogródzkie.
Dąbrowski Wacław, Warszawa.
Demby Stefan „
Dmochowski Władysław, Wilno.
Dobaczewski Eugenjusz, „
Drége'ówna Helena, Wilno.
Drucka-Lubecka Marja, (doż.), Paryż.
Drużyłowska Julja, Wilno.
Dunajówna Marja, „
Dubicka Helena, „
Dziedziułówna Janina, „
Dziewulski Wacław, „
Dziewulski Władysław (doż.), Wilno.
Ehrenkreutz Stefan (doż.), Wilno.
Ehrenkreutzowa Cezarja „
Eiger Marjan, „
Ejdrygiewiczówna Wacława, „
Ejnarowiczówna Stanisława, „
Erdmanowa Zofja, Łódź.
Falkowski Adolf, Kochanówek, woj. łódzkie.
Falkowski Czesław ks. Wilno.
Fedorowicz Zygmunt „
Gajdzisowa Marja, „
Gądek Antoni ks., Pińsk.

Gąsiorowski Zygmunt, Warszawa.
Glaser Stefan, Wilno.
Glixelli Stefan „
Goławski Witold, Oszmiana.
Gorecka Wiktorja, Wilno.
Gorzuchowski Ksawery Wilno.
Gostkowski Rajmund „
Grabińska Wanda, Czerniowce, Rumunja.
Grochmalicki Jan, Poznań.
Hanusowicz Bolesław (doż.), Wilno.
Hanusowicz Jan ks., Wilno.
Hiller Stanisław, „
Hirschberg Adolf, „
Hleb-Koszańska Helena, Wilno.
Hłasko Józef, Warszawa.
Hłasko Marjan, Wilno.
Hłaskowa Jadwiga, Warszawa.
Hołownia Władysław, Wilno.
Hryniewicz Zygmunt, „
Iwaszkiewicz Janusz, „
Jabłonowski Władysław, „
Jackowski Jan, „
Jacynowa Adalberta, „
Jakubowski Michał, „
Jakubowski Zygmunt, „
Jałbrzykowski Romuald, ks. arcyb.-metrop., Wilno.
Jantzen Kazimierz, Wilno.
Januszkiewicz Aleksander, Wilno.
Januszewski Wincenty (doż.), „
Jasieński Stanisław ks. „
Jasinowski Bogumił, „
Jasiński Zbigniew, „
Jasiński Wacław, „
Jastrzębski Michał, Superintendent Gener., Wilno.
Jastrzębski Stanisław, Wilno.
Jawłowski Hieronim, Warszawa.
Jaworski Iwo, Wilno
Jentysówna Jadwiga, Wilno.
Jeśmanowiczówna Janina, Wilno.
Jodziewicz Aleksander, „
Jundziłł Adam, „
Jundziłł Zygmunt, „
Kajzer Władysław, Warszawa.
Karaffa-Korbutt Kazimierz, Wilno.
Karpowicz Zygmunt, „
Kasperowiczowa Aleksandra, „
Kasperowiczówna Janina, „
Kempisty Stefan, „

Kiakszto Antoni, Wilno.
Klott Jan (doż.), „
Klimczycka Henryka, maj. Jabłonka, woj. wil., poczta Hermanowicze.
Kłos Juljusz, Wilno
Kobylińska-Masiejewska Eugenja, Wilno.
Kognowicki Stanisław, Wilno
Kolbuszewski Kazimierz, „
Kołosowski Wacław, „
Komar Władysław (doż.), Bejsagoła, Litwa.
Komarnicki Wacław, Wilno.
Koneczny Feliks, Kraków.
Kopeć Witold, Wilno.
Korolec Józef (doż.), Wilno.
Korzon Tadeusz, „
Kotwiczowa Marja (doż.), poczta Michaliszki, maj. Turły, woj. wil.
Kowalenko Władysław, Poznań.
Koźlińska Halina, Wilno.
Krasnopolski Otton, „
Kraszewski Witold, „
Krynkowski Tadeusz, Warszawa.
Krzyżanowski Bronisław, Wilno.
Krzyżanowski Jan, „
Kubicka Jadwiga, „
Kuleszo Adam ks., „
Kulikowski Leon, „
Kuncewiczówna Wanda, „
Lande Jerzy, Kraków.
Lasocka Adelaida (doż.), „
Lewicki Zygmunt ks., „
Lichtarowicz Władysław, „
Lietuvių Mokslo Draugiją „
Limanowski Mieczysław, „
Lipińska Anna, Leszno.
Lorentz Stanisław, „
Lutosławski Wincenty (doż.), Wilno.
Łapinówna Wanda, Wilno.
Łapińska W. „
Łastowski Wacław, Bieniakonie, woj. wileńskie.
Lelesz, Edmund, Wilno.
Łęska Alina, „
Łęski Włodzimierz, Warszawa.
Łętowski Paweł, Wilno.
Łopaciński Euzebjusz, „
Łowmiańska Marja, „
Łowmiański Henryk, „
Łoziński Konstanty „
Łubieński Władysław, „
Łukaszewiczówna Bronisława, Wiłkomierz, Litwa.

Łukaszewicz Jeremi, Wilno.
Łukowski Ludwik, „
Maciejewicz Stanisław ks., „
Maculewicz Ludwik, „
Makarow Wacław, „
Malecki Jan, „
Malinowski Władysław, „
Marcinowski Józef ks., „
Marcinowski Klemens, „
Massonius Marjan, „
Meysztowicz Aleksander, „
Meysztowicz Walerjan ks., „
Michalkiewicz Kazimierz ks. biskup, Wilno.
Mienicki Ryszard, Wilno.
Mierzeyewski Władysław, Wilno.
Milkiewicz Władysław, Warszawa.
Miller Antoni, Wilno.
Millerowa Lilla „
Miłkowski Stanisław ks., Wilno.
Mincer Edward, „
Mineyko Władysław, „
Modelski Teofil, Lwów.
Mołochowiec Jan, Wilno.
Mongird Wacław, Warszawa.
Monikowski Kazimierz, Wilno.
Morelowski Marjan, „
Muszyński Jan, „
Narębski Piotr, „
Narębski Stefan, „
Narkiewicz-Jodko Ludwik, Nieśwież.
Narwoysz Antoni, Wilno.
Narwoyszówna Marja (doż.), Wilno.
Nieciecki Ludwik, „
Nieciengiewicz Władysław, „
Niekraszówna Leokadja (doż.), „
Nowak Edmund ks., Nowa-Wilejka.
Nowicka Helena, Wilno.
Nowicki Paweł ks., „
Nowicki Władysław, „
Obiezierski Michał, „
Olszański Ignacy ks., Grodno.
Olszewska Marja (doż.), Wilno.
Oko Jan (doż.), „
Opoczyński Kazimierz, „
Oszywa Władysław, „
Otrębski Jan, „
Papuziński Stanisław, Dzisna.
Panejko Jerzy, Wilno.

Parczewski Józef-Ignacy, Wilno.
Parczewski Walenty „
Paszkowska Zofja, „
Patkowski Józef, „
Perkowski Leon, „
Piasecki Władysław (doż.), Wilno.
Pigoń Stanisław, Kraków.
Piłsudski Jan, Warszawa.
Piotrowicz Wiktor, Wilno.
Pizło Tadeusz, „
Podwiński Juljan, „
Polaczkówna Marja (doż.), Lwów.
Połubińska Salomea, Wilno.
Poniatowski Kazimierz, „
Popławski Ignacy, „
Popowicz Jan, Lwów,
Prawdzińska Wiktorja, Wilno.
Prüffer Jan, „
Przegaliński Witold, „
Przewłocka Marja, „
Puciata Leon ks., „
Rackiewicz Oktawjusz, „
Rakowski Józef, „
Reicher Michał (doż.), „
Remer Jerzy, Warszawa.
Reniger Szymon, Wilno.
Renigerówna Janina, „
Rostkowska Janina, „
Reuttówna Marja Wilno.
Rodziewiczowa Julja, „
Romer-Ochenkowska Helena, „
Rudnicki Juljusz, Wilno.
Rutkowski Michał ks., Drohiczyn n/B.
Rybicki Józef, Wilno.
Rydzewski Bronisław, „
Rydz-Śmigły Edward, (doż.), Warszawa.
Rygiel Stefan, Warszawa.
Ryniewicz Antoni, „
Sadowski Jan ks., Wilno.
Safarewicz Aleksander, „
Safarewicz Jan, „
Samulanis Antoni, „
Sawicki Adam ks. prałat, „
Sejmik Wileńsko-Trocki (wiecz.) Wilno.
Sienkiewicz Czesław (doż.), „
Siewiczowa Halina, „
Skinder Czesław, Lida.
Śledziewski Piotr ks., Wilno.

Ślendziński Ludomir, Wilno.
Sławiński Kazimierz, „
Sokołowska Helena, „
Sokołowski Gabrjel, „
Sokołowski Ludwik, „
Sokołowski Władysław, „
Songin Józef ks., „
Sosnowski Stanisław, Wołkowysk.
Srebrny Stefan, Wilno.
Stabryła Edmund ks., Pińsk.
Staniewiczowa Eugenja, Wilno.
Staniewicz Wiktor, „
Staniewicz Witold (doż.), „
Staniszewski Kazimierz, „
Stasiun Józef, Wilejka pow.
Staszewski Wacław, Wilno.
Strawińska Zofja, „
Studnicka-Gizbert Kozłowska Janina, Grodno.
Studnicki-Gizbert Wacław, Wilno.
Studnicki-Gizbert Władysław, „
Sułkowski Leon, Wilno.
Sumorok Juljusz, „
Swianiewicz Stanisław, Wilno.
Świątecki Kazimierz, „
Świeżyński Florjan, „
Świda Florjan (doż.), „
Świda Witold, „
Swidzińska Antonina „
Świrski Ignacy ks., „
Swolkień Konstanty, „
Szafnagiel Jan, „
Szakien Bronisław, „
Szakienowa Sabina, „
Szalewicz Władysław, „
Szczerbicki Edward, Brasław.
Szczęsnowicz, Skibiszki, woj. wileńskie.
Szczuka Stanisław, Wilno.
Szmurło Jan, „
Sztolcman Gustaw, „
Szulc Paweł, „
Szuszkiewicz Bronisław, Grodno.
Tatarkiewicz Władysław, Warszawa.
Traczewski Cezary, Wilno.
Truszkowska Marja (doż.), „
Trzebiński Józef, „
Turkowska Jadwiga, „
Turkowski Tadeusz, „
Turska Halina, „

Turski Ignacy, Wilno.
Tyszkiewicz Benedykt (doż.), Warszawa.
Tuskiewicz Olgierd, Warszawa.
Umiastowska Janina (doż.), Wilno.
Umiastowski Bronisław, „
Vorbrodt Stanisław, Wilejka pow.
Wagner Karol, W. Soleczniki, woj. wileńskie.
Wagnerowa Elżbieta, Wilno.
Walicki Franciszek „
Wasilewski Leon, Warszawa.
Waszkiewicz Antoni, Wilno.
Waśkowski Eugenjusz, „
Wejtko Wacław, „
Weyssenhoff Jan „
Węckowicz Wacław, „
Wierzyński Józef, „
Wilanowski Bolesław ks. (doż.), Wilno.
Wilczyński Jan, Wilno.
Wiśniewski Piotr, „
Władyczko Stanisław, „
Wolański Adam, „
Wołodźko Franciszek ks. prałat, „
Wołodźko Witold (doż.), „
Wróblewski Bronisław, „
Wysłouch Seweryn „
Zachwatowicz Stanisław, „
Zajkowski Józef, „
Zapaśnik Bronisław, „
Zarewicz Stanisław (doż.), Warszawa.
Zawadzki Adam, Wilno.
Zawadzki Feliks (doż.), „
Zawadzki Władysław, „
Zawadzki Zygmunt, „
Zdziechowski Kazimierz, Raków, woj. nowogródzkie.
Ziemacki Władysław, Polany, woj. wileńskie.
Żabko-Potopowicz Antoni, Warszawa.
Żebrowski Leon ks., Wilno.
Żmigrodzka Ludwika „
Żongołłowicz Bronisław ks., Warszawa.
Żukielówna Wiktorja, Wilno.
Żukowski Józef, Brześć nad Bugiem.
Żukowski Piotr, Poznań.
Życka Ludwika, Wilno.

Przystąpili jako członkowie zwyczajni T.P.N. po dn. 1/I. 1932 r.
Brochocki Stanisław, maj. Wereskόw, pow. nowogródzki.
Mertens Leonard, Wilno.
Umiastowski Wojciech, maj. Stoki, p. Bieniakonie, woj. wileńskie.

Wilno 23.VI.1934.
dla Komitetu Przyjęcia
X-go Zjazdu Związku Muzeów